

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

BİR HAK İHLALİ OLARAK ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR İNCELEME: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

Ezgi Sıla DEMİR
17920001

Danışman
Prof. Dr. Naciye YILDIZ

Diyarbakır 2021

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

BİR HAK İHLALİ OLARAK ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR İNCELEME: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

Ezgi Sıla DEMİR
17920001

Danışman
Prof. Dr. Naciye YILDIZ

Diyarbakır 2021

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Bir Hak İhlali Olarak Çocuk Cinsel İstismarı Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Diyarbakır Örneği" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

..../..../.....

Ezgi Sıla DEMİR

ÖN SÖZ

Çocuk hakları ihlalleri başta hukuk ve psikoloji olmak üzere pek çok bilimsel alanın konusu olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Ancak sosyolojik bir yaklaşım benimseyen çalışmaların azlığı da dikkat çekmektedir. Oysa çocuk hakları ihlallerinin sosyolojik olarak incelenmesi, konunun toplumsal ilişkiler bağlamından koparılmadan ele alınması bakımından oldukça önemlidir. Bu çalışma da toplum bilimsel bir perspektifle konuya yaklaşması bakımından önem taşımaktadır. Bundan dolayı Çocuk hakları sözleşmesinin 30. yılında bu araştırmayı literatüre kazandırmam ve araştırma verilerine ulaşmam için emeğini esirgemeyen Diyarbakır Barosu üyesi Av. Derya Yıldırım'a, tez yazım sürecinde her daim yanımda olan, beni motive eden ve destekleyen Dr. Mehmet Şerif Demir'e ve sevgili annem Zeynep İpek'e çok teşekkür ederim.

Çocukların istismar edilmediği bir dünya temennisiyle...

Ezgi Sıla DEMİR

Diyarbakır, 2021

ÖZET

Çocuklar bir toplumun geleceğidir ve onların yetişmesi, eğitilmesi, sağlıklı kişilik yapılarına sahip olmaları, toplumsal yaşama uyum sağlayabilmeleri bakımından oldukça önemlidir. Bu bağlamda çocuk hakları, uluslararası ve ulusal hukukta tanımlanan ya da tanımlanmış kabul edilen düzenlemelerin konusu olmuştur. Dünyanın gelişmemiş ya da gelişmekte olan bütün ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de sıklıkla çocuk hakları ihlalleri gündeme gelmektedir. Diyarbakır da ülkedeki bu duruma paralel bir biçimde çocuk hakları ihlallerinin sıklıkla yaşandığı kentlerden biridir. Bu hak ihlallerinin birçoğu kamuoyu gündemine gelmemektedir. Ebeveynlerin kontrolü altında bir yaşam sürdükleri için çocukların aile içinde uğradıkları hak ihlalleri "özel alan" sınırları içinde kalmaktadır.

Bu çalışma da toplum bilimsel bir perspektifle konuya yaklaşması bakımından önem taşımaktadır. Çalışmada, konunun önemi dikkate alınarak, çocuk hakları ihlallerine ilişkin sosyolojik bir bakış açısının nasıl olabileceği ve bu bakış açısının uygulamayı nasıl etkileyeceği soruları öncelenmektedir.

Bu araştırmanın amacı; Diyarbakır'da gerçekleşmiş çocuk cinsel istismarı vakalarını, yerel mahkeme kararlarına dayanarak, doküman analizi yöntemiyle incelemektir. Çalışmada önce çocuk ve çocukluk kavramları kuramsal düzeyde açıklanmış, daha sonra uluslararası ve ulusal çocuk hakları yasaları ve sözleşmelerine yer verilmiştir. Çocukların cinsel dokunulmazlık hakkı, uluslararası ve ulusal yasalarda tanımlandığı şekliyle ele alınmıştır. Son olarak çocuk cinsel istismarı ile ilgili gerekçeli yerel mahkeme kararlarının doküman analizi yapılarak çocukların cinsel dokunulmazlık hakkı ile başka hangi haklarının ihlal edilmiş olabileceği tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Çocuk Cinsel İstismarı, Çocukluk Sosyolojisi, Çocuk Hakları, Lanzarote Sözleşmesi

ABSTRACT

Children are the future of a society and their upbringing, education, and having a healthy personality are important for them to adapt the societal life. Moreover, children's rights have been the subject of defined or acknowledged regulations of international and national judiciary. As it is at the top of the agenda in most underdeveloped or developing countries, children's rights violation also has its place in Turkey. Along with the country's position, Diyarbakir is a common place for child rights violation. Most of the violations are not brought to the attention of public. Because children live under their parents' watch, the violations they have within the family is considered to be in the boundaries of "private space".

This paper is significant in addressing the subject from social science perspective. In connection with the importance of the subject, this paper deals with how a sociological perspective would be and how this perspective would affect the practice.

The purpose of this research is to analyse the documents for child sexual abuse in Diyarbakir with the help of district court decisions. This research first covers child and childhood in a theoretical framework, later includes international and national child rights laws and agreements. Children's sexual immunity rights has been covered in accordance with the international and national laws. Finally, the documents for justified district court decision related to child sexual abuse have been analysed in order to determine the other right abuses of along with sexual immunity right.

Keywords

Child Sexual Abuse, Childhood Sociology, Child Rights, Lanzarote Convention

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖN SÖZ ..... **I**
ÖZET ..... **II**
ABSTRACT **1**
İÇİNDEKİLER **2**
TABLO LİSTESİ **4**
GRAFİK LİSTESİ **6**
KISALTMALAR **7**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU **3**
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ **3**
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI **4**
1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ **5**
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI **7**

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLUK VE ÇOCUK SOSYOLOJİSİ

2.1. ÇOCUKLUK SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN ÇOCUK VE ÇOCUKLUK KAVRAMLARI **8**
2.1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramı 8
2.1.2. Çocukluğun Tarihçesi 10
2.1.3. Çocukluk Sosyolojisi 18
2.1.4. Çocukluk Sosyolojisi Paradigmaları 24
2.1.4.1. Modern Çocuk Paradigması 24
2.1.4.2. Yeni Çocukluk Paradigması 32

2.2. YENİ ÇOCUKLUK SOSYOLOJİSİ BAĞLAMINDA ÇOCUK HAKLARI…. 37
2.2.1.Çocuk Haklarının Ortaya Çıkışı 37
2.2.2. Çocuk Hakları ile İlgili Uluslararası Sözleşmeler 39
2.2.2.1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 42
2.2.2.2. Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi) 46
2.2.3. Çocuk Hakları ile İlgili Ulusal Mevzuat 48
2.2.3.1. Çocuk Koruma Kanunu 49
2.2.3.2. Türk Ceza Kanunu'nda Çocuk Cinsel İstismarı 51
2.2.4. Hak İhlali Örneği Olarak Çocuğun Cinsel İstismarı 58
2.2.4.1. Cinsel İstismar 58
2.2.4.2. Çocuk Cinsel İstismarı 59
2.3. ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI FAİL PROFİLleri 63
2.3.1.Türkiye'de Çocuk Cinsel İstismarı Fail Profili 63
2.3.2. Diyarbakır'da Çocuk Cinsel İstismarı Fail Profili 68
Toplam 72
2.4. DİYARBAKIR'DA CİNSEL İSTİSMARA MARUZ BIRAKILAN ÇOCUKLARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER 76
Toplam 79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. DOKÜMAN İNCELEMESİ 81
3.1.1. 2014-2015 Yılları Arası Gerekçeli Yerel Mahkeme Kararları 81
3.1.2. 2015- 2016 Yılları Arası Gerekçeli Yerel Mahkeme Kararları 87
3.1.3. 2016-2017 Yılları Arası Gerekçeli Yerel Mahkeme Kararları 91
3.2. DOKÜMAN İNCELEMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 94
SONUÇ 113
KAYNAKÇA 123
EKLER 130

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: BMÇHS'nin 19. Maddesinin İç Hukuktaki Karşılığı 53
Tablo 2: BMÇHS'nin 34. Maddesinin İç Hukuktaki Karşılığı 55
Tablo 3: BMÇHS'nin 35. Maddesinin İç Hukuktaki Karşılığı 57
Tablo 4: TCK ve Özel Kanunlar Uyarınca Ceza Mahkemelerine Açılan Davalarda Yaş Grubuna Göre Sanıkların İşlediği Suç Sayısı, 2017 64
Tablo 5: TCK ve Özel Kanunlar Uyarınca Ceza Mahkemelerinde Yaş Grubuna Göre Sanıklar Hakkında Verilen Mahkûmiyet Karar Sayısı, 2017 66
Tablo 6: TCK'nın 103. Maddesine Göre Diyarbakır'daki Suç Türü, Sanık Yaşları ve Sayıları, 2014 69
Tablo 7: TCK 103. Maddesine Göre Diyarbakır'daki Suç Türü, Sanık Yaşları ve Sayıları, 2015 71
Tablo 8: TCK 103. Maddesine Göre Diyarbakır'daki Suç Türü, Sanık Yaşları ve Sayıları, 2016 71
Tablo 9: 2014 Yılında Diyarbakır'da Çocuk Cinsel İstismarı Suçundan Verilen Karar Türleri 72
Tablo 10: 2015 Yılında Diyarbakır'da Çocuk Cinsel İstismarı Suçundan Verilen Karar Türleri (Adli İstatistik) 73
Tablo 11: 2016 Yılında Diyarbakır'da Çocuk Cinsel İstismarı Suçundan Verilen Karar Türleri 74
Tablo 12: 2017 Yılında Diyarbakır'da Çocuk Cinsel İstismarı Suçundan Verilen Karar Türleri 74
Tablo 13: Diyarbakır'da Cinsel Suç Mağduru Çocukların Yaşı ve Cinsiyeti 76
Tablo 14: 2018-2019 Yılları Arasındaki Verilerine Göre, Diyarbakır'da İstismara Maruz Kalan Çocukların Yaş Grubu ve Cinsiyeti 78

Tablo 15: Diyarbakır'da Mağduriyete Sebep Verenlerin Yakınlık Derecesi ve Mağdurun Cinsiyeti (TÜİK, 2014-2017) 79
Tablo 16: Faillerin Cinsiyet Tablosu 98
Tablo 17: Faillerin Medeni Durumu 99
Tablo 18: Faillerin Yaşı 100
Tablo 19: Faillerin Yakınlık Derecesi 103
Tablo 20: Olay Mekânı 105
Tablo 21: Verilen Cezanın Türü 107
Tablo 22 : Mağdurun Cinsiyeti 109
Tablo 23: Mağdurun Yaşı 111

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa No.

Grafik 1: Doküman Analizine Göre Failin Yakınlık Derecesi ve Olay Mekânı 106

KISALTMALAR

Akt. Aktaran
ASUMA Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi
Bkz Bakınız
BM Birleşmiş Milletler
BMÇHS Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇHS Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇİM Çocuk İzleme Merkezi
ÇKK Çocuk Koruma Kanunu
CMK Ceza Muhakeme Kanunu
İMDAT Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği
SSÇ Suça Sürüklenen Çocuk
TCK Türk Ceza Kanunu
TÜİK Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

Her çağın kendine özgü sorunları, toplumsal ve düşünsel alanda problem teşkil eden ve araştırılan bazı temel konuları vardır. Örneğin 17. yüzyıla kadar insan haklarına dair bir sorgulama veya tartışma yapılması söz konusu değildi. Hümanizmle birlikte değişen toplumsal, politik, ekonomik ve sosyal koşullar içerisinde insan haklarına dair tartışmalar üzerinde önemli değişme ve gelişmeler olmuştur. Bu tartışmalarla birlikte çeşitli alanlarda yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu kavramların maddeleşmiş hâli ise, bugün insan hakları sözleşmeleri olarak bildiğimiz ve çeşitli ek protokoller içeren metinlerin varlığıdır. Çocuk haklarına ilişkin gelişmeler de bu kapsamdadır.

Çocuklar ebeveynlerine bağımlı olduğu ve onların mutlak egemenliğinde bir hayat sürdükleri için onların aile içerisinde uğradıkları hak ihlalleri, evlerin (konutların) duvarları arasında kalmaktadır. Oysa çocuklar bu toplumun geleceğidir ve onların yetişmesi, eğitilmesi, sorunsuz kişilik yapılarına sahip olmaları çok önemlidir. Çocuk hakları ihlalleri ve özellikle çocuk cinsel istismarı, son yıllarda hem dünyanın hem de Türkiye'nin en önemli problemleri arasında yer almasından dolayı araştırılmayı ve hakkında tartışılmayı gerektirmektedir. Diyarbakır, ülke geneline benzer şekilde çocuk hakları ihlallerinin sıklıkla yaşandığı kentlerden biridir. Bu hak ihlallerinin birçoğu kamuoyunun gündemine gelmemektedir.

Günümüzde uluslararası ve ulusal hukukta tanımlanmış çocuk hakları bulunmaktadır. Bu çerçevede bir hak ihlali olarak çocuk cinsel istismarının, sosyolojik olarak incelenmesi oldukça önemlidir. Bu konuyu merkezine alan bu araştırma, çocuk hakları ihlallerinin sosyolojik bir bakış ile ele alınması bakımından dikkate değerdir. Çalışmanın bir diğer önemi, konuyu, sosyoloji disiplini içerisinde son zamanlarda öne çıkmaya başlayan "çocukluk sosyolojisi" çerçevesinde tartışıyor olmasıdır. Günümüzde tartışılmakta ve şekillenmekte olan bu alana olgusal veri

sunmak ve Türkiye'de son derece sınırlı sayıda yapılmış çocukluk sosyolojisi çalışmalarına katkı sağlamak açısından bu çalışma önem arz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİ

Bu bölümde araştırmanın konusu, önemi, amacı, yöntemi, sınırlılıkları ve kapsamı üzerinde durulmuştur.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu araştırma çocuk hakları ihlalleri içerisinden çocuk cinsel istismarını konu edinmektedir. Çalışmada genelden özele doğru çocuk ve çocukluk kavramları, uluslararası ve ulusal çocuk hakları sözleşmeleri kuramsal çerçeve olarak kullanılmıştır. Çocukların cinsel dokunulmazlık hakkı, uluslararası ve ulusal yasalarda tanımlandığı şekliyle ele alınmıştır.

Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği-İMDAT ile Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Suç ve Şiddetle Mücadele, Uygulama ve Araştırma Merkezi (ASUMA) tarafından yapılan Türkiye'de Çocuk İstismarı Raporu-2 başlıklı çalışmaya göre cinsel suç mağduru olan çocukların oranı 2014-2017 yılları arasında %33 artmıştır. Diyarbakır ili bu araştırmaya göre ilk on il arasında sekizinci sıradadır. Bahsi geçen araştırmanın sonucundan yola çıkarak, bu çalışmanın konusu 2014-2017 yılları arasındaki çocuk cinsel istismarlarını kapsamaktadır. Ayrıca çocuk cinsel istismarı bağlamında çocukların cinsel dokunulmazlık hakkının yanı sıra başka hangi haklarının ihlal edilmiş olabileceği tartışılmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Dünyanın gelişmemiş ya da gelişmekte olan bütün ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de çocuk hakları ihlalleri sıklıkla gündeme gelmektedir. Diyarbakır kenti ülkeye benzer şekilde çocuk hakları ihlallerinin sıklıkla yaşandığı kentlerden biridir (Adli Sicil ve İstatistik, 2017). Bu hak ihlallerinin birçoğu maalesef kamuoyu gündemine gelmemektedir. Çocuklar ebeveynlerine bağımlı olduğu için, onların aile

içinde uğradıkları hak ihlalleri evlerin duvarları arasında kalmaktadır. Çocuklar bu toplumun geleceğidir ve onların yetişmesi, eğitilmesi, sorunsuz kişilik yapılarına sahip olmaları oldukça önemlidir. Ayrıca uluslararası ve ulusal hukukta da tanımlanmış çocuk haklarının korunması ve gerçekleşmesi için Türkiye de imza atmıştır. Bu çerçevede cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar kapsamında çocuk cinsel istismarına yönelik ihlallerin, sosyolojik olarak incelenmesi oldukça önemlidir. Bu çalışma çocuk hakları ihlallerini, sosyolojik bir bakış açısı ile ele alması bakımından dikkate değerdir. Çalışmanın diğer bir önemi de sosyoloji içerisinde, çocukluk sosyolojisi adıyla oldukça yeni tartışılmaya başlanmış bir konuya katkı sağlamasıdır. Türkiye'de çocukluk sosyolojisi çalışmaları oldukça sınırlı sayıdadır. Dolayısıyla çocukluk sosyolojisi temelinde, çocuk haklarını tartışan bir çalışma olması bakımından bu inceleme önem arz etmektedir.

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı Diyarbakır'da meydana gelen çocuk cinsel istismarı vakalarının, gerekçeli yerel mahkeme kararlarına ait dokümanların incelenmesi yöntemiyle sosyolojik analizini yapmaktır.

Araştırma birtakım sorulardan hareket etmekte ve bunlara yanıt aramayı amaçlamaktadır. Bu sorulardan bazıları şunlardır:

1. Diyarbakır'da 2014-2017 yılları arasında yerel mahkeme kararlarına göre;

a) Failin cinsiyeti, yaşı, medeni durumu ve mağdura yakınlık derecesi nedir;

b) Olayın gerçekleştiği mekân neresidir;

c) Mağdurun yaşı ve cinsiyeti nasıl bir içeriğe sahiptir?

2. Çocuk cinsel istismarı vakalarında mahkemelerin vermiş olduğu ceza türleri ve bu cezalara indirim uygulanmış ise gerekçeleri nasıl bir içerik barındırmaktadır?

3. Çocuk cinsel istismarının adli mercilere (emniyet, savcılık, mahkeme vb.) yansıması sonrası adli prosedür işleyişinde ortaya çıkan başka bir hak ihlali veya olumsuz durumlar var mıdır?

4. Doküman analiziyle ortaya çıkarılacak olan tablo, çocukluk sosyolojisi açısından nasıl bir çerçeve sunmaktadır?

1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

"Bir Hak İhlali Olarak Çocuk Cinsel İstismarı Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Diyarbakır Örneği" başlıklı araştırma, nitel araştırma yönteminin betimleme desenlerinden biri olan doküman incelemesi tekniği ile oluşturulmuştur.

Doküman incelemesi tekniği, araştırılması amaçlanan konu veya durumlar hakkında bilgi içeren yazılı metinlerin analizinin yapılmasıdır. Bu yöntem genellikle uzun zaman aralıklarını incelemeyi içeren tarih, antropoloji ve dilbilim alanlarında kullanılan bir yöntem olarak bilinmektedir (Yıldırım, Şimşek, 2018: 189). Günümüzde sosyoloji ve psikoloji alanlarında da doküman incelemesi kullanılmaktadır. "Doküman incelemesi; nitel araştırmalarda, gözlem veya görüşmenin mümkün olmadığı durumlarda, araştırma konusunu destekleyen ve bu konunun geçerliliğini arttıran yazılı yahut görsel verilerin analiz edilmesi" olarak ifade edilmektedir. Bu araştırma yönteminde, araştırmacılar veriyi gözlem veya görüşme yapmadan da elde edebilirler. Örneğin; "kurum ve kuruluşlarla ilgili yapılan çalışmalarda, ders kitapları, kurum içi ve dışı yazışmalar, resmi dokümanlar, rutin hazırlanan raporlar, yazılı kurallar, periyodik kaynaklar, kanun maddeleri ve sözleşmeler, mahkeme tutanakları veya kararları, günlükler, anılar vb. vesikalar doküman analizine tabi tutulabilir" (Yıldırım, Şimşek, 2018: 190).

Doküman incelemesinin güçlü yönlerini; araştırma konusunda özneler kolay ulaşılamayacak bir konumda ise, doküman aracılığı ile ulaşabilmeyi sağlaması; uzun süreli, zamana yayılan bir analizi kapsayabilmesi ve nitelik açısından düzenlenmiş metinler veya görseller içermesi oluşturmaktadır. Bu araştırmanın konusunu, hassas ve önemli bir konu olan çocuk cinsel istismarı oluşturmaktadır. Bu açıdan; araştırmanın öznelerine kolay ulaşılamayacağı, ulaşılsa dahi bilgi elde edebilmenin

güç olması ve 2014-2017 yılları arasına yayılmış olması, ayrıca gerekçeli yerel mahkeme kararlarının bu konuda düzenlenmiş, ispatlanmış ve sonuçlanmış olması doküman incelemesini gerekli kılmaktadır.

Diyarbakır'da 2014-2017 yılları arasında meydana gelen çocuk cinsel istismarı vakalarının sayısı tespit edilmiştir. Bu tespit, şu ölçütler esas alınarak yapılmıştır: 2014-2017 yılları arasında gerçekleşmiş olması; Diyarbakır Barosu'nun müdahil olması ve gerekçeli kararı yazılmış vakalar olması. Söz konusu yıllar arasında Diyarbakır Barosu'nun müdahil olduğu toplam otuz dava bulunmaktadır. Bu davalardan yirmisinin gerekçeli kararı yazılmıştır. Araştırmada gerekçeli kararı yazılan yirmi davanın tamamı kullanılmıştır. Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi'nden gerekçeli yerel mahkeme kararları, kişisel verileri kullanmamak ve olay örgüsünden faydalanmak koşuluyla izinli bir şekilde alınmıştır.

Gerekçeli yerel mahkeme kararlarının mahremiyeti gereği ve araştırmanın hassas bir konu olmasından dolayı, gerekçeli kararda yer alan kişi veya kişilerin kişisel bilgilerine yönelik detaylara yer verilmemiştir. Bu kararların tamamı araştırmanın bulgular kısmında kullanılmıştır. Doküman incelemesinde iki temel kategori belirlenmiştir. Birinci kategoride fail, failin cinsiyeti, failin yaşı, failin yakınlık derecesi, olay mekânı, mağdur, mağdurun yaşı, mağdurun cinsiyeti, verilen cezanın türü, cezalarda indirimin gerekçesi gibi temalar belirlenmiştir. İkinci kategoride ise tutanaklara yansıdığı kadarıyla, istismarın ortaya çıkmasıyla birlikte, çocuğun farklı hak ihlalleri yaşayıp yaşamadığı anlaşılmaya ve ortaya çıkan negatif durumlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kategoride eğitim hakkı, yaşam hakkı, güvenli bir ortamda barınma hakkı, ruh sağlığının korunması, çocuğun yüksek yararının korunması gibi temalar belirlenmiştir. Gerekçeli kararların olay örgüsü, belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır.

Gerekçeli yerel mahkeme kararlarına ek olarak Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünün yayınlamış olduğu 2014-2017 yılı raporları analiz edilmiş ve Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) çocuk cinsel istismarını kapsayan verileri elde edilmiştir.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma Diyarbakır kentinde, Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi tarafından kayıt altına alınmış olan yirmi adet çocuk cinsel istismarı davasını kapsamaktadır. Dolayısıyla herhangi bir kuruma ya da kuruluşa bildirilmemiş, kayıt altına alınmamış vakaları kapsam dışında tutmaktadır. Ayrıca sadece Diyarbakır Barosu'nun taraf olduğu cinsel istismar davaları çalışmada yer almaktadır. Taraf veya müdahil olmadığı davalar yer almamıştır. Bir diğer sınırlılık ise cinsel istismara maruz kalan çocuklardan doğrudan bilgi alınamamış olmasıdır.

Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği-İMDAT ile Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Suç ve Şiddetle Mücadele, Uygulama ve Araştırma Merkezi (ASUMA) tarafından yapılan Türkiye'de Çocuk İstismarı Raporu-2 başlıklı araştırmada cinsel suç mağduru olan çocukların oranı 2014-2017 yılları arasında %33 artmıştır. Söz konusu tespite dayanarak bu çalışma 2014-2017 yılları zaman aralığı ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca çalışmada sadece Diyarbakır ilindeki çocuk cinsel istismarı vakaları ele alınmış, dolayısıyla Türkiye'nin diğer kentlerindeki bu tür vakalar kapsam dışı bırakılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM
ÇOCUKLUK VE ÇOCUK SOSYOLOJİSİ

Çalışmanın bu bölümünde çocukluk sosyolojisi açısından çocuk ve çocukluk kavramları, çocuk hakları, ulusal ve uluslararası sözleşmeler yazılı kaynaklara dayanılarak tanımlanmaya çalışılmaktadır.

2.1. ÇOCUKLUK SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN ÇOCUK VE ÇOCUKLUK KAVRAMLARI

Bu başlık altında çocuk ve çocukluk kavramları, çocukluğun tarihçesi, çocukluk sosyolojisi paradigmaları, toplumsallaşma sürecinde çocuk ve çocukluk konuları üzerinde durulmaktadır.

2.1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramı

Çocuk ve çocukluk kavramları nasıl ortaya çıkmıştır? Çocuk ve çocukluk nasıl bir fenomendir? Çocukluğun yetişkinlikten farkı nelerdir? Sadece biyolojik bir gerçeklik olmayan bu kavramların tanımlanmasını etkileyen toplumsal yapılar nelerdir? İki kavram arasındaki farklılıklar nelerdir? Bu ve benzeri sorular birçok kez sorulmuş ve üzerinde tartışılmıştır. Hâlen de sorulmaya ve tartışılmaya devam etmektedir.

Çocuk ve çocukluk kavramlarının, keskin bir biçimde birbirinden ayrılan kavramlar olmamakla birlikte, farklılaştığı noktalar mevcuttur. Çocuğa yönelik var olan bakış açısı, çocuk kavramının tanımlanmasında oldukça etkilidir. Tarih boyunca yetişkinler tarafından çocuk ile ilgili duygu, düşünce, tutum ve davranışlar değişiklik gösterdiği için, çocuğa yönelik bakış açısı ve tanımlamalar da değişiklik göstermektedir. Çocukluk yaşamın belirli bir dönemini ve bir süreç belleğini ifade etmektedir. Çocuk olmak ise toplum içerisinde birey olmanın bir kategorisidir.

“Bebeklik biyolojik bir gerçekliktir. Ancak aynı şeyi çocuklar için söylemek mümkün değildir. Her bebek toplumsal, cinsiyetçi, karmaşık ve karşıt anlamları olan söylem dolu dilsel bir yetişkin yaşamı içine doğar ve doğduğu andan itibaren ebeveynleri aracılığıyla geniş bir kültürel yapı ile ilişki kurar” (Özarslan, 2016: 27). İnsan yaşam ve ölüm arasında pek çok kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilerin büyük bir kısmı kültürel olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla çocukluk, yaşamın belli bir dönemine gönderme yapmakta ve kültürel, tarihsel, ekonomik, politik, dini ve toplumsal olarak biçimlenmektedir.

Çocukluk, yetişkinliğe doğru şekillenen ve kişiliğin oluşmasını etkileyen bir dizi süreci ifade etmektedir. Olma veya oluş hâli anlamına gelmekte, bir yaşam sürecini tanımlamaktadır. Hâliyle tıpkı toplumsallaşma kavramına benzemektedir. Başlangıç zamanları hemen hemen ortak yaş gruplarına denk gelse dahi, çocukluğun tarihsel ve kültürel olarak ne kadar süreceği değişiklik göstermektedir. Çünkü çocuk ve çocukluk geçici bir dönemi ifade etmektedir. Biyolojik gerçeklik gibi üzerinde evrensel ve temel kabuller olan alanlar olsa bile, genel olarak tanımlar toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bu durum aynı zamanda evrimsel bir süreci de ifade etmektedir. Çocuğun bir yetişkine evrilmesi, basit düşünceden karmaşık düşünceye, irrasyonel davranıştan rasyonel davranışa evrilmeyi ifade etmektedir (Özarslan, 2016: 27).

Çocuk toplumsal hayatta yetişkin karşıtı şeklinde konumlanmaktadır. Yetişkinliğin karşıtı yahut öncesi olarak algılanmaktadır. Bu algı tarihsel olarak oldukça eski dönemlere kadar uzanabilmektedir ve bu durum yetişkinin çocuk üzerindeki tahakkümünü ve statüsünü ortaya çıkarmıştır. Comte’un sosyal gelişim teorisini takip ederek açıklayacak olursak, ilkel insan, uygar insanın öncüsü olarak görülmüş, buna paralel olarak çocuk da yetişkinin yaşamının öncülü olarak algılanmıştır (James, Prout, 2001). Çocukluk kavramı hakkında gelişim, tabula rasa, bireysel şekillenme, benzeme, büyüme, hazırlanma, yetersizlik, deneyimsizlik, toyluk gibi kavramlar üzerinden konuşulmaktadır.

18. yüzyılda üretilen Fransızca ve Almanca literatürde *“garçon ve knabe”* (oğlan) kelimeleri erkek çocuklarını tanımlamada kullanılmıştır. Bu kelimeler hem altı yaşındaki erkek çocuk hem de otuz-kırk yaşlarındaki erkek için kullanılmıştır

Çocuk kavramının iktidarla olan ilişkisi esasını göz önüne aldığımızda, "oğlan" kelimesi bir statüyü ifade etmektedir. Çünkü içinde yaşadığımız toplum patriarkal bir toplumdur. Hangi yaşta olduğu fark etmeksizin erkek olmak, toplum içerisinde bir iktidara sahip olmak anlamına gelmektedir. Örneğin, yakın zamana kadar kız çocukları okutulmazdı ve çalışmasına da izin verilmezdi. Erkek çocuklar ise isterse çalışır, isterse okuyabilirdi (Özarslan, 2016: 28).

Çocuk ve çocukluk kavramları arasındaki temel ayrım, "çocuk, bireysel bir referansla fiziksel yetersizliği tanımlamakta, bağımlılık, güçsüzlük ve ikinciliği ifade etmektedir. Buna karşın "çocukluk" daha genel anlamda çocuk olma hâline odaklanmaktadır. Tek bir çocuğa işaret etmemekte; belirgin, ayrışmış ve farklı bir toplumsal grup ya da kategorinin varlığını ifade etmektedir" şeklinde anlatılmaktadır (Gittins, 2009: 37).

2.1.2. Çocukluğun Tarihçesi

Çocuklar hep var olmalarına karşın çocukluk bir düşünce ve kavram olarak sosyal bilimlerde, özellikle sosyolojide oldukça yeni bir konudur. İnal'a göre yeni bir buluş olarak ele alınan çocukluk, bir düşünce ve hayat evresi olarak tarihsel süreç içerisinde geç bir dönemde kabul edilmiştir. Çocukluğun özel bir evre olarak 17. yüzyılda ortaya çıktığı varsayılmış, çocuklara hitap etmeye yönelik olumlu sözcüklerin bu dönemde moda olduğu öne sürülmüştür. Ancak çocuklara yönelik olumlu ve olumsuz düşünceler Orta Çağ öncesinde de mevcuttur. Çocuk kültürüne dair birikimler İlk Çağ dönemine kadar uzanmaktadır (İnal, 2007: 20).

Çocuklar ile ilgili algıların ve tutumların farklılaşmasını ve nasıl geliştiğini görebilmek için çocukluğun tarih ve uygarlıklar içerisindeki konumuna bakmak gerekmektedir. Bu inceleme Sümer, Mısır, Antik-Yunan ve Roma dönemlerinden başlatılmaktadır.

Sümer Uygarlığı, yazılı tarihin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Sümerlerin Gılgamış, Enkidu ve Ölüler Dünyası gibi en bilinen öykülerine bakıldığında ebeveynlerin çocuk sayısının fazla olduğu görülmektedir. Çünkü çocuk sayısının fazla olması, inançları gereği ölümden sonraki dünyada iyi yaşayacakları anlamına gelmekteydi. Bu durumda çocuk, aslında ebeveynler için bir güvence ve

yatırım amacı taşımaktadır. Ebeveynler, çocuğu ölümden sonraki yaşamlarını güvenceye alacakları bir varlık olarak görmekteydiler. Çocuk bu durumda kendi başına özne olarak değerli değildir, ölümden sonraki yaşam için bir araç anlamı taşımaktadır. Sümer uygarlığı döneminde çocuklarla ilgili bilinen bir diğer husus ise eğitim kurumlarının olmasıdır. Yazılı tarihin bilinen ilk okuluna Sümer uygarlığında rastlanmaktadır. Bu okullara 'edubba' ya da 'tablet ev' adları verilmektedir. Öğretmenler ise bu evlerin babası olarak görülmektedir. Bu okullara genellikle varlıklı ailelerin erkek çocukları gönderilmektedir. Disiplinli olmak, bu okulların bilinen özelliklerinden biridir (Özarslan, 2016: 34).

Mısır Uygarlığı dönemine bakıldığında, çocuklar ile ilgili tasvirlere/bilgilere hiyerogliflerde rastlanmaktadır. "Mısır hiyerogliflerinde çocuk sözcüğü genellikle işaret parmağını ağzına götürmüş ve yandan sarkan bir buklenin dışında saçı kökünden kesilmiş çıplak bir çocuk resmiyle betimlenmektedir" (Özarslan, 2016: 35). Çocuk için farklı sözcükler kullandıkları da belirtilmektedir. Eski Mısır'da çocuk algısı, eksik olan ve eğitilmesi gereken bir varlık yönündeydi. Yetişkin statüsüne erişebilmek için güç kazanmaları gerekmekteydi. Hatta bir ritüel olarak, çocuklara verilen isimlerin anlamları kendilerine söylenmezdi. Çünkü isimlerin anlamlarını öğrenebilmeleri için bunu hak etmeleri, diğer bir ifadeyle aldıkları isimlere yakışır eylemde bulunmaları gerekmekteydi. Bu durum çocukların toplumun yetkin bir üyesi olmadıkları anlamına gelmektedir (Özarslan, 2016: 35).

Antik Yunan'da Mısır ve Sümer uygarlığında olduğu gibi çocuk ile ilgili net bir sözcük kullanımı yoktur. Çocuk olmak, bebeklik ile yaşlılık arasında bir yere konumlanmıştır. Antik Yunan'da çocuk resimleri ve heykelleri bulunmamaktadır. Bunlara dayanarak çocukluk fikrinin olmadığı söylenebilir. "Fakat Atina'da çocuk sahibi olmak evlilik kurumu açısından önem taşımaktadır. Evliliğin temel işlevlerinden biri de çocuk sahibi olmaktı. Çocukların bakımından sorumlu olan anneydi, fakat yedi yaşına gelen erkek çocuk, babasının yanında erkekler dünyasının içine girmekteydi" (Özarslan, 2016: 36). Bu durumdan çıkarılabilecek bir başka sonuç, günümüze benzer bir şekilde çocukların toplumsal cinsiyet rollerine göre yetiştirilmeleridir.

David Elkind, Antik Çağ'da çocukluk imgesini "toplumun yasaları ve kültürü içinde eğitilmesi gereken küçük bir yurttaş imgesi" (Elkind, 1999: 35) olarak tanımlamaktadır. Ancak Aristo, çocukların küçük yurttaşlar olduğu tanımlamasına katılmamaktadır. Aristo'ya göre çocuk haklarından söz edebilmenin esas koşulu eşit ve özgür kişiler olabilmektir. Çocuğun özgür ve yetişkin olmaması ve eksik olması sebebiyle babasına bağımlı olmasından dolayı Aristo'ya göre bu haklardan söz etmek mümkün değildir (Akt. Özarslan, 2016: 38). Sümer ve Mısır Uygarlıkları Antik Yunan'dan daha eski uygarlıklar olmasına rağmen bunlarda çocukluk fikri bulunmaktadır. Çocuk eğitilmesi gereken bir varlık olarak düşünülmekteydi. Antik Yunan, felsefenin ve düşünce tartışmalarının başladığı bir uygarlık olmasına rağmen burada çocukluk üzerine tartışmaların olmaması enteresan bir husustur.

İmparatorluk öncesi Roma dönemi tarihsel süreç içerisinde önemli bir noktaya sahiptir. Çocuk ve çocukluk açısından baktığımızda Antik Yunan'da olduğu gibi, Roma'da da olumsuz bir çocuk imgesine rastlanılmaktadır. Fakat çocukluk döneminin sonlamasına yönelik farklı tartışmaların olması ve reşit olma durumunun yasal düzenlemelerde yer alması ise oldukça önemli bir husustur. Roma'da reşit olmanın ölçütü, sadece fizyolojik değildir. Çocuğun zihinsel ve deneyimsel olgunluğa erişmiş olması gerekmektedir. Yirmi beş yaş altındaki kişilerin yeterli yaşam deneyimine sahip olmamasından dolayı kandırılabilecekleri düşünülmekteydi (Mutluay, 2007: 109). Roma'da hukuksal gelişmelerin yanı sıra eğitim ile ilgili gelişmeler de yaşanmıştır. Antik Yunan ve Sümer'den farklı olarak okulların karma olduğu, kız çocuklarının da okula gittiği görülmektedir.

Roma'da erkek çocuklar için askerlik dönemleri vardır. Askerlik döneminin, eğitimlerini tamamladıktan sonra on yedi yaşlarında başladığı söylenmektedir. Erkek çocuklar bu dönemlerde çocukluk giysilerini çıkarmakta ve yetişkinliğe adım atmaktaydılar. Kız çocuklar ise evlenirken çocukluk giysilerini çıkarıyorlardı. Bu durum çocukluk dışında yeni bir dönemin başladığı anlamına gelmekteydi (Mutluay, 2007: 118).

Bu durumlar günümüzde olduğu kadar keskin olmasa da Orta Çağ öncesinde kısmi bir çocukluk fikrinin olduğuna işaret etmektedir. Aynı şekilde karma eğitim sisteminin olması ve kısmen yetişkin yaşamı ve çocuk yaşamının ayrışmış olması da

belli bir çocukluk fikrinin varlığına işaret etmektedir. Çocukluk fikrinin, tarihin hangi döneminde var olduğu veya olmadığı konusu günümüzde de hâlen tartışılmaktadır.

Orta Çağ'da çocuk, kötü davranılan, mal ve köle gibi düşünülen, adeta bir mülkiyet olarak görülen kimselerdi. Doğal olarak çocuklar yetişkinler ya da ebeveynler tarafından bir yük olarak algılanmaktaydılar. Çocukların öldürülmesi, Avrupa'da 1800'lere kadar en çok işlenen suçların başında gelmektedir. Bazı ebeveynler ise çocuklarını sütannelerine veya yurtlara bırakıyorlardı. O dönemin koşulları içinde, toplumda çocuklar çaresiz ve zayıf olan bir grubu oluşturmaktaydılar (Elkind, 1999:28).

Orta çağ Hristiyanlık döneminde çocuk imgesinin olumsuz olarak algılanmasının nedeni kilisenin ilk günah anlayışından kaynaklanmaktadır. Orta Çağ'da her ne kadar Hristiyanlığın etkisiyle İlk Çağ döneminin çocuklara yönelik çoğu düşünce ve uygulamalarından vazgeçilmiş olunsa da[1] çocuklar maddi anlamda bir başka olumsuz bakış açısının kurbanı olmuşlardır. "Bu çağda da bir önceki çağ gibi, yaygın çocuk imgesinin olumsuz anlamda olması, çocuklara taşınabilir bir mülkiyet parçası olarak bakılmasına neden olmuştur" (İnal, 2007: 21). Bu olumsuz çocuk imgesi, ilk günah temelinde meşrulaştırılmış ve günahkâr olarak adlandırılan çocuk hor görülmüştür. Hristiyanlık anlayışına göre bu günahkârlıktan kurtulmanın yolu çocukların vaftiz edilmesidir. Çocukluğu günahkârlık temelinde değerlendiren Augustin, bu dönemi yetişkin yaşamından saymamakta ve yetişkin yaşamıyla eş değer görmemektedir (Bumin 2013: 21). Hristiyanlık içerisinde çocukların günahkâr olduğu tezini işleyen bir diğer isim ise Calvin'dir. Calvin, çocukların günahkâr olarak doğduklarını ve bundan dolayı kötülüğe yönelecekleri anlayışını benimsemektedir. Diğer görüşlerden farklı olarak, çocukların erken yaşlarda öğrenme yetisine sahip olduğuna ve ebeveynlerin onları eğitebileceğine de inanmaktaydı (Onur, 2005: 24).

[1] Örneğin: Kilisenin çocuk öldürmeyi yasaklaması.

Bahsedilen tarihsel dönemlerde, çocuğun kendisi bir özne olarak önemli değildir. Çocuk belirli amaçlara yönelik bir araç olarak görülmüştür. İyi vatandaş olma adayı, soyu devam ettirmek, yaşlılık dönemlerinde anne ve babaya sahip çıkmak, aileye karşı gelenek ve göreneklere göre davranmak, ebeveynlere karşı olan sorumluluklarını yerine getirmek gibi açılardan değerlendirilmekteydiler.

"Bilim, ulus-devlet ve dinsel özgürlük ile birlikte hem toplumsal bir yapı hem de psikolojik bir koşul olarak çocukluk 16. yüzyıl esnasında oluşmuş ya da ortaya çıkmıştır" (Postman, 1995:8). Kuşkusuz günümüzdeki çocukluk fikrinin, tarihin önceki dönemlerindeki çocukluk fikriyle aynı olmadığı bilinmektedir. Değişen ve dönüşen birçok toplumsal durum söz konusudur. Bu durumlar çocuğa olan bakışı, algıyı ve çocukluk dönemlerinin biçimini de doğrudan etkilemektedir. Her ne kadar çocuk, yaşamın her döneminde var olsa da çocukluk fikri ile çocukluk dönemine atfedilen anlam ve önem, tarihin her döneminde var olmamıştır.

Sosyolojide, çocukluk kavramı tartışmaları ve çocukluk fikrinin tarihi ile ilgili var olan çalışmaların birçoğu, Philippe Aries'in 1962 yılında yayınlanmış "Çocukluğun Yüzyılları" adlı eseri referans alınarak başlamaktadır. Aries, bu çalışma ile oldukça tartışmalı bir konuyu ortaya çıkarmıştır. Çocukluğun tarih boyunca her zaman var olmadığını ve Orta Çağ'da çocukluk fikrinin bulunmadığını dile getirmiştir. Çocukluk fikrinin olmadığı tezinin içeriğini Orta Çağ'daki resimlerin ve tabloların incelenmesi oluşturmaktadır (Gürdal, 2013: 7). Orta Çağ'daki resimlere bakıldığında aslında bir çocukluk fikrinin olmadığını, çocukların küçük yetişkinler olarak görüldüğünü ifade etmiştir.

Aries'in çalışmasının hareket noktası, çocukluğun bilinmediği bir resimsel anlatım dünyasıdır. Aries'e göre 11. yüzyıla kadar insanlar çocukluk imgesi üzerinde durmamışlardır. Çünkü bu imgeler, insanlar için bir gerçeklik taşımamaktadır. 1962 yılında Aries, "Çocukluğun Yüzyılları" adlı çalışmasında tarihin uzun bir döneminde çocuklara, yetişkinlerinki gibi kıyafetler giydirildiğine işaret etmektedir. Bu tespitini "çocuk, kundaklama bantlarından kurtulduktan hemen sonra, ait olduğu sınıfa mensup diğer kadın ve erkekler gibi giyinirdi. Orta Çağ giysilerinde çocukları yetişkinlerden ayıran hiçbir şey yoktu" (Akt. Özarslan, 2016: 44) şeklinde ifade etmiştir. Çocuklar, ancak 16. yüzyılda yetişkinlerden farklı olarak giyinmeye

başlamışlardır. Aries'in bu çalışmasında dikkat çektiği bir başka durum ise çocukların mensubu olduğu ailenin sınıfına ve cinsiyetine göre giyiniyor olmasıdır. Örneğin, Aries'e göre kız çocukları, erkeklere göre daha uzun süre küçük kadınlar gibi görünmeye devam etmişlerdir. Buna karşılık işçilerin, zanaatkârların ve çiftçilerin çocukları, yetişkinler gibi giyinmeye devam etmişlerdir. Ancak orta ve aristokrat sınıfın çocukları kıyafetlerini değiştirebilmekteydi (Akt. Özarslan, 2016: 45). Aries'e göre Orta Çağ'da çocuklar vardır. Fakat çocukluk fikri ya da düşüncesi yoktur. Orta Çağ'da gerçek bir çocuk portresinin çizilmediğini, çocukluk düşüncesinin 16. yüzyıldan itibaren ortaya çıktığını ifade etmektedir. Aries'e göre gerçek çocuk portrelerinin çiziminin yaygınlaşması ancak 17. yüzyılda görülür. Bu dönemde çocukları da içeren aile resimleri çizilmeye başlamıştır. Aries çocukluğun keşfinin 13. yüzyılda başladığını, bu gelişimin 15. ve 16. yüzyılda sanatın ilerlemesiyle birlikte daha görünür olduğunu savunmaktadır (Akt. İnal, 2007: 24).

Aries'in tezini temellendirdiği bir diğer husus Orta Çağ'daki eğitim anlayışı ve okullardır. Antik Çağ okulları ile Orta Çağ okulları arasında radikal bir kırılma yaşanmıştır. Orta Çağ okulları hemen hemen tamamen dini eğitimin gerekliliklerini yerine getirmek için ortaya çıkmışken, Antik Çağ okulları çocukların eğitilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu okullar teknik okullardı ve papazlar bu okullarda çocuklara, gençlere ve yetişkinlere eğitim vermekteydiler (Özarslan, 2016: 45). Orta Çağ'da okullara sadece çocuklar gitmemektedir. Bir kişinin okul çağında olduğunu söylemek, onun çocuk olduğu anlamına gelmemekteydi. Buna karşın günümüzdeki okullarda sınıf, okul yapısının yaşlara göre ayrılmış bir birimidir. Sınıflar, bilgi edinme sürecine giden yolda mekân olarak en etkili araçtır. Aynı yaştaki çocuklar sınıf içerisinde bir araya gelmekte ve o yaş grubuna göre hazırlanan müfredatla eğitim almaktadır. Bu durum yaş grupları arasına belirgin bir çizgi koymakla birlikte çocukları kategorize etmektedir. Aries'e göre modern çocukluk imgesi, Orta Çağ okullarının karmaşık, sınırları belli olmayan yapısından, yaşa göre sınıfların ayrıldığı, disipline edici ve belirli kurallara göre düzenlenmiş modern okullara geçilmesiyle belirginleşmiştir. Bu gelişme 18. yüzyılda ortaya çıkmıştır (Akt. Özarslan, 2016: 46).

Postman'a göre ise okulların açılmaya ve yaygınlaşmaya başlaması aslında dini öğretilerle alakalıdır. Yani matbaanın icadı sonrasında, okulların açılması ve bu taleplerin ortaya çıkması, hem kilisenin otoritesine bir alternatif yaratmakla, hem de bilim gibi başka alanlara olan meraklarla ilgilidir. Örneğin edebiyat gibi alanlara artan merak, Rönesans ve Reform gibi toplumsal dönüşümleri beraberinde getirmiştir (Postman, 1995:39). Modern çocuk imgesi bu toplumsal hareketlerle birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır.

Aries'in çocukluk tezine karşı kimi eleştiriler ve itirazlar da gelmiştir. Shulamith Sharar, Aries'in aksine, Batı Avrupa'da Orta Çağ'ın ortalarından itibaren çocukluk kavramının ya da düşüncesinin var olduğunu; çünkü ailelerin çocukları için hem maddi hem duygusal yatırımlar yaparak onları gözettiklerini ileri sürmüştür Sharar, Aries'i çocukluk kavramının tarihsel boyutunu ele alarak eleştirmiştir. Örneğin Orta Çağ'daki ölüm oranlarının yüksekliğini, Aries ebeveynlerin duygusal bağlanmasının eksikliğine bağlarken; Shahar, bunun tıbbi yetersizlikten kaynaklandığını öne sürmektedir (Akt. İnal, 2007: 25).

Çocukluk kavramı tartışmalarına John Locke ve J. J. Rousseau yeni bir boyut kazandırmıştır. Locke ve Rousseau, çocukların doğuştan ne iyi ne de kötü olduklarını ileri sürmekte, kilisenin 'günahkâr çocuk' algısına karşı çıkmaktadırlar. Örneğin; "Locke çocukların belli bir niteliğe doğumla değil, deneyimle sahip olabileceklerini belirterek doğalcı bir bakış açısını savunur. Çocuklara rasyonel varlıklar olarak davranılmasını isteyen, onların meraklarının teşvik edilmesini ve sorularının dikkatlice yanıtlanmasını talep eden Locke, oyun ve özgürlük gibi konularda, çocukların lehine olan düşünceler formüle eder." Locke, çocukluk kuramını daha ileriye götürmüştür. Çocuklar/bebekler doğar doğmaz, onların zihinleri boş bir levha, yani onun tanımlaması ile *tabula rasa'*dır (Cunnigham, Akt. İnal, 2007: 28)..

Rousseau ise, Rönesans'ın 'babalar çocukların kontrolünü sağlamalı ve sorumluluğunu üzerine almalıdır' görüşüne karşı çıkmaktadır. Çocukluk ile ilgili temel argümanı, onların doğal ortamda yetiştirilmesi gerektiği yönündedir. Rousseau, çocukluk döneminin kendine has görme, duyma, anlama ve yorumlama biçimleri olduğunu vurgulamıştır. Çocuklar, çocuk olma hakkına sahiptir diyerek, yetişkinlerin çocuklara yönelik otorite ve önyargı içeren tutumlarının ve toplumsal kurumların

çocuk olma hakkını bastırdığını ifade etmiştir (Akt. İnal, 2007: 28). Rousseau, çocukluk fikrinin gelişimine iki güçlü katkıda bulunmuştur. Birincisi, Rousseau'nun, çocuğun sadece bir amaç için araç olmadığı; aksine, kendi içinde önemli olduğuna ilişkin ısrarıdır. Postman'a göre bu bağlamda Rousseau, çocuğu her açıdan potansiyel bir yurttaş ve belki de tüccar olarak gören Locke 'tan önemli ölçüde ayrılmaktadır. İkinci katkısı ise çocukluğu, doğa durumuna en yakın olunan dönem olarak tanımlamasıdır (Postman, 1995:51). Locke ve Rousseau'nun çocukluğa dair düşüncelerinin toplumsal hayatta, özellikle sanat ve edebiyat alanlarında etkisi yoğun olarak görülmüştür. Örneğin, çocuklara şiir ve romanlarda yer verilmeye başlanmıştır. Bu yapıtlarda çocuk masum olan, duyguyu ve saflığı temsil eden figürler olarak ortaya çıkmıştır. 18. yüzyılda bu ve benzeri düşüncelerin etkilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, 'masum çocuk' formu oluşmaya başlamıştır. Bu gelişmelerle birlikte çocukluğa kötümser bir biçimde bakan ve egemenlik kuran anlayışa bir nevi son verilmiştir.

Çocukluk hakkında 19. ve 20. yüzyıla gelindiğinde, temel olarak iki farklı bakış açısının oluştuğu görülür. Birincisi; Locke gibi düşünen bir Protestan çocukluk anlayışı, ikincisi; Rousseau gibi düşünen romantik bir çocukluk anlayışıdır. Romantik çocuk bakış açısının gelişmesi, modern çocuk paradigmasının oluşmasında önemli bir evredir. Romantik çocuk bakış açısı, çocukların mutlu olması gerektiği, çocuğun günahkâr olmadığı, çocukluğun önemli olduğu fikirlerini barındırmaktadır. Romantizm[2] ise akım olarak birçok alanı etkilediği gibi, çocukluk çalışmalarını ve algılarını da derinden etkilemiştir. Bu dönemde, özellikle edebiyatta var olan romantik akım, çocuklar ile ilgili edebiyatın yaygınlaşmasını sağlamıştır. Çocuk artık ekonomik bir amacın ötesine geçerek, paha biçilemez duygusal bir varlığa dönüşmüştür (Postman, 1995:51).

Çocuğa yönelik yeni bir sevgi ve duyarlılık tarzının oluşması, Rönesans sonrasında, önemli toplumsal olaylar ve akımlar ile mümkün olmuştur. Sınıf, değer, kavram ve hayat tarzı gibi yeni anlayışlarla birlikte daha önce sadece demografik

[2]Romantizm akımı, "Klasisizmin" katı kurallarına bir tepki olarak 18. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamış ve 19. yüzyılın başlarından ortalarına kadar süren Avrupa'da egemen olmuş sanat akımına verilen addır.

terimler açısından ilgilenilen çocuklar, bireyleşme sürecinin yeni ürünleri olarak görülmeye başlanmıştır (İnal, 2007:23).

2.1.3. Çocukluk Sosyolojisi

Çocukluk dönemi ile ilgili konular, çeşitli disiplinleri ilgilendirmektedir. Başta gelişim psikolojisi, eğitim bilimleri, pediatri vb. bilim dalları, çocukluk dönemi ile ilgili araştırmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmada ise çocukluk dönemi sosyolojik bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Çalışmada çocuk ve çocukluk sosyolojisinin mevcut hâlinin ne olduğu, çocuk ve çocukluk sosyolojisindeki egemen bakış açıları ve çocukluk sosyolojisinin metodolojisi üzerinde durulmaktadır.

Çocuklar, sosyolojinin kent, ekonomi, suç vb. makro çalışmaları karşısında ihmal edilen bir kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzun yıllar çocuk ve çocukluk ile ilgili özgün sosyoloji tartışmaları olmamış; çocuklar, sosyolojinin aile, feminizm gibi belli başlı konuları arasında yer almıştır. Çocuk ve çocukluğun kent, ekonomi, suç, aile, feminizm gibi kavramsal tartışmalar içerisinden ayrıştırılıp, özgün bir tartışma alanı oluşturması uzun yıllar sürmüştür.

Çocukların sosyolojide uzun süre ihmal edilmeleri, 19. yüzyılda hâkim olan pozitivist paradigma, Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi gibi önemli toplumsal, ekonomik, kültürel ve politik dönüşümlere yol açan tarihsel olayların karmaşık etkileşiminin bir sonucudur (Gürdal, 2013: 5). Sosyoloji, modernizm ile birlikte ortaya çıkan bir bilim dalıdır. Çalışma alanı olarak modernleşmeye başlayan toplumu açıklamaya yönelmiş ve buna dönük teori ve metodoloji geliştirmiştir. Bahsedilen dönemde, uzun bir süre hem kadınlar ve hem de çocuklar sosyolojinin konusu olmamıştır. Çocuklar ve kadınlar, topluma bağımlı görüldükleri için, toplumsal yapının bir parçası olarak tanımlanmışlardır. Çocukların sosyolojide sahneye çıkmaları, modern çocuk paradigması tartışmalarıyla birlikte olmuştur. Çocukların sosyolojide ilgi odağı haline gelmesi, 20. yüzyıldan sonra pozitivizm gibi egemen paradigmaların değişmesiyle birlikte başlamıştır. Bu egemen paradigmalar yerini bireyi esas alan Hermenötik, sembolik etkileşimcilik, etnometodoloji, fenomenoloji gibi yaklaşımlara bırakmıştır. Bu yeni yaklaşımlar bireylere, ‘yaşam içinde etkileşimde bulunarak ve anlam üreterek, gerçekliği inşa eden sosyal aktörler’ olarak

bakmaktadır. Bu durum hâkim olan pozitivist paradigmanın eleştirilmesine sebep olmuştur. Çocukluk sosyolojisi kavramı ise ilk defa 1998 yılında Fransa'da 'Eğitim ve Toplumlar' (Education et Sociétés) başlığında çıkan bir derginin özel sayısında kullanılmıştır (Gürdal, 2013: 5).

Çocukluk sosyolojisi, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa'da kapsamlı bir çalışma alanına sahiptir. ABD'deki Chicago Okulu'nun etkisiyle birlikte, 1920'lerde çocuklarla ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmış; Fransa, İngiltere, Almanya, Avustralya, Brezilya ve Romanya gibi ülkelerde de çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Fransa sosyoloji biliminin merkez ülkelerinden biri olmasına rağmen, burada çocukluk sosyolojisinin bir alan olarak ortaya çıkması 1990'lı yıllara rastlamaktadır. ABD hariç, hemen hemen diğer ülkelerde ağırlıklı olarak çocukluk sosyolojisi kapsamındaki çalışmalar 1990'lı yıllardan sonra artış göstermiş ve ilerlemiştir. Türkiye'de de çocukluk sosyolojisi ile ilgili çalışmalara benzer tarihlere rastlanmaktadır. Bu alana karşı var olan ilgisizlik aslında Türkiye'de klasik sosyoloji anlayışının derin köklerinin, her ne kadar kırılmalar olsa da 21. yüzyılda bile etkisini hissettiriyor olmasının bir sonucudur (Çelebi, 2001: 2). Çocukluk çalışmalarını ve sosyolojisini yeterince geliştirememiş olmak, aslında başlı başına ayrı bir tartışmayı gerektirecek kadar önemlidir.

Çocukların sosyolojide ihmal edilmiş olması, bu alanda araştırma yapan kişiler tarafından genellikle kabul edilmiş bir durumdur. Bu durum özellikle yeni çocukluk sosyolojisi tartışmalarını başlatan Allison James, Chris Jenks ve Alan Prout gibi araştırmacılar tarafından da dile getirilmiştir. Örneğin, bu yazarlar, çocukluğun sosyoloji alanında ihmal edilmiş olmasını, modernlikle bağlantı kurarak açıklamaktadırlar. Onlara göre çocuklar sosyal, kültürel, tarihsel bir inşadır. Yetişkinler gibi toplumun bireyi ve aktörüdürler (Akt. Gürdal, 2013: 11).

Prout'a göre çocukluk sosyolojisi, 19. yüzyıl modernist sosyolojinin 'dikotomileri' temelinde kurulmuştur. Bu dikotomi yetişkinlik-çocukluk ikiciliği şeklindedir (Gürdal, 2013: 11). Bu karşıtlık yetişkinliğin yaşamın farklı bir evresi, çocukluğun da yaşamın farklı bir evresi olduğu kabulüne dayanmaktadır. Çocukluk yetişkin dünyasının karşıtı olarak tanımlanmaktadır. Fransız tarihçi Philippe Aries'in çocukluk fikrinin Orta Çağ'da zihinlerde yer almadığına ve modernlikle birlikte

ortaya çıkmaya başladığına dair düşüncelerini ifade etmesiyle çocukluk fikri bir tartışma ve araştırma konusu olmaya başlamıştır (Akt. Gürdal, 2013:11). Aries, Orta Çağ toplumlarında, çocuklarla yetişkinler arasında modernliğin kurduğu türden bir ayrım olmadığını belirtir. Orta Çağ'da çocuklar ve yetişkinler arasında, modernliğin kurduğu türden bir ayrımın olmaması; çocukların hayatı yetişkinlerle birlikte, benzer tutum ve davranışlarla deneyimlediklerini ifade eder (Gürdal, 2013: 9). Aries'in bu fikri bu çalışmanın çocukluğun tarihçesi bölümünde daha önce detaylı bir şekilde açıklanmış ve tartışılmıştır.

Klasik sosyolojinin çocukluğu ve çocuğu, yetişkin-çocuk, yetişkinlik-çocukluk şeklinde dikotomik anlayış çerçevesinde kavramsallaştırma tarzı yetişkinlik içerisindeki kadın-erkek karşıtlığına benzemektedir. Bu kavramsallaştırma aslında kadına karşılık erkeği kutsarken, çocuğa karşı da yetişkini kutsayan bir anlayışı barındırmakta, erkeğin iktidarını ve gücünü yücelten bir anlayışı yansıtmaktadır. Bu yönüyle sosyoloji çocuğa karşı yetişkinlerin ve kadına karşı erkeğin dilinden kurulan bir sosyal gerçeklik tahayyülü üzerinden şekillenmiştir (Gürdal, 2013: 12).

Çocukluk sosyolojisinin şekillenmesinde Emilie Durkheim, Talcott Parsons vb. birçok sosyoloğun görüşlerinin etkisi olmuştur. Örneğin, Durkheim eserlerinde çocukluk döneminin değişkenlik gösterebileceğine vurgu yapmıştır. Çocuklar açısından ilgilenilmesi gereken konunun ise eğitim olduğunu ifade etmiştir. Çocukluk bir büyüme dönemi olmakla birlikte, aynı zamanda zayıf ve dönüşüm hâlinde olunan bir dönemdir. Zihinsel gelişimin de fiziksel gelişim gibi aşamalara sahip olduğu düşünülür. Durkheim, bu bakış açısıyla aslında çocuğu yetişkin olmayan, eksik ve güçsüz olarak tanımlamıştır (Akt. Özarslan, 2016:141). Bu tanımlama uzun yıllar sadece sosyolojide değil, sosyal bilimlerin genelinde de etkisini sürdürmüştür. Bu bakış açısı çocukluğun, yetişkinliğe hazırlanma dönemi olarak algılanmasına neden olmuştur. Bu algı sosyalizasyon kavramını öne çıkarmıştır.

Sosyalizasyon, bireyin mensup olduğu toplumun normlarını, duygusal ve davranış biçimleri olarak içselleştirmesi ve bu yolla toplumla bütünleşmesi sürecidir. Sosyalizasyon kavramı 1930'lardan beri kullanılan bir kavramdır. Bu kavramı doğrudan kullanan sosyologlardan biri Talcott Parsons'dır. Parsons'a göre

sosyalizasyonda işlevli olan ilk iki kurum, aile ve okuldur (Akt. Özarslan, 2016: 141). Çocuklarda sosyalizasyon, ergenlik dönemine gelindiğinde bitmekte ve başarıyla veya başarısızlıkla tamamlanacak bir süreç olarak görülmektedir. Sosyalizasyon, topluma uyum sağlama süreci olarak görüldüğü için bunun başarılı bir şekilde sonuçlanmaması bireyi suça yönlendirmektedir (Özarslan, 2016: 142).

Çocukluk, sosyoloji içerisinde gelişme, evrim veya sosyalizasyon süreci olarak tanımlamıştır. Bu temelde tanımlanmasının bir sebebi 19. yüzyılda gelişim psikolojisinin çocuk çalışmaları alanında bir baskın değerler dizisi hâlini almış olmasından kaynaklanmaktadır. Aslında çocukluk sosyolojisinin ortaya çıkmasının veya çocukların sosyolojide ihmal edilmesinin bir diğer sebebi gelişim psikolojisinin hâkimiyeti olmuştur. James ve Prout'a göre gelişme kavramı, çocuk ve çocukluk çalışmalarının üzerinde yükseldiği baskın çerçevenin temelidir. Bu kavramlarla ilişkili olarak öne çıkan üç tema ise rasyonalite, doğalcılık ve evrenselliktir (Gürdal, 2013: 12-13).

Çocukluk sosyolojinin gelişim aşamalarına bakıldığında, 20. yüzyıl sonlarına kadar hâkim olan bakış açısının sosyalizasyon kavramı üzerinden olduğu görülmektedir. 20. yüzyıl sonlarına doğru çocuk ve çocukluk alanlarında yapılan araştırmalarla çocukluk çalışmalarına yönelik yeni yöntem ve paradigmalar tartışılmaya başlamıştır. Yeni çocukluk sosyolojisi paradigmasından hareketle sosyalizasyon kavramı ciddi anlamda eleştirilmiş ve ortaya yeni bir çocukluk tartışması çıkmıştır. Sosyalizasyon kavramı; çocuğu, aileyi ve okulu ekseninde ele almakta ve bu yapılarla sınırlandırmaktadır. Mayall'a göre sosyalizasyon kavramı, sosyolojide çocukları ve çocukluğu anlamada temel bir işlev görmekle birlikte, çocuğun düşük statüye sahip olmasından dolayı bir sosyalizasyon projesi olarak (Mayall, 2018:9-11) görmüştür. Çocuklar sosyalizasyon kavramı içerisinde yutulmuştur. Aile ve okul içerisindeki uyum, gelişim önemsenmiş; çocuklar, gelecekteki yetişkinler olarak algılanmıştır. Sosyoloji bu hâliyle çocukları aile içerisinde tartışmış, çocuğu başlı başına bir alan hâline getirmemiştir.

Çocukluk sosyolojisinin iki temel kavramsal sorunu şu şekilde açıklanmıştır:

1. İkici (dikotomik) düşünme tarzı.

2. Alan adı üzerindeki uzlaşmazlık.

Dikotomik düşünce biçiminin sosyoloji içerisinde kırılamamış olması çocuk hakkında düşünürken kavramların problemli olmasına yol açmaktadır. Alan adının netleşmemesi tartışmaları da buna dayanmaktadır. Çocuk sosyolojisini, çocukluk sosyolojisi olarak mı, yoksa her iki şekilde mi kullanmak gerektiği üzerinde tartışmalar vardır. Ancak buna dair bir görüş birliği yoktur. Fakat çocuk ve çocukluk kavramlarına yönelik tanımlamalarda farklılık olduğu ortak bir düşüncedir. Birbiri yerine kullanılan bu kavramlar aslında farklı karşılığı olan kavramlardır. James'e göre "çocukluk, insan hayatının zamansallığına işaret eden, bebeklik ve yetişkinlik arasındaki geçici bir alandır ve çocuklar, çocukluk denen bu hayat evresini geçici olarak dolduran ve fiziksel, sosyal, bilişsel olarak birtakım ortak özellikleri paylaştıkları düşünülen kişilerdir. Çocuk ise bireysel sosyal aktördür." Çocukluk çalışmalarının bir sorumluluk olarak bu iki kavram arasındaki ilişkiyi teorik ve pratik olarak ayırması gerekmektedir (Akt. Gürdal, 2013: 6-7).

Çocukluk sosyolojisi veya çocukluk çalışmaları alanı tanımlamada kullanılan en yaygın iki kavramdır. Fakat aralarında herhangi bir kavramsal farklılığın olup olmadığı ise netleştirilmemiştir. Alan adı üzerinde uzlaşmazlık devam ettiğinden bu kavramlar üzerinden tartışılmaktadır. James, Jenks ve Prout'un ağırlıklı olarak 'çocukluk sosyolojisi' kavramını kullandıkları görülmektedir. 'Çocukluk sosyolojisi' kavramı, çocukların ve çocukluğun sosyolojide nasıl kavramsallaştırıldığına ve nasıl analiz edilebileceğine dair genel bir sosyoloji çerçevesi çizmektedir (Gürdal, 2013: 5).

Çocukluk sosyolojisi ve çocukluk çalışmalarının sosyolojinin ana gövde konuları arasında yer alıp almaması başka bir fikir ayrılığıdır. Fakat bu başlı başına farklı bir tartışma alanı olduğu için detaylarına burada girilmemiştir. Çocukluk disiplinler arası bir konu olduğundan bu geçişkenlik ve paydaşlık devam ederken aynı zamanda sosyoloji içerisinde çocuk ve çocukluğu kavramsallaştırma, araştırma ve geliştirme niyeti, çocukluğun sosyolojinin ana gövdesindeki bir konu olmasına katkı sağlayacaktır. Bu yüzden çocuklar sosyolojik özneler olarak kabul edilmeli ve onların eylem ve deneyimleri sosyolojinin içerisinde karşılık bulmalıdır. Çocukları

‘sosyal aktörler’ olarak görmek, eylem ve deneyimlerini aktarabilmek açısından oldukça önemli bir durumdur. Bütün bunlarla birlikte çocukluk çalışmalarının temel tartışma çerçeveleri ve özellikleri aşağıdaki görüşleri içermektedir.

1. Çocukluk kültürel ve sosyal gelişme sürecidir.
2. Çocukluk toplumsal bir yaratımdır.
3. Çocukluk politik bir konudur.
4. Çocuklar toplumsal aktörlerdir.
5. Çocuklar yetişkin dünyalarında “tüketim, giyim, reklam vb.” tarafından kuşatılmış varlıklardır.
6. Çocukluk farklı toplumlarda farklı şekillerde yaşanmakta, deneyimlenmekte ve kurumsallaşmaktadır.
7. Çocukluk henüz statüsü belli olmayan bir durumdadır.

Sosyolojinin çocuk perspektifiyle ele alması gereken problem alanları ise gün geçtikçe artmaktadır. Çocuk ihmali ve çocuğun her türlü istismarı, çocuk işçiliği, suça sürüklenen çocuklar, çocuk hakları ve katılımı, savaşlar, eğitim, göçmenlik, beslenme ve yoksulluk, erken yaşta evlilik, cinsiyetçilik gibi birçok konu bulunmaktadır.

Çocukluk sosyolojisinin temel amaçlardan biri sosyolojide çocuklara yer açmaktır. Her ne kadar yukarıda bahsettiğimiz kavramsal ve metodolojik tartışmalar devam ediyor olsa dahi, çocukluk sosyolojisi belirli bir eşiğe gelmiştir ve ilerleyişini sürdürmektedir. 1920’lerdeki bakış açısından, çocuk hakları sözleşmelerinin imzalandığı, çocuğun özne ve toplumsal aktör olarak kabul edilmeye başlandığı aşamaya kadar gelinmiştir. 1990’lardan günümüze, çocukluk araştırmalarını, tartışmalarını, sorunlarını UNESCO, UNICEF, ILO gibi uluslararası kuruluşlar ve çeşitli STK’lar dile getirmektedir. Çocukluk sosyolojisi tüm bu tartışmalarla birlikte, çocuklar ve çocukluk çalışmaları için umut vadeden bir alan olma özelliğini taşımaktadır.

2.1.4. Çocukluk Sosyolojisi Paradigmaları

Bu başlık altında modern çocuk paradigması ve yeni çocukluk paradigması/sosyolojisi üzerinde durulmuştur. Söz konusu paradigmaların farklılıklarına değinilmiş ve çocuğa yönelik bakış açıları açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.4.1. Modern Çocuk Paradigması

Yeni icatların ortaya çıkmaya başladığı modern dönem, toplumsal yapının parçalarına yönelik anlayışları da (din, aile, ekonomi vb.) modernleşme adı altında dönüştürmüştür. Modern ailenin ortaya çıkmasıyla birlikte çocukluk bir toplumsal statü haline gelmeye başlamıştır. Modern çocukluk imgesinin oluşmaya başlamasıyla birlikte çocuğun varlığı doğal düzenin bir özelliği olarak algılanmaya başlanmıştır. Dönemin burjuva ailelerinde modern çocukluk düşüncesi ortaya çıkmaya başlamıştır. Çocukluğun yaşandığı belirli mekânlar vardır. Aile, sokak ve okul bu sıralamada en başta gelmektedir. Bu mekânlarda yaşanan değişiklikler çocukluğun yapısındaki değişmeleri de derinden etkilemektedir.

Postman'a göre 15. yüzyıla kadar yetişkinliğe ilişkin anlayışın farklılaşmasına yol açacak bir ortam yoktur. 15. yüzyıl ortalarına gelindiğinde ise matbaanın bulunuşu yeni simgesel bir dünya ortamı yaratmıştır. Bu gelişme çocukları dışarıda bırakacak şekilde yeni bir yetişkinlik tanımlamıştır. Böylece yetişkin toplumundan dışarıda bırakılan çocuklar, yeni çocukluk dünyasına yerleştirilmişlerdir (Postman, 1995: 33).

Modern çocuk algısının ortaya çıkmasındaki nedenler, aile ve okul ortamında yetişme düşüncesinde yatmaktadır. Modern çocuk imgesinin ortaya çıkmasında bir diğer etken ise okulların, kilisenin hâkimiyetinden çıkması ve modern bilimlere yönelmesidir. Postman'a göre modern çocukluk imgesinin doğuşu matbaanın bulunuşu ve okul ile doğrudan alakalıdır. Matbaanın gelişmesiyle birlikte oluşan bilgi boşluğu çocukluğu üreten en önemli etkenlerden biridir (Postman, 1995:52). Matbaanın henüz bulunmadığı Orta Çağ döneminde herkes aynı enformasyon ortamına sahip olduğu için bir bilgi boşluğu yoktu. Matbaayla birlikte ortaya çıkan yazılı metinler ve bilgilerin çoğaltılması, yetişkin ile çocuk arasındaki ayrımı yeniden yapılandırmıştır. Yetişkinlik, bu gelişmelerden sonra kazanılması gereken bir statü

hâline gelmiştir. Bu durum, çocukların eğitim alarak okumayı öğrenmesini gerekli hâle getirmiştir. Böylece Avrupa, okulları yeniden keşfetmiş ve çocukları okullara göndererek yetişkinlerle çocuk arasına mesafe koymaya başlamıştır (Postman,1995:52).

Değişmeye başlayan çocuk algısının bir diğer besleyici unsuru ise orta sınıfın gelişimi olmuştur. Sanayi Devrimi sonrası modern dönem itibariyle yükselen ve zenginleşen bir orta sınıf söz konusudur. Zenginleşen orta sınıfın harcayacağı parası ve miras bırakabileceği gayrimenkulleri vardır. Bundan dolayı çocuklarını eğitim alması için okula göndermiş, gönüllü olarak para harcayabilmişlerdir. Aynı zamanda bırakılacak mirasları garantiye alabilmek için özellikle erkek çocuklarını okullara göndermişlerdir (Özarslan, 2016: 45). Dolayısıyla çocukluk fikri hem orta sınıfla doğmuş hem de cinsiyetçi bir temelle şekillenmiştir. Çocukluk fikrinin alt sınıflara yayılması ise uzun zaman almıştır. Aynı şekilde işçi çocuklarının ve kız çocuklarının eğitim alması ve eğitimin zorunlu olması da uzun yıllar sonra gerçekleşmiştir. Kız çocukları toplumsal cinsiyet rolleri gereği okula gönderilmekten öte, öncelikle evde ev işlerini öğrenmekteydiler. Çocukluğun, başlangıçta orta sınıfın erkek çocuklarını kapsadığının altını çizmek gerekmektedir. Çocukların toplumsal statülerinin değişmesinde önemli bir diğer etken ise çocukların çalışma yaşamından ayrılarak, eğitim kurumlarına girmiş olmalarıdır (Özarslan, 2016:45).

Çocukluğun gelişimi ve ortaya çıkması okul ile birlikte belirlenmeye başlasa da ailenin dönüşümü de okul kadar belirleyici olmuştur. Modern ailenin ortaya çıkmasıyla birlikte aslında çocukluk da dönüşmüştür. Aile toplumsal ve ahlaki bir gerçeklik olmakla birlikte 15. yüzyıldan itibaren aile fikri de değişmeye başlamıştır. Rousseau gibi düşünürlerin etkisiyle romantik akımın yükselişi ve gelişimi insanlar arasındaki ilişkilere daha fazla duygusal boyut kazandırmış ve aynı zamanda anneliğe atfedilen önemi etkilemiştir. İlişkilerin duygusal boyut kazanması çocuğun, aile ve kadının yaşamında merkezi bir konuma geçmesine neden olmuştur (Özarslan, 2016: 57). Batı'da ailenin ve anneliğin dönüşümü modern çocukluğun ortaya çıkışını beslemiştir.

Aile ve okul gibi çocuğun yaşamında çok önemli bir diğer alan ise yaşamın sürdüğü evlerdir. Sanayi Devriminin etkisiyle gelişen mimariyle birlikte evlerin

fiziksel özellikleri de değişmiştir. Mimarinin gelişmesinden önce yaşamın sürdüğü evlerde yetişkinler ve çocuklar bir arada, yani aynı odalarda yaşamaktadırlar. Yemek yeme, dinlenme, misafir ağırlama veya uyuma gibi tüm eylemler aynı oda(lar) içinde yapılmaktadır. Mimarinin değişmesinin etkisiyle oda sayılarının fazla olduğu daha büyük evler yapılmaya başlanmış, evlerin biçimsel ve fiziksel koşulları da değişmiştir. Evlerin yaşadığı biçimsel ve fiziksel dönüşümle birlikte yetişkinlerle çocuklar arasına bir mesafe konmuştur. Aile ve ev yaşamında mahremiyet ve özel alanlar ortaya çıkmıştır. Başlangıçta aileler büyük evlerde, birbirinden ayrılmamış mekânlarda yaşamaktaydı. Örneğin "1700'lerden önce, çocuklar yetişkinlerle aynı ortam içinde bulunmaktaydı. Yoksullar zaten çok küçük evlerde yaşamak zorunda olduklarından, bütün aile bir arada bulunuyordu. Varlıklı insanların evlerinde dahi mahremiyet söz konusu değildi. Evlerde, hatta şatolarda özel odalar yoktu ve odalar birbirine bağlıydı. Bu durumda herkes birbirinin yaptığını görmekteydi" (Holt, 2000: 19).

Evler, artık dünyayı dışarda tutma arzusuna uygun olarak yeniden dizayn edilmeye başlanmıştı. Modern evler, bir koridora açılan farklı odalardan oluşmaya başlamıştı. Evlerin yatak odaları, misafir ve oturma odaları bulunmaktaydı. Aynı odada uyuma gibi eylemlerde bununla birlikte ortadan kalkmıştır. Orta sınıf ve soylu sınıfta başlayan bu odaların özelleşmesi Aires'e göre gündelik yaşamdaki en büyük değişimdir (Özarslan, 2016: 59).

Çocuğun ebeveyn yaşamlarında merkezi konuma geçmesinde aile, okul, evlerin değişimi yanında mahremiyet ve ayıp kavramları da çok önemli bir etkiye sahiptir. Çocukluk yetişkinlikten kategorik olarak farkını aslında bu ayıp kavramı üzerinden almaktadır. Günümüzdeki ayıp kavramı, Orta Çağ'da bugünkü şekliyle anlaşılmamaktaydı. Foucault, günümüzü 19. yüzyıl ile karşılaştırdığında, kaba, müstehcen ve uygunsuz olanların ölçütlerinin büyük ölçüde farklı olduğunu saptamıştır. Foucault 'ya göre "12. yüzyıl başlarında, davranışlar hiç de gizlilik peşinde değildi; sözcükler fazla duraksamaya, şeyler de pek çehre değiştirmeye gerek duymaksızın söylenirdi; insanların yasak olanla hoşgörülü bir içli dışlılığı vardı. Doğrudan hareketler, utanmaz söylemler, gözle görülür taşkınlıklar, gözler önüne serilen ve kolayca birbirine sarılan vücutlar, yetişkinlerin gülüşleri arasında

sıkılmadan ve rezalete neden olmadan dolaşan fırlama çocuklar" olarak görülmektedir (Foucault, 2010: 91-92).

Norbert Elias'ın "eskiden yapılabilen şeyler bugün artık ayıplanıyor" cümlesi, toplumsal yaşamda var olan kurallardaki ciddi değişimi ifade etmektedir ve bu anlamda 16. yüzyıl önemli bir geçiş dönemidir (Elias, 2002: 172-173). Günümüz anlayışı içerisinde ayıp kavramı daha çok cinsel olanla ilişkilendirilmektedir. Oysa ayıp kavramıyla, toplum içerisinde yapılmaması gereken utanma ve sıkılmaya yol açan tükürmek, burun karıştırmak gibi tüm eylemlerin anlaşılması gerekmektedir. Elias'a göre "ayıp ve mahcubiyet, boyutları olan bir cinsellik kurumu ya da anlayışı ve bu anlayışa denk düşen davranış kısıtlamaları, giderek toplumun tümüne, az ya da çok ama eşit biçimde yayıldı; yetişkinlerle çocuklar arasındaki mesafe arttığı zaman, cinsel aydınlanma da vahim bir sorun hâline geldi"(Elias, 2002: 172-174).

Çocukluk kavramı gelişirken aynı zamanda çocuklardan gizlenecek bir dizi kavramlar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Cinsel ilişkiler, ölüm, şiddet gibi birçok kavram veya durumun yetişkin dünyasına ait oluşu, çocuklardan gizlenmesi gereken kavramlara örnek olarak verilmektedir. Davranış değişikliklerini "sıkılma ve utanma" olarak ifade eden Elias, bu değişimi "kibarlaşma ya da uygarlık" olarak nitelemektedir. Bu değişen davranış türleri yetişkin ile çocuk arasındaki farkı daha da belirginleştirmiştir (Özarslan, 2016: 60). Bu konuma yerleşmesi aslında çocuğu günlük ilişkiler dünyasına da kapatmıştır.

Ayıp kavramının en çok cinsellik ile karşımıza çıktığı bir realitedir. Bu realite de en çok dile yansımaktadır. Foucault'a göre özellikle cinsellikle ilgili ayıp düşüncesi dilde kendini göstermektedir. Ona göre "hiçbir XVII. yüzyıl eğitim bilimcisi Erasmus'un Diyaloglar'ında yapmış olduğu gibi öğrencisine iyi bir fahişe seçmesi konusunda açık açık öğüt vermemiştir" (Foucault, 2010: 28). Bu ifade cinselliğin sadece yetişkin etkinliği olarak belirginleştiğini ve çocukları ilgilendiren bir etkinlik olmadığını belirtmektedir. Çocukların cinsel etkinliklerinin sorun olması düşüncesi, 19. yüzyıl sonlarına kadar toplumun hemen hemen bütün katmanlarına yayılmış ve denetim altına alınmıştır. Çocukların cinsel etkinliğinin sorun olması ilk defa burjuva ve aristokrat ailelerde ortaya çıkmıştır (Foucault, 2010: 91-92). Zaman içerisinde cinsellikle ilgili algı büyük oranda değişmiştir. Çocuklar, yetişkinlerden

farklı olarak cinsellik hakkında bilgi ve deneyim sahibi değildirler. Çünkü yetişkinler çocuğun cinsellik ile ilgili bilgi sahibi olmasını istememektedirler. Bu durum çocuğu yetişkinden farklı bir alana kapatmaktadır (Özarslan, 2016: 63).

Ayıp kavramının ortaya çıkmasından aslında bireylerin cinsel algıları da etkilenmiştir. Örneğin İslam inancının yoğunlukta olduğu Türkiye'nin toplum yapısına baktığımızda muhafazakâr ve geleneksel kodlara sahip olmasının etkisiyle cinsellik ile ilgili konuşmak veya bu konuda eğitim almak ya da vermek, çocukları bu konu hakkında bilinçlendirerek büyütmek ayıp ve kaçınılması gereken bir durum olmaktadır. Bu cinsellik tabusunu ortaya çıkaran bir durumdur ve aynı zamanda çocuğun ya da yetişkinin kendi cinsel dünyasına erişmesini ve bu dünyayı tanımasını kısıtlamaktadır. Çocuk, yaşamın her alanında olduğu gibi cinsellik konusunda da yetişkinler tarafından kontrol edilmektedir. Bu kontrol mekanizması çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine kadar sistematik olarak sürmektedir. Çocukluktan başlayan, sistematik olarak işlenen ayıp algısı, cinsellik ile ilgili deneyim ve bilgi sahibi olmama, gelenek ve göreneklerin öğretisi, bireyin cinsellik ile ilgili yargılarını ve önyargılarını oluşturmaktadır. Erkek bu alanda söz sahibidir. Erkekler, cinsellik hakkında konuşabilirken veya deneyim sahibi olabilirken, toplumda kadının bunu yapabilmesi kabul edilebilen bir davranış değildir.

Çocukla yetişkin arasına giren mesafeyi ortaya çıkaran bir diğer husus ise ölüm ve yaslardır. Aries'e göre ölüm, 18. yüzyıldan daha önceki zamanlarda kamusal alanda yaşanmakta ve normal olarak karşılanmaktadır. Ölüler herkese açık odalarda çocukların görebileceği yerlerde durabilirdi. Çocuklar da yetişkinler gibi ölülerin bulunduğu ortamlarda bulunabilirlerdi. Sonraları ölüm ve ölülerin arkasından tutulan yas da çocuklardan gizlenir hâle gelmiştir. Ölümün gizlenmesiyle birlikte yetişkin ile çocuk arasındaki mesafe artmış, ölüm ve yas çocukların yaşamından uzaklaştırılmıştır (Özarslan, 2016: 63).

Aries'e göre çocukla yetişkin arasına giren mesafenin ve modern çocuk paradigmasının ortaya çıkmasına sebep olan toplumsal değişim ve dönüşümleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1. Ailenin ve anneliğin dönüşümü

2. Ayıp kavramındaki dönüşüm
3. Ölüm ve yas
4. Çocuğun çalışma hayatından eğitim hayatına geçişi
5. Kapitalizmin gelişmesi
6. Romantizm akımının doğurduğu iyilikseverlik anlayışı

Yukarıda kategorize edilen toplumsal değişimler aynı zamanda modern çocuk paradigmasının temel özelliklerini oluşturmaktadır. Modern çocuk paradigmasının ortaya çıkması burjuvazi ve bilim olmak üzere iki temel başlıkta açıklanabilmektedir.

Burjuvazi, yapısı itibariyle çocukluğu bireyselleştirmiştir. Çocuğun kendi sınıfsal değerlerini yeniden ürettiği ve burjuvanın kendi varlığını devam ettirdiği fark edilmiştir. Bu fark etme üzerine çocukluk aslında burjuva değerlerine göre yeniden tanımlanan aile ve okul gibi kurumlar üzerinden şekillendirilmiştir. Böylelikle aslında çocukluk yeniden inşa edilmiştir.

İnal'a göre (İnal, 2007: 18) modern çocukluk düşüncesi üç farklı bakış açısına dayanmaktadır:

1. Çocukluk konusunda iyileşme noktaları, yani okullara gitmeleri ve böylece çalışma yaşamından uzaklaşmaları bir ilerleme ve zenginleşme olarak görülmektedir

2. Modern çocukluk düşüncesi rasyonel ve pozitivist bir bakış açısıyla kurgulanmış ve ortaya çıkmıştır. Çocukla ilgili ortaya çıkan bilim dalları (pediatri/psikoloji) modern çocukluk paradigmasının bilimsel temelli olduğu tartışmalarını ortaya çıkarmıştır.

3. Modern çocukluk düşüncesinin demokratik ilke ve değerler üzerine inşa edildiği düşünülmektedir. Bu ilkeler doğrultusunda çocuğun bireysel yaşamındaki gelişme ve dönüşümler, çocukluğun aslında demokratik bir kültürün ürünü olduğunu göstermektedir. Çocuk hakları hareketine kadar olan tarihsel süreç ile çocuğun yararına olduğu ileri sürülen düşünce ve uygulamalar söz konusu demokratik kültürün etkenleri arasında yer almaktadır.

İnal'a göre modern çocukluk düşüncesi veya çocukluk ideolojisi orta sınıfın yarattığı bir düşüncedir. Çocukluğun yararına olduğu düşünülen birçok gelişme aslında yeni bağımlılık biçimleri oluşturmaktadır. İnal; "çocukluğun, özellikle aile içinde modern biçimde kutsallaştırılması, çocukların duygusal ve maddi anlamda yeni ve eskiye göre daha sıkı ve insafsız bir kutsama sürecine" yol açtığını ileri sürmektedir (İnal, 2007: 36).

Modern çocukluk düşüncesiyle birlikte bilim, teknoloji, din, siyaset, ideoloji, yetişkin kültürü gibi birçok etken arasında kullanılabilir bir çocukluk anlayışı yaratılmıştır. İnal'a göre aydınlanmanın entelektüel atmosferi özgürlükçü çocukluk fikrini besleyip yaygınlaştırırken, kapitalizm ise bu fikrin içini boşaltmış ve çocukluk adına yeni kategorilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Modern çocukluk düşüncesi, birçok boyutta özgürlükleri alınmış (cinsel, ırksal, etnik, ulusal, fiziksel, zihinsel vb.) bir yaşam döneminin ilk basamaklarını oluşturmaktadır. Çocuklar ebeveynler tarafından özel alan içine sıkıştırılarak toplumsal yaşamdan izole edilmektedir (İnal, 2007: 37). Bağımlı nesneler hâline getirilen çocuklar, geleneksel hayatla orta sınıf hayatın arasında sıkışıp kalmaktadır. Kamusal alanlardan alınıp özel alanlara hapsedilen çocuklar suni hayatlar yaşamaya mahkûm edilmektedir.

Postman'ın çocukluğun yok oluşu ile ilgili savı, modern çocuk paradigmasını da tartışmaya açmıştır. Matbaayla birlikte yaratılan çocukluğun, medyanın olumsuz rolüyle ortadan kalkması noktasına geldiğini savunan Postman, çeşitli değişimler (çocuklara özgü oyun, yiyecek, şarkı, tutum, giysi vb. ögelerin ortadan kalkması; çocukların büyüklerine eskisi gibi saygı göstermemeleri, suç istatistiklerinde daha fazla yer almaları; çocukluk kavramının temeli olan ayıp duygusundan uzaklaşmaları; yetişkin dilini benimseyerek kendi dillerinden vazgeçmeleri; uyuşturucu madde kullanmaları vb.) sonucunda çocukluğun yok olma noktasına geldiğini belirtmektedir (Postman, 1995:8-14). Medyanın, özellikle de televizyonun etkisiyle birlikte yok olduğu iddia edilen çocukluğun bir diğer önemli unsuru da oyunlardır. Modern hayat içerisinde çocukların profesyonel olarak yetiştirilmeye çalışılmasıyla birlikte, oyun oynama keyfini ortadan kaldıran araçlar çocukluğun yok oluşuna etki etmektedirler.

Bu noktada İnal, Postman'ın çocukluğun yok oluşu tezine katılmakla birlikte bunu sadece medya üzerinden okumanın eksik olduğunu, çünkü bu durumun birçok nedeni olduğunu ifade etmektedir. İnal, "çocuklarda ayıp düşüncesinin zayıflamasının, hatta büyük ölçüde ortadan kalkmasının, duygu olarak aşk ve sevginin, doğal, biyolojik bir gereksinim olarak cinselliğin ve rol gereği olarak cinsel kimliğin birer metaya dönüştürülmesi açısından incelenmesi gerektiğini" savunmaktadır (İnal, 2007: 36).

Modern çocuk paradigmasının eleştiriye açık yönleri vardır. Bu paradigmada çocuğun yararına olduğu düşünülen pek çok şey, aslında çocuğun daha kapalı ve kısıtlı ele alınmasına sebep olmuştur. Çocuk üzerinde kontrol mekanizmaları geliştirilmiştir. İdeal ya da makbul çocuk olma özellikleri üretilmiştir. Bu üretilen çocukluk formu 'Batılı' çocuklar esas alınarak üretilmiştir. İdeal ya da makbul çocuk formu, Batı'nın çocukluk tarihi olarak da adlandırılabilir. Masumiyet, neşe kaynağı ve bağımsızlık dönemi olarak kavramsallaştıran modern çocukluk paradigmasında çocukların, onları dışarıdaki dünyanın kötülüklerinden koruyan, duvarla çevrili alanlarda yaşadıkları düşünülmüştür. Bu dünya yetişkinlerin, çocukların üstün yararını koruduklarını iddia ettikleri güvenli bir dünyadır (Özarslan, 2016: 72). Oysa çocuk cinsel istismarlarının büyük bir kısmı çocukların korunaklı dünyaları olan evlerde güven ve bağ kurdukları kişiler tarafından gerçekleşmektedir.

Yetişkinin koruyuculuk misyonu doğrudan iktidar argümanıyla iç içedir. Yetişkinin çocuğun üstün yararını gözeterek aldığı her korumacı karar ve yaşamını yönlendirme (eğitim, giyim vb.) kararı çocuğun yararının gözetildiği iddiasını barındırması açısından sorunludur.

Çocuklar, çocukluk süresince kendilerine özgü ve diğer toplumsal kategorilerin üyelerine uygulanmayan bir dizi kuralın ve düzenlemenin nesnesi hâlindedirler. Dahası çocukluk, bu süreçteki bireylerin sosyal hayatın çeşitli alanlarına tam olarak katılmasının beklenmediği veya bunun kısıtlandığı bir dönemdir. Bu saptama ile koruma kavramından dışlama, düzenleme ve itaatkâr olma veya çocuğun mülkiyet olarak görülmesi kavramlarına kayılmaktadır (Özarslan, 2016: 73). Bu kavramlar arası geçiş çocuğun ötekileştirilmesini beraberinde

getirmektedir. Çocuklar eğitimden gündelik hayata, dini ve kültürü öğrenmeye, bedenini tanımaya, cinsiyetini içselleştirmeye kadar bir dizi yetişkin sınırlılıklarına takılmaktadır. Çocukluk özgün/özgür olanın değil, sınırları çizilenin yaşandığı bir dönem olmaktadır. Bütün bu eleştiriler modern çocuk paradigmasına karşılık yeni çocukluk paradigmasını tartışmaya açmıştır.

2.1.4.2. Yeni Çocukluk Paradigması

Çocukluk sosyolojisi ve çalışmaları açısından Aries'in "Çocukluğun Yüzyılı" (Centuries of Childhood) çalışmasının önemli bir eşik olduğu daha önce ifade edilmişti. Bu çalışma ile birlikte ortaya çıkan çocukluk tartışmaları modern çocuk paradigmasıyla birikimli olarak ilerlemiştir. Çocukluk üzerine tartışmaların ve çalışmaların çoğalmasıyla çocukluk sosyolojisi bir alan olmaya başlamıştır.

Yeni çocukluk paradigması veya sosyolojisi 1980 ve 1990'lı yıllarda Allison James, Chris Jenks ve Alan Prout çalışmalarıyla birlikte etkili olmaya başlamıştır. Özellikle James'in "Theorizing Childhood" adlı kitabında çocukluğu sosyolojik olarak tartışmaya açtığı belirtilmektedir (Gürdal, 2013: 12). Bu çalışma Türkiye'de de çocukluk sosyolojisi ile ilgili yapılan çalışmalarda ana kaynak olarak kullanılmaktadır. James 1970'lerde ortaya çıkmaya başlayan bu yeni alanın çerçevesinin ve diğer disiplinlerle olan ilişkisinin 1980'ler ve 1990'larda kesin çizgilerle belirlendiğini ifade etmektedir (Akt. Gürdal, 2013:13). Yeni çocukluk sosyolojisi çalışmalarının çerçevesinin belirlenmesinde 1979 yılının 'Uluslararası Çocuk Yılı' ilan edilmesi ve 1989 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin imzalanması oldukça etkili olmuştur. Bu iki önemli gelişme aslında çocukluk hakkında ortak bir mutabakattır. Bu aşamadan sonra yeni çocukluk sosyolojisi, modern çocuk paradigmasının ideal ve evrensel çocuk argümanını eleştirerek hareket etmeye başlamıştır. Temel tartışma argümanı ise çocukluk kavramı üzerinden olmuştur.

Yeni çocukluk sosyolojisi, çocukluğun modern formunu eleştirerek, çocukluğun sosyal ve kültürel bir inşa olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır. Yeni çocukluk çalışmaları; "klasik sosyolojide toplumun düzenli ilerlemesi amacına hizmet eden ve başarılı sosyalizasyon süreçlerini tamamlamaları gereken pasif

bireyler biçiminde tanımlanan çocukları sosyolojide görünür kılma amacını hedeflemiştir" (Gürdal, 2013: 13). Çocuğa yönelik algının değişmesine bağlı olarak çocuğa olan sosyolojik ilgi de artmıştır. Yeni çocukluk sosyolojisinde çocuklar hakları olan, özgün durumları olan ve farklı çocukluk deneyimlerine sahip olan toplumsal aktörler olarak görülmektedir (Özarslan, 2016: 178). James'e göre çocukluk, yaşamın ilk yıllarını içermesinden dolayı yorumlanacak bir dizi toplumsal kodları barındırmaktadır. King ise çocukluk kavramını "ortaya çıktığı toplumun tarihini, kültürünü, değerlerini ve güç yapısını yansıtan sosyal bir inşadır" şeklinde açıklamıştır (Akt. Gürdal, 2013: 11).

James ve Prout'a göre yeni çocukluk sosyolojisinin temel görüşleri şunlardır:

1. Çocukluk toplumsal bir inşadır. Tüm insanlık için geçerli olan özelliklere sahip değildir. Çocukluk, toplumların özgün yapısal ve kültürel özelliklerini taşımaktadır.
2. Çocukluk, birçok sosyal değişken barındırmaktadır. Bu yüzden analiz edilebilir. Yapılan analizler çocukluğun kalıpsal özelliklerden ziyade farklı özellikleri olduğunu ortaya koymaktadır.
3. Çocukların bizzat kendisi özgün bir çalışma alanıdır. Yetişkinlere eklemlenerek araştırılmamalıdır.
4. Çocuklar pasif bireyler değildirler. Yetişkin gibi kendilerine özgü sosyal hayatları, ilişkileri ve çevreleri vardır. Toplumu ve geleceği inşa edecek bireyler olarak görülmelidirler.
5. Çocukluk çalışmalarında, etnografinin bir araştırma yöntemi olarak kullanılması önerilmektedir. Aksi hâlde çocuklar nicel çalışmalarda birer sayısal veri olarak kalmaktadır.
6. Çocukluk sosyal bilimlerde hem yorumsamacılığı (Hermenötik), hem de karşıt tanımlar üzerinden açıklanmayı gerektiren bir fenomendir (Akt. Gürdal, 2013: 11).

Yeni çocukluk sosyolojisinin temel savlarına bakıldığında evrensel bir çocukluk anlayışının olmadığı görülmektedir. Tarihsel, mekâna özgü ve sosyal etkenlerin belirleyici olduğu bir çocukluk inşasından söz edilmektedir. Bu etkenler

çocukluk deneyimleri içerisindeki farklılıkları belirleyen etkenlerdir. Çocukluk deneyimlerinin salt biyolojik tanımlamalarla yaş ve gelişim üzerinden belirlenemeyeceği vurgulanmaktadır.

Yeni çocukluk paradigmasında çocukların yetişkinlere göre yaşama dair beklentilerinin, çıkarlarının ve ilgilerinin farklı olduğu vurgulanmaktadır. Çocuklar, tıpkı yetişkinler gibi toplumun öznesidirler. Kendi anlam ve ilgi dünyaları doğrultusunda sosyal gerçekliği oluştururlar. Hem toplumun öznesi hem de toplumsal aktör oldukları gerçeği ortaya çıkmaktadır. Yeni çocukluk çalışmalarında modern çocuk paradigmasının aksine evrensel ve ideal bir çocukluk anlayışı yoktur. Gürdal'a göre "dünyanın başta az gelişmiş coğrafyaları olmak üzere çeşitli yerlerinde açlık ve yoksullukla mücadele eden, savaş ve katliamların ortasında kalan, öldürülen, yerlerinden göç etmek zorunda bırakılan, emek güçlerinden yararlanılan çocukların, hiç de ideal bir çocukluğu yaşamadıklarının ve hatta oldukça farklı bir çocukluk deneyimini yaşadıklarının farkına varılması, farklı çocukluk anlayışları üzerine dikkatleri yöneltmiş ve evrensel çocukluk anlayışını kırmıştır" (Gürdal, 2013:12). Yaşanılan coğrafyanın içinde bulunduğu ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal durumlar, kendine özgür bir çocukluk inşa edecektir. Örneğin, Diyarbakır'da yaşanan çocukluk deneyimi ile İzmir'de ya da Ankara'da yaşanan çocukluk deneyimleri farklılıklar gösterecektir. Aynı ülkede yaşanıyor olmasına rağmen farklı coğrafya ve kültürlerin hâkim olduğu bölgelerde deneyimlenen çocukluklar farklı olacaktır.

Modern çocuk paradigmasının ideal çocukluk formu, çocuklar arasındaki kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal farklılıkların görülmesini engellemektedir. Çocukluk deneyimleri toplumdan topluma farklılık göstereceği gibi, aynı toplum ve kültür içerisinde de farklılık gösterebilmektedir. Yeni çocukluk paradigması tartışmaları bu durumun görünür olmasını sağlamıştır. Yeni çocukluk yaklaşımına göre evrensel çocukluk özelliklerinden bahsetmek yerine kültüre ve topluma göre farklılaşan çocukluk deneyimlerinden bahsetmek daha gerçekçi olacaktır.

James ve Prout'un, yeni çocukluk paradigmasına göre çocukluğun sosyolojik açıdan sosyal olarak inşa edilmiş çocuk, kabile çocuğu, azınlık grubu çocuğu ve sosyal yapısal çocuk olmak üzere dört boyutu bulunmaktadır (Akt. Gürdal, 2013:12).

Sosyal olarak inşa edilmiş çocuk, yeni çocukluk sosyolojisi tartışmalarını ortaya çıkaran temel yaklaşımdır. Bu yaklaşım evrensel bir çocukluğun olmadığı iddiası üzerinden şekillenmiştir. Biyolojik tanımlamaların dışında çocukluğun sosyal yapı içerisinde inşa edildiğini ileri sürmektedir. Çocukluk, toplum içerisinde deneyimlenmektedir. Bu yaklaşımda yaşanılan yere göre veya yerel bağlamda çocuğun ne olduğu, statüsünün nasıl anlaşılacağı ile yerelde çocuğun hangi özelliklerinin önemsendiği ve bunların hangilerine değer atfedildiği gibi sorular sormaktadır (Özarslan, 2016:183). Bu yaklaşım sosyal olarak inşa edilmiş çocuk veya toplumsal inşa olarak çocuk şeklinde de kullanılmaktadır.

Kabile çocuk yaklaşımı, çocukların minyatür yetişkinler olduğu kabulüne karşılık, çocukluğun tıpkı yetişkinlik gibi ayrı bir dünyası ve deneyimi olduğu inancına dayanmaktadır. Yetişkinlerden farklı bir kültürü olduğu ve bunun çocukluk dönemine özgü olduğu kabul edilmektedir. Çocuk yetişkin dünyasından çıkartılarak özgürleştirilmek istenmektedir. Bu yaklaşımda yetişkine kıyasla çocuğun ötekiliği vurgulanmaktadır. Çocuk ve yetişkinin kültürel dünyaları birbirinden farklıdır. Çocuklar kendi dünyalarına göre özgürce hareket etmelidirler. Bu yaklaşıma yakın duran araştırmacılar çocukların dünyalarında sahip oldukları özgünlükleri ortaya çıkararak tanımlama yapmak gerektiğini ifade etmektedirler. Temel odak noktası çocukların kendi dünyaları ekseninde ve oluşturdukları dil esas alınarak yetkin birer aktör olduklarını ortaya çıkarmaktır (Özarslan, 2016:183).

Azınlık grubu çocuğu, azınlık kavramını esas almaktadır. Yetişkinlere göre çocuk olmak azınlık durumunu kapsamaktadır. Güç ve hiyerarşi ilişkisi üzerinden bakılmaktadır. Yapısal eşitsizlik ve ayrımcılık çocukları azınlık grubu statüsüne alarak çocukluğun politik yönüne vurgu yapmaktadır. Çocukların azınlık durumda olması demografik bir durumdan ziyade mağdur ve savunmasız olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşımın güçlü yanı, çocukların amaçlarına ve çıkarlarına yönelik olmasıdır (Gürdal, 2013: 12). Azınlık grubu yaklaşımı, çocukların yetişkinlerden kesin olarak ayrılamayacağı bir modeldir. Bu yaklaşım aslında çocukların dâhil oldukları yetişkin dünyasına yükledikleri anlam ve algıları ortaya koymaya çalışmaktadır. Gündelik yaşam pratiklerinde çocuk etkin özne olmasına rağmen yetişkinlere karşı birer azınlık grubu üyesidir. Örneğin çocuk, yaşı küçük,

vatandaşlık statüsü olmayan, ekonomik, sosyal ve politik haklardan yoksun olan olarak algılandığı için, yetişkinin anlam dünyasına göre azınlık grubunu oluşturmaktadır (Özarslan, 2016:184). Yeni çocukluk sosyolojisinde, bilinen bir isim olan William A. Corsaro, bu yaklaşımda yetişkin kültürü ve çocuk kültürünün iç içeliğine vurgu yapmaktadır. Çocuk yetişkin kültüründen aldığı her şeyi kendi dünyasına katarak bir anlam dünyası veya kendine özgü bir kültür oluşturmaktadır. Bu anlamda çocuk aslında her iki kültüre de ortak olmaktadır (Özarslan, 2016: 187).

Sosyal yapısal çocuklukta, çocuklar toplumdan topluma değişiklik gösteren, fakat yaşadıkları kültüre benzeyen sosyal aktörlerdir. Vatandaştırlar ve çeşitli ihtiyaç ve haklara sahiptirler. Bu özellikleriyle, sosyal dünyanın parçalarıdır. Bu tanımlamaya göre çocuklar, bütün toplumların ayrılmaz parçalarını oluştururlar. Çocuklar kategorik olarak evrensel olmakla birlikte çocukluk, sosyal bir fenomendir (Gürdal, 2013:13).

Çocukluğun sosyolojik açıdan bu dört yaklaşımı onun toplumlar ve kültürler arası değişen bir dizi özelliğini göstermektedir. Aynı zamanda çocukluğun sosyal ve tarihsel olarak inşa edildiğini, bundan dolayı da dünya üzerinde farklı çocukluk deneyimlerinin olduğunun farkına varmamızı sağlamaktadır. Yeni çocukluk sosyolojisini farklı kılan durum çocuğu ele alma tarzıdır. Yeni çocukluk sosyolojisinde çocukluğun çoğulluğuna, çocuğun doğasının toplumdan topluma ve zamana göre çeşitlilik gösterdiğine vurgu yapılmaktadır (Özarslan, 2016:178). Mayall'ın belirttiği üzere çocukluğun nasıl yaşanacağı, yetişkinlerin amaçları ve dünyaları doğrultusunda yapılandırılmakta ve onların kültürel özelliklerine göre şekillendirilmektedir (Mayall, 2018: 11).

Çocuk olmak biyolojik olarak kalıcı olmasa da çocukluk toplumda kalıcı olan bir kategoridir. Çocukluğun yapısal bir form olduğunu dile getiren ilk sosyolog Jens Qvortrup olmuştur. Qvortrup, çocukluk çalışmalarını üç başlıkta açıklamıştır: İlk olarak çocukluk yapısal bir form oluşturmaktadır. İkinci olarak çocukluk, tıpkı yetişkinlerde olduğu gibi aynı toplumsal reflekslerle ya da güçle karşı karşıyadır. Son olarak da çocuklar tıpkı yetişkinler gibi toplumda bir yere sahiptir (Akt. Özarslan, 2016: 179) Özarslan'a göre Qvortrup, çocukluğun toplumsal bir fenomen olduğunu da dile getirmiş ve kavramsallaştırmıştır. Çocukluk toplum içerisindeki süreçlerde

aktif bir rol oynamaktadır, toplumdaki değişim ve dönüşümleri etkilemektedir, aynı zamanda kültürün yeniden üretilmesini ve devam etmesini sağlamaktadır (Özarslan, 2016: 180).

Toplumsal bir fenomen olarak çocukların, gelenekler ve kültürün yeniden üretimindeki payının büyüklüğü bir gerçektir. Ev içi işlerden, toplumsal olaylara kadar belirleyici olma özelliği taşımaktadır. Yeni çocukluk sosyolojisi içerisindeki tartışmalar çocuk hakları ile de doğrudan ilgilidir. Çocuğa yönelik var olan bakış açısının değişim ve dönüşümünü vurgularken, çocukluğun bir toplumsal inşa biçimi olduğunu savunurken, aynı zamanda çocuklar için hak taleplerinde bulunmanın alanını da genişleten bir etkiye sahip olmaktadır.

2.2. YENİ ÇOCUKLUK SOSYOLOJİSİ BAĞLAMINDA ÇOCUK HAKLARI

Bu başlık altında çocuk hakları hareketinin ortaya çıkışı, çocuk hakları ile ilgili uluslararası gelişmeler ve sözleşmeler, ulusal hukukta çocuk haklarının yeri, bir çocuk hakkı ihlali örneği olarak istismar ve cinsel istismar konuları tartışılmıştır.

2.2.1.Çocuk Haklarının Ortaya Çıkışı

Çocukların sosyal bilimlerde ve sosyolojideki görünürlük serüvenine bakıldığında birçok değişim ve dönüşüm yaşadığı görülmektedir. Çocuk, bilinen yazılı tarihten öncesi ve sonrasında da toplum içerisinde çeşitli konumlarda bulunan bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sümer uygarlığından, imparatorluk öncesi Roma'ya ;Orta Çağ'dan, Sanayi Devrimi'ne kadar yaşanan birçok sosyal ve siyasal dönüşümden etkilenmiştir. Tüm bu gelişmeler çocuğun toplumdaki yerini değiştirmiştir.

Çocuk hakları kavramı ise bu tartışmalardan doğmuştur. Çocuk haklarından söz etmek, "çocukları, meşru olabilen bazı çıkarlarından yoksun kılan veya bu çıkarları önemsemeyen toplumsal ve politik bir durumun, onlara karşı bazı yanlışları içerdiğine ilişkin bir iddiayı, bu iddianın gereği olarak da çocukların bazı haklarla donatılarak, söz konusu yanlışların giderildiği, alternatif olabilecek toplumsal ve politik bir durumu önermeyi içerir" (Kuyurtar, 2006: 45). Çocuk hakları aile, taraf devlet ve yetişkinlere karşı ortaya konulmaktadır. Muhatap taraf, yetişkinler grubunu

oluşturmaktadır. Çocuğun yetişkin ile kurduğu bağ, çocukluk statüsünü de belirleyen bir durumdur. Bu bağlar tarihsel ve kültürel kodlarla şekillenmektedir. Bu durumda çocuğun statüsünü belirleyen etkenler, yetişkin dünyasının kültürel kodları olmuştur (Kuyurtar, 2006: 46). Hakkı, yetişkin grubundan, bu karşı gruptan talep etmek, çocuk haklarının kimler tarafından ihlal edildiğini veya görünmez olduğunu da göstermektedir.

Çocuk hakları tartışmalarında, çocukları yakından ilgilendiren ekonomik, toplumsal ve politik alanların dışarısında bırakılmalarından doğan, bu bağlamda mağdur olduklarına ilişkin bir genel kabulden söz etmek de mümkündür (Kuyurtar, 2006: 46). Bu mağduriyet toplumda eşit ve adil yaşam anlayışı karşısında aksi bir durum oluşturmaktadır. Çocukların kendilerine yaşatılan mağduriyetlere karşı bazı haklara sahip olmaları gerektiğine ilişkin bir talep, çocuk hakları argümanlarını ortaya çıkarmıştır. Çocukların neden bir hakka sahip olması gerektiğinin temel çıkış noktasını, bu politik talep oluşturmaktadır. İnsan hakları mücadelesindeki eşitlik talebi, çocuk haklarının da olmazsa olmazıdır. Toplumsal eşitlik herkes için mümkün ve ulaşılabilir olmalıdır. Çocukların yetişkinlerle aynı hak ve özgürlüklere sahip olmaları gerekmektedir.

Çocuk hakları ve çocukluk statüsü tartışmalarında çocuklara yönelik ortak algılar ve bazı kabuller mevcuttur. Bu kabullerden biri; çocuğun zayıf ve yardıma muhtaç olduğu düşüncesidir. Bu düşünce, 18. yüzyılda çocukların yetişkinlerden farklı özellikler taşıdığının ve farklı bir dünyası olduğunun kabul edilmeye başlanması ve pek çok açıdan da yetişkinlere bağımlı olduğunun farkına varılmasıyla birlikte korunma hakları anlayışını getirmiştir (Özarslan, 2016: 191).

Çocukların tarih boyunca güçsüz ve yetişkinlere bağımlı olması, en temel haklarının dahi çoğu zaman yetişkinlerin elinde olduğunu göstermektedir. Çocuğun yaşam hakkının dahi babasına veya topluma ait olduğu zamanlardan, çocukluğun insanlığın altın çağı olarak dillendirildiği döneme gelinmiştir. Çocuğun masum ve zayıf olması, çocukların yetişkin yaşamının olumsuzluklarından korunması gerektiğine ilişkin bir farkındalık geliştirmiştir (Özarslan, 2016: 192). Çocukların masum ve kırılgan olması, yetişkinler tarafından yaratılan dünyadaki yaşamını sürdürebilecek kaynaklardan yoksun olmalarıyla alakalıdır. Çocukların başkalarının yardımına ihtiyaç duyması ve bunu talep etmesi, çocuğun sorumluluğunda değildir.

Çünkü çocuklar, içinde yaşadıkları yetişkin dünyasının ekonomik, toplumsal ve politik durumlarından, bedensel ve ahlaksal açıdan sorumlu değillerdir. Dolayısıyla çocukların birilerine ihtiyaç duymaları, hak talep etmelerini doğurur ve bu hak söz konusu ihtiyacı karşılayabilecek durumda olan yetişkin ve muhataplara bir sorumluluk yüklemektedir (Kuyurtar, 2006: 47). Çocukların, yetişkin yaşamın olumsuzluklarından korunması gerektiğine ilişkin bir farkındalık, çocuk hakları sözleşmesinin ve çocuk hakları hareketinin ortaya çıkmasında önemli bir etkendir. Çocuk hakları hareketi, çocuklara kendi yaşamları hakkında konuşma, maruz kaldıkları olumsuzlukları dile getirme ve dünyaya ilişkin algılarının yükselmesi konularında yeni fırsatlar sunmaktadır.

20. yüzyılda çocukları yetişkin dünyası içerisindeki olumsuzluklardan koruma fikri ve yaşam hakkını tesis etme çalışmaları ön plana çıkmıştır. Çocukların korunmaya gereksinim duyduğu düşüncesi ulusal ve uluslararası çabaları da tetiklemiştir. Bu çabalar sonucu uluslararası alanda çocuk hakları sözleşmesi ortaya çıkmıştır. Çocukların hakları hukuksal olarak güvence altına alınmıştır.

2.2.2. Çocuk Hakları ile İlgili Uluslararası Sözleşmeler

İnsan hakları kavramı ve mücadelesi, tarihsel olarak uzun bir zaman dilimine dayanır. İnsanların, toplum içerisindeki doğal haklarının varlığı yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Çocuk hakları kavramı ve hareketi ise insan hakları mücadele tarihinde yeni sayılacak bir alandır. Bu hakların kazanımı da çeşitli girişimlerle birlikte ortaya çıkmıştır.

İspanyalı düşünür Vives, 15. yüzyılın sonralarına doğru çocukların hukuki ilkelerden ziyade eğitim ilkeleri doğrultusunda korunmasına dair ilk fikri ortaya atan düşünürlerden biridir. 19. yüzyıl başlarında Pestalozzi, yoksul çocukların bilgisizliği ve yoksunluğu; Staftes Bury, işçi çocukların çalışmalarının sömürüye çevrilmesi; Dr. Budin, anneliğin ve çocukluğun korunması gerektiği fikrini ortaya atmışlardır. Bahsi geçen isimler, çocukların uluslararası alanda korunması gerektiğinin kaçınılmaz olduğunu vurgulayarak, uluslararası alanda harekete geçilmesinin ilk öncüleri olmuştur (Akt. İnan, 1968: 202). Bu girişimler sonrasında çocuğun uluslararası

alanda korunması ve bunun, çocuklara karşı insanlığın sorumluluğu olduğu fikri daha belirgin olmaya başlamıştır.

1914-1918 yılları arasında yaşanan I. Dünya Savaşı tüm toplumu ve özellikle çocuk ve gençleri derinden etkilemiştir. Savaşın etkisi olarak ortaya çıkan ekonomik yoksunluk ve yoksulluk, çeşitli hastalıklar ve salgınlar gençleri doğrudan etkilemiştir. Bu etkiler karşısında geleceğin sahibi olarak görülen gençleri, yaşanan bu olumsuzluklardan korumak adına uluslararası alanda yardım girişimi yapılmasının zorunlu olduğu fikri ortaya çıkmıştır. Bu yardım girişiminin öncülüğünü yapan kişi Eglantyne Jebb olmuştur. Jebb, "çocukları kurtarın" diyerek uluslararası bir çağrı yapmıştır (Akt. İnan, 1968: 203). Bu çağrı üzerine Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin öncülüğünde çeşitli ülkelerin temsilcileri Cenevre'de bir araya gelerek "Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği'ni (UISE) kurmuştur. Bu birliğin kısa vadede amacı akut olarak savaşta zarar gören çocukların acil ihtiyaçlarını sağlamak iken, uzun vadede çocukların devamlı olarak korunmasını tesis etmektir (İnan, 1968: 203).

Bu gelişmeler ve girişimler sonrasında Londra Çocuklara Yardım Fonu ve Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği üyesi Eglantryre Jebb, 1922 yılında çocuk hakları üzerine 7 maddelik "Çocuğun Hakkı Şartı" (Charter of The Rights of The Child) adlı bir taslak oluşturmuştur. Bu taslakta her ulustan, inançtan ve ırktan çocukların sömürüye karşı korunması, gelişim döneminde fiziksel ve ahlaki açıdan olanakların sağlanması, yetişkin yaşamı için çocuklara karşı sorumlulukların olduğu dile getirilmiştir (Özarslan, 2016:191). Jebb 'in bu taslağı hazırlamasında II. Dünya Savaşı sırasında Balkan çocukları için yürüttüğü yardım çalışmaları etkili olmuştur. Hazırlanan bu taslak daha sonra 1924 yılında Milletler Birliği tarafından "Çocuk Hakları Cenevre Sözleşmesi" (Child Rights Geneva Convention) olarak kabul edilmiştir. Bu sözleşme, ebeveynlere ve çocuklar ile ilgili alanlarda var olan yetişkinlere çocukların fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı gelişmeleri için sorumluluk yüklemesi açısından ilk doküman olma özelliği taşımaktadır (Özarslan, 2016:192). Metinde çocuğun bedensel, ruhsal, sağlık, tedavi, beslenme, eğitim hakkı ve istismara karşı korunmasına yönelik maddeler bulunmaktadır. Ayrıca Jobb'un hazırladığı bu doküman çocuk hakları kavramının hukuksal bir düzeye geçmesinin ilk örneği olarak kabul edilmektedir.

Çocuk Hakları Cenevre Sözleşmesi'nden sonra ortaya çıkan uluslararası doküman ise 1959 tarihinde "Çocuk Hakları Deklarasyonu" (Decleration of The Rights of The Child) olarak yayınlanmıştır. Bu deklarasyonda, Çocuk Hakları Cenevre Sözleşmesindeki temel maddelere benzer maddeler yayınlanmıştır. Bu iki dokümandaki benzerlik, savaş sonrası dönemin yarattığı tahribatın oluşturduğu algı ve ihtiyaçlarla doğrudan alakalıdır. Korunanın çocuk ve koruyanın yetişkin olması ve çocukların ideal koşullarda gelişmesi ve yetiştirilmesi, yetişkinlere yüklenen bir sorumluluk olmuştur. Dolaysıyla bu dokümanlar, çocukların sosyal haklarından ziyade güvenliği ve toplumsal uyumunu da merkeze alan, gelecek yönelimli dokümanlardır (Özarslan, 2016:193). Günümüzde bu metinler içeriğindeki paternalist dilin hâkimiyeti nedeniyle eleştirilmektedir.

Bob Franklin, 'Çocuk Hakları' başlıklı kitabında, çocuk hakları kavramının 1970'lere kadar altı doldurulamayan bir kavram olduğunu ifade etmiştir (Franklin, 1993: 9). 1970'lerden sonra ise çocuk hakları anlayışı değişmeye başlamış, bunun için çeşitli girişimler yapılmıştır. Örneğin Uluslararası Çalışma Örgütü, 1973 yılında yukarıda bahsi geçen çocuk hakları deklarasyonunu kabul etmiştir. Bu deklarasyonla kişinin sağlığı ve emniyetine veya ahlakına zararlı olmayacak asgari çalışabilme yaşı 18 olarak belirlenmiştir. Bu gelişmeler sonrası Birleşmiş Milletler (BM) tarafından, 1979 yılı Uluslararası Çocuk Yılı olarak ilan edilmiştir. Freeman'a göre, gelişmekte olan çocuk hakları hareketi, çocuğun korunmasındaki hak anlayışından, sosyal haklarının öne çıktığı ve bunların korunmasına yönelik bir anlayışa dönüşmüştür (Akt. Özarslan, 2016:193).

1979 yılının çocuk yılı ilan edilmesinden sonra, BM içerisindeki hükümetlerin çeşitli talepleri doğrultusunda çocuk haklarının ne olacağına yönelik bir taslak hazırlanması gündeme gelmiştir. Bu ihtiyaç doğrultusunda BM İnsan Hakları Komisyonu tarafından kurulan çalışma grubu çocuk haklarına yönelik on yıla yakın süren bir çalışma ile taslak hazırlamıştır. Bu taslak hazırlama aşamasında hükümet dışı, çocuklar ile ilgili çalışan kurumlarla fikir alışverişinde bulunulmuştur. Böylece, bu taslağın oluşmasında çocuğun kısmen de olsa katılımı sağlanmıştır (Özarslan, 2016:194).

Bu gelişmelerle birlikte, 20 Kasım 1989 tarihinde, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS) ortaya çıkmıştır. Sözleşme o dönemde üye olan devletler tarafından imzalanmıştır. Bu sözleşme, çocuğun toplumsal, kültürel ve politik birçok hakkını kapsayan geniş bir sözleşmedir. Çocuğun karar alma süreçlerini göz önüne alarak hazırlanan bu sözleşmenin bakış açısı da çocuğun katılımını gözetmektedir.

2.2.2.1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

BMÇHS, taraf devletlerin yükümlülükleri, taraf devletlerin çalışmalarının raporlanması ve taraf devletlerin sözleşmeye ve birbirine karşı sorumluluklarının ifade edildiği üç ayrı kısımdan ve toplam 54 maddeden oluşmaktadır. Her çocuğun, eğitim, sağlık, barınma, eşitlik, güvenlik ve korunma hakkını esas almaktadır. Çocuk hakları bildirgesindeki amaç "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle, doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı içeren özel güvence ve koruma gereksinimi" (BMÇHS) şeklinde açıklanmıştır. Sözleşmeye, Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi, Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına ilişkin bildiriler de eklenmiştir.

BMÇHS'nin ilk maddesinde çocuk tanımı yapılmıştır. Bu maddeye göre "erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır". Sözleşmeye göre çocukların temel hakları; bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik bakımdan özgür ve onurlu bir yaşam içinde yetişebilmesini içermektedir. Sözleşmenin amacı çocukların herhangi bir alanda yaşayacağı ihmal, istismar ve kötü muameleye karşı korunmaları için evrensel standartlar getirmektir. Bu evrensel standartlar, çocuğun, doğuştan var olan özelliklerini sahip olduğu koşullarda geliştirebilmesi ve sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için öngörülmüştür (Güçlü, 2016: 10).

BMÇHS'yi şekillendiren dört temel değer vardır. Bu temel değerler ayrım gözetmeme, çocuğun yüksek yararı, yaşama ve gelişme ve katılım hakkını

kapsamaktadır. Bu dört temel değer sözleşme içerisindeki tüm maddelerin özünü oluşturmaktadır. BMÇHS, taraf devletlere sorumluluk yüklemektedir. Araştırma konusu itibariyle bu dört temel madde oldukça önemlidir. Çocuk cinsel istismarı davalarının oldukça hassas davalar olması nedeniyle çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ve ona göre hareket edilmesi gerekmektedir. Çocuğun yüksek yararı sözleşmenin 3. maddesi ile taahhüt edilmiştir. Bu maddeye göre; "kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir" (BMÇHS).

BMÇHS daha önce de belirtildiği gibi 54 maddeden oluşmaktadır. Bu ilkeler doğrultusunda sözleşmede çocuklara tanınan haklar; yaşama, gelişme, istismar ve sömürüden koruma, aile, kültür ve sosyal yaşama katılım, eğitim alma hakkı, (eğitimde fırsat eşitliği, anadilde eğitim), sağlık ve sosyal güvence hakkı, vatandaş olma, dernek kurma ve düşünce ifade özgürlüğü şeklindedir. Ayrıca engelli, mülteci ve çatışma durumları gibi özel durumları olan çocuklara tanınan haklar mevcuttur. Bunlarla birlikte taraf devletlere ve ailelere yüklenilen sorumlulukları (çocuğun üstün yararını gözetmek, aile ihmaline karşı koruma, çocuk ile ilgili çalışan kurumlar, velayet, evlat edinme, barınma, maddi yardım) tanımlayan hakları da vardır.

Araştırma konusu olan çocuğa yönelik cinsel istismar, BMÇHS içerisinde özel hükümler içermektedir. Bu özel hükümleri kapsayan maddeler 19, 34 ve 35. maddelerdir. Bu maddeler çocuğun şiddet, ihmal, istismar ve kötü muamele karşısındaki koruma ve korunma haklarını kapsamaktadır. Bu maddeler gereği çocuğun bedensel özgürlüğü ve bedeni üzerinde karar vermek hakkı doğmaktadır. Çocuğun iradesi dışında bedeninin özgürlüğüne karşı gerçekleştirilen her eylem ya da rızası dışında herhangi bir davranış şiddet ve hak ihlali sayılmaktadır. Çocuğa yönelik gerçekleşen şiddetin en ağır biçimlerinden biri, çocuğun cinsel istismarı ve sömürüsüdür.

BMÇHS'nin çocuk cinsel istismarı ile ilgili maddeleri şunlardır:

Madde 19:1) "Bu sözleşmeye taraf devletler, çocuğun ana babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen

herhangi bir kişinin yanında iken, bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale ve ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar."

2) "Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara karşı olan kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemlerin uygun olduğu takdirde, adliyenin işe el koyması olduğu kadar, durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bu konuda bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacıyla sosyal programlar düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir."

Madde 34: "Taraf devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla taraf devletler özellikle: çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını; çocukların fuhuş ya da diğer yasadışı cinsel faaliyetlerde bulundurularak sömürülmesini; çocukların pornografik nitelikli gösterilerde bir malzeme olarak kullanılıp sömürülmesini önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar."

Madde 35:"Taraf devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için, ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemi alırlar."

Madde 36:"Taraf devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar."

Sözleşmenin, 34. maddesinde taraf devletlere, çocuğu cinsel istismara ve sömürüye karşı koruması sorumluluğu verilmiştir. Taraf devletlere verilen sorumluluklar özellikle; çocuğu yasadışı bir cinsel faaliyete girişmesi için kandırmak veya zorlamak, fuhuş ya da farklı şekilde cinsel olarak sömürülmesi ve çocukların pornografik amaçla kullanılması durumlarını önlemek amacıyla her türlü önlemi alması yönündedir (Antakyalıoğlu vd., 2014: 4). Bu hâliyle sözleşmenin bu maddesi,

çocukların cinsel istismarına genel bir tanımlama ve çerçeve sunmaktadır. 35 ve 36. maddeler aslında devletin çocuğa karşı vermiş olduğu bir söz veya taahhüttür.

Çocuğun cinsel istismarı söz konusu olduğunda ve herhangi bir adli sürece maruz bırakılması durumunda BMÇHS'nin, "çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır" şeklindeki 12. maddesi esas alınmaktadır. Bu maddeyle birlikte çocuğa kendisini serbestçe ifade etme hakkı tanınmaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere çocuğun kendisi ile ilgili her konuda karar verme hakkı, sözleşmeyi imzalayan devletlerle karşılıklı olarak taahhüt edilmiş ve ulusal yasalar çerçevesinde sağlanması gerektiğinin altı çizilmiştir.

2000 yılının Eylül ayında New York'ta BMÇHS'ye ek olarak "Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokolü" imzalanmıştır. Bu protokol Türkiye'de 2002 yılında Resmî Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu protokolün oluşmasını sağlayan etkenler, BMÇHS'nin daha ileri düzeyde ve özellikle 1., 11., 21., 32., 33., 34., 35 ve 36. maddelerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla önlemlerin alınması ve artırılması gereği olmuştur. Protokol çocuk satışı, fuhuş ve pornografinin tanımına, cezalandırmaya dair uluslararası paydaşlık, yargılama sürecindeki çocukların haklarının neler olduğuna ve çocuk satışı ve fuhuşunu önlemeye ve onarmaya dair önemli düzenlemeler içermektedir. Özellikle yargılama sürecinde çocuk haklarının korunması, çocukların görüşlerini ifade etmesi, gizliliğini sağlamak, destek alma ve bilgilenme hakkı gibi konular protokolün kategorilerini oluşturmaktadır (Antakyalıoğlu vd., 2014:4). Çocuğun gizliliğini sağlamak ve damgalanmasını önlemek çocuklar için çok önemli bir husustur. Protokolün özellikle bu hususu dikkate alarak düzenleme yapmış olması oldukça önemlidir. Örneğin, "kız çocukları dâhil olmak üzere, özellikle duyarlılık taşıyan birtakım grupların cinsel istismara maruz kalma hususunda, daha büyük bir risk altında olduklarını ve kız çocuklarının cinsel açıdan istismar edilenler arasında orantısız ölçüde temsil edildikleri" protokolde kabul edilmiş ve gözetilmiştir. Ek olarak bu protokol, "Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinmede İş Birliği" hakkında ve "Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine İlişkin Lahey

Sözleşmesi", "Çocukların Korunması İçin Tedbirler ve Ebeveyn Sorumluluğu ile İlgili İş Birliği", "Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi" gibi çocukların korunmasına ilişkin uluslararası yasal düzenlemelerin hükümlerini içermektedir.

2.2.2.2. Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi)

BMÇHS ve ek olarak imzalanan ek protokol sonrasında çocuk cinsel istismarı ile ilgili en son anlaşma ve gelişme, Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi) olmuştur. Lanzarote Sözleşmesi, çocukları cinsel istismar ve sömürüden korumak amacıyla dünyadaki en yüksek yasal standartları getirmesi açısından oldukça önemlidir. Bu sözleşmede ulusal yargılama sistemlerine yönelik açık ve anlaşılır tanımlamalar bulunmaktadır. Sözleşmelerin ve uygulamaların durumunu ölçebilmek açısından bir izleme mekanizması oluşturmuştur (Antakyalıoğlu vd., 2014:5).

Lanzarote Sözleşmesi;

1) Amaçlar,
2) Ayrım gözetmeme ilkesi,
3) Tanımlar,
4) Önleyici tedbirler,
5) Uzmanlık alanlarına ilişkin yetkili kurumlar,
6) Koordinasyon kurumları,
7) Koruyucu tedbirler,
8) Mağdurlara yardım,
9) Müdahale programları veya tedbirleri,
10) Maddi ceza hukuku, soruşturma, kovuşturma ve usul hukuku,
11) Verilen kaydedilmesi ve saklanması,
12) Uluslararası iş birliği, izleme mekanizması, diğer uluslararası dokümanlarla bağlantılar, sözleşmede yapılacak değişiklikler,
13) Nihai maddeler olmak üzere 13 bölümden oluşmaktadır.

Bu sözleşmenin temel amacı birinci maddesinde açıklanmıştır. Temel amaç; "çocukların cinsel suistimalini ve çocuğa yönelik cinsel istismarı önlemek ve bunlarla mücadele etmek; cinsel suistimal ve cinsel istismar mağduru çocukların haklarını korumak; çocukların cinsel suistimaline ve cinsel istismarına karşı ulusal ve uluslararası iş birliğini yaygınlaştırmak" şeklinde belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda istismar vakalarındaki tanımlamalara da açıklık getirilmiştir. Sözleşmenin üçüncü maddesinde 'çocuk kimdir?', 'istismara maruz kalan çocuk nasıl tanımlanmalıdır? 'Sorularına cevap verilmektedir.

Sözleşmenin 18, 19, 20, 21, 22 ve 23. maddelerinde çocuğa yönelik cinsel istismar, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi boyutları yeniden tanımlanmaktadır. Sözleşmede bu tanımlamalar şöyle yer almaktadır:

- Cinsel faaliyet için yasal yaşa ulaşmamış bir çocukla cinsel faaliyetlerde bulunmak,
- Baskı, zorlama, tehdit kullanılması veya aile içi de dâhil olmak üzere, tanınmış bir güven, otorite veya nüfuzun suistimal edilmesi,
- Çocuğun, zihinsel veya fiziksel bir engeli veya bağımlı durumda olması nedeniyle, özellikle zayıf durumunun suistimal edilmesi,
- Çocuğu fahişe olarak çalıştırmak veya fuhuşa katılmasına neden olmak,
- Çocuğu fuhuşa[3] zorlamak veya çocuktan bu gibi amaçlarla kâr elde etmek veya çocuğu başka türlü suistimal etmek,
- Çocuk pornografisi üretmek; çocuk pornografisi sunmak veya temin etmek,
- Çocuk pornografisini dağıtmak veya iletmek; kendisi veya başka biri için çocuk pornografisi tedarik etmek; çocuk pornografisi bulundurmak.

Lanzarote Sözleşmesi yaşanan ya da yaşanabilecek bir istismara karşı önlem alma, vaka ile karşılaşıldığı zaman uygulanması gereken usul ve esasları belirleme ve ne yapılması gerektiğine dair maddeler içermektedir. Bunlara ek olarak ayrımcılıkla ilgili ibarelerde bulunmaktadır.

[3]Sözleşmeye göre "çocuk fuhşu" terimi bu madde kapsamında, ödeme, taahhüt ya da karşılığın çocuğa ya da üçüncü bir kişiye yapılmasına bakılmaksızın; para veya başka bir biçimde bedel ya da karşılık verilerek ya da ödeme taahhüdü yapılarak çocuğu cinsel faaliyetler için kullanma anlamına gelmektedir.

Lanzarote Sözleşmesi gereği Türkiye'nin ulusal hukukunda çeşitli yasal değişiklikler gerçekleşmiştir. Lanzarote Sözleşmesi getirdiği bu değişiklikler açısından oldukça önemli bir sözleşmedir. Cinsel istismar vakalarına karşı yapılması gerekenlere dair uluslararası bir standart getirmiştir. Kültürel değerlerin ve toplumsal yaşantının getirmiş olduğu ve çocukları olumsuz etkileyebilen bazı durumlara (erken yaşta evlilik veya rıza yaşının yasa tasarısıyla indirilmesi gibi) karşı tedbir alınması ve yaptırım uygulaması açısından da oldukça değerlidir.

Uluslararası sözleşmelerin iç hukuka yansımasına dair Türkiye Anayasası'nın 90. maddesinin 5. fıkrasına göre, imzalanmış ve yürürlüğe girmiş sözleşmelerin, temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası anlaşmalarda ulusal kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi hâlinde ve bundan dolayı çıkan uyumsuzluktan dolayı esas alınacak olanın uluslararası sözleşmelerin maddeleri olduğu ifade edilmektedir. Fakat pratikte bu maddelerin doğrudan uygulanması konusunda farklılıklar yaşanmaktadır. Bundan dolayı soruşturma veya kovuşturmalarda sözleşme maddelerinin uygulanabilir olması için doğrudan uygulanacak ve uygulanamayacak hükümler ile ilgili sözleşme esas alınarak iç hukukun düzenlenmesi gerekmektedir (Antakyalıoğlu vd., 2014:7).

2.2.3. Çocuk Hakları ile İlgili Ulusal Mevzuat

Türkiye, çocuk hakları ile ilgili uluslararası anlamda ilk adımı BMÇHS'yi onaylayarak ve tanıyarak atmıştır. Türkiye, BMÇHS'yi 29-30 Eylül 1990 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde düzenlenen, Dünya Çocukları Zirvesinde imzalamıştır. Sözleşmenin 17, 29 ve 30. maddeleri, 1923 tarihli Lozan Anlaşması'na ve ulusal Anayasa'ya uygun olarak yorumlama hakkı saklı tutularak, 9 Eylül 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1995 yılında Resmî Gazete 'de yayınlanmasından sonra ulusal hukuk açısından yasal bir doküman olmuştur. BMÇHS'ye ek olarak imzalanan, Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokolü Türkiye'de 2002 yılında kabul edilip 4755 Sayılı Kanun olarak yürürlüğe girmiştir. Daha sonra Lanzarote Sözleşmesi olarak bildiğimiz çocuk hakları ile ilgili hukuksal işleyişe dair uluslararası standartları getiren anlaşma, 2007 yılında imzalanmış, fakat 2011 yılında yürürlüğe girmiştir. BMÇHS'nin ve ek protokollerin imzalanıp onaylanmasının ardından çocuk hakları ile ilgili kanunlarda çeşitli

düzenlemeler yapılmıştır. BMÇHS'nin 54 maddesinin tamamına göre düzenleme yapılmıştır.

2.2.3.1. Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları olarak bilinen Pekin Kuralları, ulusal hukukta 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) içerisinde yer almaktadır. ÇKK dört ayrı kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım amaç, kapsam, temel ilkeler, tanımlar, koruyucu ve destekleyici tedbirler; ikinci kısım soruşturma ve kovuşturma aşamalarında yol ve yönteme dair usuller; üçüncü kısım mahkemeler ve cumhuriyet savcılığı ile ilgili usuller, mahkemelerin kuruluş amacı, görev ve yetkisi, cumhuriyet savcılığı ve kolluk kuvvetlerinin işleyiş tarzı, sosyal inceleme ve sosyal çalışmacıların görev ve yetkileri, denetim; dördüncü kısım ise çeşitli hükümler başlığı altında yönetmeliklere dair bilgiler içermektedir. ÇKK'nın birinci bölümünde çocuk[4], suça sürüklenen çocuk[5] , korunma ihtiyacı olan çocuk[6], çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini, çocuk hâkimi[7] ve sosyal çalışma görevlisini[8] tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar uluslararası sözleşme standartları ve ilkeleri ile doğrudan alakalıdır. Bu anlaşmalar gereği çocuk mahkemeleri, mahkemelerde yetkili kişilerin görev tanımlamaları ve çocuklara yaklaşımın nasıl olması gerektiğine dair tanımlamalar yapılmıştır.

ÇKK'nın, 4. maddesinde çocuk haklarının korunması amacıyla sıralanan ilkeler şunlardır:

a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,

---

4 "Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi" tanımlar.

5 "Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu" tanımlar.

6 "Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu" tanımlar.

7 "Hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini" tanımlar.

8 "Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını" tanımlar.

b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,

c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,

d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,

e) Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde çalışmaları,

f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi,

g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,

h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,

i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,

j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,

k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,

l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde, kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması. Bu ilkeler sadece ÇKK'nın uygulandığı alanlar ile sınırlı tutulmuştur. Bu maddelerin çocukların yer aldığı bütün yargılama aşamalarında uygulanması gerekmektedir.

Lanzarote Sözleşmesi'ne göre soruşturma ve kovuşturma aşamalarında çocukların yüksek menfaatlerine uygun olarak, mağdurlara koruyucu bir yaklaşım

sergileyerek ve çocuğun yaşadığı travmanın ağırlaştırılmamasını sağlayacak şekilde davranılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu ilkeler ÇKK'da soruşturma süreçlerinin ilkeleri olarak yer almaktadır. Yargılamaların çocuğun yüksek menfaatine ve çocuğun haklarına saygılı bir biçimde sürdürülmesi ilkesi ÇKK'nın 4. maddesinin 1. bendinde "çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi" şeklinde yer almaktadır (Antakyalıoğlu vd., 2014:12). Soruşturma aşamasında sürenin uzamaması, inceleme ve delil toplama aşamalarının hızlı olması gerektiği belirtilmektedir. Bunun yanı sıra çocuğun yüksek yararı gözetilerek travmasının ağırlaşmaması için işleyişin nasıl olması gerektiği ifade edilmektedir. Bu ilke ÇKK'da "soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi ve koruyucu destekleyici tedbirler" başlıkları altında yer almaktadır. Süratlilik kriteri ise ÇKK'da "insan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir biçimde izlenmesi" şeklinde yer almaktadır (Antakyalıoğlu vd., 2014:12-13). Bütün bu kriterler ve sözleşmelere uygun düzenlenen mevzuatlar, pratikte Türkiye'de bürokrasinin ağır işlemesinden dolayı her zaman mümkün olmamaktadır. Örneğin, davaların ve delil toplama sürelerinin uzaması, sanık sayılarının fazla olduğu dosyalarda yargılamaların uzun yıllar sürmesi gibi durumlarla karşılaşılmaktadır.

Sözleşmede öne çıkan bir diğer ilke ise çocuğun yaşamsal ve toplumsal süreçlere olan katılımıdır. Bir diğer öne çıkan ilke ise koruyucu destekleyici tedbirler ve mağdura yardım ilkesidir. Bu ilkeler iç hukukta yine ÇKK'nın 5. maddesinde danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbirleri başlıkları altında verilmiştir.

2.2.3.2. Türk Ceza Kanunu'nda Çocuk Cinsel İstismarı

Ulusal hukukta çocuğun cinsel istismarına dair hükümler 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" adlı bölümünde yer almaktadır. TCK'nın 102 ile 105. maddeleri arasında cinsel suçların türleri ve boyutları tanımlanmış, buna dair ceza oranları verilmiştir. BMÇHS'de çocuk cinsel istismarı ile ilgili 19., 34. ve 35. maddelere ulusal hukukta karşılık gelen yasal düzenlemeler sırayla aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Birinci tabloda BMÇHS'nin Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokolünde "Bu sözleşmeye, taraf devletler, çocuğun

ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir" şeklinde belirtilen 19. maddesinin, Türkiye'nin ulusal hukukunda yer alan karşılığı verilmektedir.

Tablo 1: BMÇHS'nin 19. Maddesinin İç Hukuktaki Karşılığı

Anayasanın 41. Maddesi	**Devletin çocukların korunması için gerekli tedbirleri almasını gerektiren hükümler bulunmaktadır.**
Çocukların Cinsel İstismara ve Cinsel Tacize Karşı Korunmasına Dair Sözleşme (Lanzarote Sözleşmesi)	2011 yılında yürürlüğe giren bu sözleşme çocuk cinsel istismarına dair düzenlemelerin yüksek standartlarını getirmiştir. Çocuk, cinsel istismar, çocuğun korunması ve yargılama aşamalarındaki esas ve usullerin nasıl olması gerektiğine dair düzenleme sağlamıştır. Özellikle sözleşme gereği bu süreçlerin izlenmesi hususu önemlidir. Çünkü uygulanma dereceleri ölçülmektedir.
İstanbul protokolü gereği düzenlenen 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	Kadına ve çocuğa yönelik aile içi şiddeti önleme amacıyla çeşitli tedbirler içermektedir.
5651 sayılı İnternet Yoluyla İşlenen Suçlar Kanunu, 8. Maddesi (ek protokole karşılık gelen madde)	İnternet ortamında yer alan yayınla ilgili olarak içeriğin çıkarılması veya erişimin engellenmesi kararı verilebilir. İçerik çıkartılması ve/veya erişimin engellenmesi kararının gereği kararın bildirilmesi anından itibaren dört saat içinde yerine getirilir. (Çocuk ile ilgili müstehcen içerikler)
Türk ceza kanunun 232. Maddesinin 1. bendi	Bir kişi, aynı evde birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamele sayılabilecek bir davranışta bulunursa cezalandırılmaktadır. Kötü muamele maddesidir. Aileye karşı çocuğu korur.
Basın Kanunu 21.madde	Çocuğun ifşa edilmesini ve çocuğun kimliği ile ilgili bilgilerin yayınlanması Önlemek içindir. Aynı zaman failin de ifşasını engellemektedir.

Kaynak : Asuma & İmdat, 2018:15

Tablo 1'de görüldüğü üzere BMÇHS'nin 19. maddesi gereği çocuk şiddet, ihmal veya istismar gördüğü ortamdan uzaklaştırılmalıdır. Aynı şekilde sağlığı ve güvenliği açısından da benzer tedbirlerin alınması gerekmektedir. Fakat ensest vakalarında aile içerisindeki bireylerin ensest suçunu işleyip bir hak ihlali yarattığı kabul edilmekle birlikte buna dair mahkeme kararlarında hiçbir yaptırım uygulanmamaktadır. Dolayısıyla çocuğu fiziksel ve ruhsal olarak koruma tedbirleri çoğu zaman eksik kalmaktadır. Modern toplumlarda bakım ve korumanın hedefi olan çocuk, BMÇHS'de belirtilenin aksine, yetişkinlerin kurmuş olduğu iktidar ilişkisinden ötürü katılımcı özne olamamaktadır. Bu durum yasalar karşısında da geçerlidir (Özarslan, 2016: 166). Türkiye koşullarında da benzer şekillerde karşımıza çıkabilmektedir.

Tablo 2: BMÇHS'nin 34. Maddesinin İç Hukuktaki Karşılığı

BMÇHS 34. Maddesine Karşılık Gelen İç Hukuk Maddesi	Karşılık Gelen İç Hukuk Maddesinin İçeriği
TCK 103. Madde (çocukların cinsel istismarı suçu)	Cinsel istismar deyiminden; On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış anlaşılmaktadır. Diğer çocuklara karşı (15+) sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılmaktadır. Suçun kim tarafından gerçekleştiği, istismarın boyutu ve sonucu verilecek olan ceza oranlarını değiştirmektedir.
TCK 104. Madde (reşit olmayan ile cinsel ilişki suçu)	Bu maddede, Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
TCK 105. Madde (cinsel taciz suçu)	Bu maddede, Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
TCK 226. Madde	TCK'da özellikle çocuk pornografisine dair düzenlenmiş bir madde bulunmamaktadır. Bu tarz durumlar müstehcenlik maddesi kapsamında değerlendirilmektedir.

Kaynak : Asuma & İmdat, 2018:16

Tablo 2'de çocuğun bedeninin korunmasına dair iç hukuk sistemindeki yasa maddeleri bulunmaktadır. Çocuk cinsel istismarını tanımlayan 103. madde, çocukları 12-15 ve 15-18 olmak üzere iki gruba ayırmaktadır. Yaş ayrımlarının ortaya çıkmasıyla rıza konusu da tartışmaya açılmıştır. Rıza kavramı tartışmalarıyla 104. maddede tanımlanan reşit olmayan ile cinsel ilişki suçu şikâyete bağlı hâle getirilmiştir. Bu durum bazı davalarda cezasızlığı beraberinde getirmiştir. Çünkü 104. maddeye göre cebir, tehdit ve hile olmaksızın on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişinin yargılanması şikâyet üzerine gerçekleşmektedir. Oysa Lanzarote Sözleşmesi kişi ve kurumlara bildirim yükümlülüğü getirmiştir. Bu yükümlülük, Türkiye'de 32. madde ile belirlenen suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmanın mağdurun veya vasisinin ihbarı sonucunda işleme konmaktadır (Antakyalıoğlu vd.,2014:7). Örneğin, cinsel istismar olaylarında ilk kez şikayetçi olduktan sonra çocuk şikayetini geri çekse bile, bu dava kamu davası olarak açılmaktadır. Fakat çocuğun reşit olmamasından kaynaklı, resmi işlemleri ailesinin veya vasisinin yürütmesi gerektiğinden mahkeme içerisinde ifadelerin değiştirilmesi veya geri çekilmesi failin cezasız kalmasına sebep olabilmektedir. Bu tarz durumlarda suçun tespit edilmesi dâhilinde aileye veya vasisine hukuki yaptırım uygulanması gerekirken herhangi bir yaptırım uygulanmamaktadır. Suçu bildirmenin teşvik edilmesine dair herhangi bir yasal düzenleme de bulunmamaktadır.

TCK'nın 104. maddesinde 2014 yılında bir değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikle birlikte yasa maddesine cinsel suçun, aralarında evlenme yasağı olan kişiler tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın işlem başlatılacağı ibaresi eklenmiştir. Bununla birlikte aile ilişkisi çerçevesinde koruma, bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişi tarafından bu suçun işlenmesi hâlinde şikâyet aranmayacağı ibaresi de eklenmiştir. Her ne kadar bu ibareler yasa maddesine eklenmiş olsa da spesifik olarak ensest vakalara yönelik TCK'da bir yasa maddesi bulunmamaktadır. TCK'da ensest vakalara özel bir yasa maddesinin bulunmamasından dolayı ensest davaları genelde TCK'nın 103. maddesindeki yakınlık derecesi ile ilgili tanımlamaları içeren ibarelerden yola çıkılarak görülmektedir. Bu durum yasal bir boşluk doğurmaktadır. Çocukların korunmasını

ve haklarından etkin bir şekilde yararlanmalarını engellemekte ve buna bağlı olarak çocuk haklarını ihlal etmektedir.

Aşağıda verilen Tablo 3 BMÇHS'nin "Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar" şeklinde belirtilen 35. maddesinin Türkiye'nin iç hukukuna karşılık gelen yasal düzenlemelerini ve maddelerini göstermektedir.

Tablo 3: BMÇHS'nin 35. Maddesinin İç Hukuktaki Karşılığı

BMÇHS 34. Maddesine Karşılık Gelen İç Hukuk Maddesi	Karşılık Gelen İç Hukuk Maddesinin İçeriği
2002 yılında Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Fahişeliği ve Pornografisine İlişkin İhtiyari Protokol	Bu Protokol 2002 yılında 4755 sayılı Kanun ile yasalaşmıştır. Bu Protokol taraf devletlerin çocuk satışı, fahişeliği ve pornografisi ile ilgili fiilleri suç haline getirme ve yargılama aşamalarında gerekli önlemleri içermektedir. Protokol ile ilgili ilk ülke raporunda, TCK 80, 94, 96, 102, 103, 104, 105, 109, 226, 227, 231 ve 234'ten bahsedilerek, imzalanan protokol maddelerine göre düzenlendiği belirtilmiştir.
TCK 227. Madde	Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır. Bir kimseyi fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden kişi de ayrıca cezalandırılır, şeklindedir.

Kaynak: Asuma & İmdat, 2018:17

Tablo 3'te cinsel istismarın yaşandığı durumlarda cezayı hafifletici veya ağırlaştırıcı faktörlerin neler olduğu gösterilmektedir. Örneğin, söz konusu fiilin teşebbüs aşamasında kalması hafifletici bir sebep olarak görülmektedir. Cinsel suçlar

kapsamında son kanun tasarısına göre[9] fail ile mağdur arasındaki yaş farkının fazla ya da az olması fark etmeksizin aynı yasa maddesi kapsamında değerlendirilmeye alınacaktır. Bu, tasarının zayıf noktalarından birisidir. Çünkü failin de çocuk olması durumunda, çocuğun uluslararası sözleşmeler ve ÇKK gereği farklı şekilde yargılanması gerekmektedir (Asuma ve İmdat, 2018: 17). Bu tasarı günümüze kadar (Mart 2020) tartışılmakta olup, zaman zaman yasama paketleri ile gündeme gelmeye devam etmektedir. Henüz sonuçlanmamıştır. Aynı tasarı cinsel suçlara karşı cezaların artırılmasını öngörmektedir. Cezaların artırılması durumu ne yazık ki suç oranını azaltan ya da caydırıcı kılan bir durum değildir. İstismarın önlenebilmesi için, cezaların arttırılmasının düzenlenmesi yerine, önleyici ve koruyucu tedbirlerin oluşturulması gerekmektedir. Çocuk cinsel istismarının önlenebilirliğinin en etkili araçlarından biri; üzerine tartışmak, araştırma yapmak ve çözüm üretmektir.

2.2.4. Hak İhlali Örneği Olarak Çocuğun Cinsel İstismarı

Bu başlık altında istismar, cinsel istismar ve çocuk cinsel istismarı konularına yer verilmiş, açıklanmış ve tartışılmıştır.

2.2.4.1. Cinsel İstismar

İstismar kelimesi, Arapça'dan Türkçe 'ye geçmiştir. İyi niyeti kötüye kullanma ve sömürme anlamına gelen bir sözcüktür. İstismar etmek, bir kişinin ya da kişilerin iyi niyetini kullanmak ve onlardan yararlanmak, onlara zarar vermeyi hedeflemek ve karşıdaki kişinin rızası olmadan onu sömürmek veya ondan faydalanmak anlamına gelmektedir (Topçu, 2009: 10).

İstismar etmek, güç ve iktidar ile ilişki içerisinde değerlendirilen bir kelimedir. Herhangi bir açıdan gücü elinde bulunduran kişi, bu gücü daha güçsüz ve savunmasız olarak gördüğü kişi ve kişilere karşı uygulamaktadır. İstismar etmek, kişinin keyfi ve zorba yönlerinin ortaya çıkması ve bu yönlerini eyleme dönüştürmesidir. İstismarın fiziksel, psikolojik, duygusal, ekonomik ve cinsel olmak

[9] Çocuğun cinsel istismarı suçuna yönelik TCK'nın bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı 9 Nisan 2018 tarihinde TBMM'ye sunulmuştur. Zaman zaman tartışılmaya devam edip, sonuçlandırılmamıştır.

üzere beş farklı boyutu vardır. Araştırma konusu itibariyle "cinsel istismar" açıklanmaya çalışılacaktır.

Psikolojide, güdü olarak adlandırılan insan davranış ve tutumlarının ardında iki temel güç bulunduğu, bu iki temel gücün ise cinsellik ve saldırganlık olduğu ifade edilmektedir. Bu güdüler, yaşam içerisinde yıkıcı ve şiddet içerikli eylemlere dönüşebilmektedirler (Topçu, 2009: 11). Cinsel istismar, bu yıkıcılığın ve şiddetin, cinsel biçimde gerçekleştiği hâlidir. Toplum içerisinde var olan şiddet, istismarı besleyen bir durumdur. Şiddet, özünde gücü ve zor kullanmayı insanlara, diğer canlılara ve nesnelere zarar vermeyi barındırmaktadır. Cinsel şiddet, cinsel istismarın düşünsel ve eylemsel olarak alt yapısını oluşturmaktadır. İstismar ile şiddet arasında geçişken bir ilişki söz konusudur.

Topçu'ya göre cinsel istismar, "rıza olmadan herhangi bir cinsel yaklaşımı, cinsel içerikli bir eylemde bulunma, dokunmaktan zorla cinsel ilişkiye kadar uzanan, kişinin kabul etmeği tüm cinsel eylemleri içerir" (Topçu, 2009:12). Cinsel istismar, toplum tarafından kabul edilmeyen, uygunsuz cinsel arzuların veya güdülerin etkisi altında, cinsel olarak doyuma ulaşmayı amaçlayan kişilerin, şiddet içerikli eylemleridir. Bu eylemlerin türü ve yapılış şekilleri ise farklılık gösterebilmektedir. Bu eylemlerin toplumsal olarak karşımıza çıkan türlerinden biri de kuşkusuz çocuk cinsel istismarıdır (Topçu, 2009:13).

2.2.4.2. Çocuk Cinsel İstismarı

Toplum içerisinde her canlı ya da özne gibi çocuklar da şiddet ve istismara maruz kalabilmektedir. Çocuk ihmal ve istismarının var olmasında çeşitli faktörlerin etkili olması ve aynı zamanda farklı sonuçların ortaya çıkması, bu durumun çok boyutlu olduğunu göstermektedir (Keser, 2016: 6). Bu çeşitlilik ve farklı boyutların olması durumu, çocuk ihmal ve istismarının evrensel olarak bir tanımlamasının yapılmasını da zorlaştırmaktadır.

Finkelhor ve Brown cinsel istismarı, "18 yaşından küçük bir çocuğa, kendinden 5 yaş veya daha fazla büyük biri tarafından, açık veya kapalı şekilde, aynı

zamanda zor kullanarak yapılan herhangi bir cinsel eylem" olarak tanımlamaktadır (Akt. Topçu, 2009: 17-18).

Kutchinsky, çocuk cinsel istismarını, "çocuğun yetişkin ve yaşça daha büyük biri tarafından cinsel tatmin amacıyla istismar edilmesi" olarak tanımlamaktadır (Akt. Topçu, 2009: 18). Başka bir tanımlamaya göre "cinsel istismar, bir erişkinin cinsel gereksinim ve isteklerini karşılamak için, çocukları araç olarak kullanmasıdır" (Taner ve Gökler, 2004: 83).

Sheldrick, çocuk cinsel istismarını, "bağımlı ve gelişimsel olarak olgunlaşmamış çocukların ve ergenlerin tam olarak kavrayamadıkları, bilerek onay verme durumunda olmadıkları ve aile rollerine ait sosyal tabuları ihlal eden cinsel faaliyetlere karıştırılmasıdır" şeklinde açıklamıştır (Akt. Topçu, 2009: 18).

Bu tanımlamalara göre cinsel istismarda temel öge, çocuğun bir yetişkin tarafından veya daha 'güçlü' olan biri tarafından cinsel tatmin amacıyla sömürülmesi veya kullanılmasıdır. Bu noktada gelişen iki temel eleştiri mevcuttur. Birincisi, çocuğun yetişkin tarafından istismar edildiği gibi, yaşça yakın biri tarafından da istismar edilebilirliği. İkinci eleştiri ise, cinsel istismarın temelde cinsel tatmin amacını gütmesi vurgusudur. Cinsel istismar vakalarında amaç her zaman cinsel tatmin olmamaktadır. Şiddet, acı çektirme, cezalandırma, güç ispat etme, iktidar düşüncesi, erillik ispatı vb. durumlar söz konusu olabilmektedir.

Çocuk cinsel istismarı disiplinler arası bir konu olmasından dolayı, farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Hukuksal perspektif, tıbbi perspektif veya sosyal bilimler perspektifi içerisinde farklı tanımlamalar olabilmektedir. Bu farklı tanımlama ise, istismarın bedensel, psikolojik ve klinik olarak elde edilen bulguların farklılıklarından kaynaklanmaktadır (Topçu, 2009: 19). Örneğin, çocuğun istismar edildiğinin farkında olup olmaması, bu yetkinliğe sahip olup olmaması, okul ortamlarında akranların birbirine karşı geliştirdiği temasların düzeyi gibi boyutların cinsel istismar olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocuklar veya ergenler arasında temas etme içerikli eylemler ve başka türlü cinsel içerikli yaklaşımları değerlendirirken, yaşa ve bu eylemin bilinçli yapılıp yapılmadığına bakılmalıdır.

Çocuk istismarının bedensel ve ruhsal hasarlarla sonuçlanması hâlinde istismar kapsamına alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Topçu, 2009: 19).

Çocuk cinsel istismarı, farklı davranış biçimlerinden oluşmaktadır. Bu kapsama cinsel amaçlı her türlü temastan, çocuklara görsel, işitsel veya cinsellik ile ilgili resim, kitap vb. göstermek; cinsel ilişkide bulunma biçimlerine kadar her türlü eylemi içermektedir. Aynı zamanda, çocukların fuhuş amacıyla kullanılması da bir istismar türüdür. Çocuğu cinsel ilişkide bulunmaya zorlama veya bulunma ise istismar türlerinin en ağırı olarak değerlendirilmektedir. Cinsel istismarın türlerinin açıklanabilmesi veya eylemin tanısının konabilmesi için bazı ölçütler kıstas alınmaktadır. Bu ölçütler; rıza ölçütü, yaş farkı ölçütü, yöntem ölçütü ve yasal ölçüt şeklindedir. Cinsel istismarın gerçekleştiği zamanda kişinin rızasının olup olmaması, yaş farkının hangi düzeyde olduğu, eylemin nasıl gerçekleştiği gibi durumlar bu ölçütleri belirlemektedir.

Çocuk cinsel istismarı tarihi bilinen en eski dönemlere kadar gitse de yaygınlığı ve sıklığı ile ilgili araştırmalar 1970'li yıllarda yapılmaya başlanmıştır. Yapılan araştırmalarda ortaya çıkan niceliksel veriler ise birbirinden farklılık göstermektedir. Bunun nedeni ise cinsel istismara yönelik yapılan tanımlamaların çeşitlilik arz etmesinden, verilerin alındığı örneklemlerin farklılık göstermesinden ve farklı coğrafi özelliklerden kaynaklanmaktadır (Topçu, 2009: 27).

Chris Jenks, çocuk cinsel istismarını "çocukluk statüsü ve çocukluk" tanımlamaları ile ilişkili olarak anlamaya çalışmaktadır ve çocuk istismarının sadece günümüzde değil, her zaman olduğunu ifade etmektedir. Devamla çocuk istismarının 20. yüzyılın sonlarına doğru önemli bir konu haline geldiğini vurgulamakta ve bunun nedenini sorgulamaktadır (Akt. James, 2001: 32). Jenks'e göre bu sorunun cevabı, çocuğun Batılı sanayi toplumlarında anlam olarak neyi imgelemeye başladığını sormaktan geçmektedir. Çocuklar hem geleceğin hem de geçmişin simgeleridir. Modern sanayileşmiş toplumlarda, bağımsızlık, özgürlük gibi kavramların vurgulanmasıyla, sosyal ilişkilerde yaşanan güvensizlikler, çocukları güvenin, bakımın ve bağımlılığın adresi hâline getirmiştir. Bu durum çocuğu her türlü istismara açık hâle getirmektedir (Akt. James 2001: 33).

Alikasifoğlu'nun İstanbul'da kadın ergenlerde cinsel istismarın yaygınlığı üzerine yaptığı bir araştırma 955 kadın öğrencinin %13,4'ünün cinsel istismara maruz kaldığını ortaya çıkarmıştır. Bu öğrencilerin %11,3'ünün mahrem yerlerine dokunulmuş, %4,9'u cinsel ilişkiye zorlanmış, %3'ü her iki şekilde de istismara maruz bırakılmış ve %1,8 oranındaki öğrenciler ise ensest ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu araştırmaya göre cinsel istismarın faillerinin %93'ü erkektir (Akt. Topçu, 2009: 29).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 2006 yılında yapılan bir araştırmada dünyadaki insanların yaklaşık olarak %20'si kadın ve %5-10'u erkek olmak üzere, çocukluğunda cinsel istismara uğradığı tespit edilmiştir.

Çocuk cinsel istismarı ile ilgili Türkiye'de sadece TÜİK ve her yıl yayınlanan Adalet Bakanlığı'nın adli istatistik raporları üzerinden veri elde edilebilmektedir. Ensest ile ilgili kapsamlı araştırmalar yapılamamakta, çünkü yeterli veri ve vakaya ulaşılamamaktadır. Bu kaynaklar içerisinde yapılan çalışmalar ise sınırlı kalmaktadır. Bu konu hakkında Finkelhor ve araştırma ekibi tarafından 1990 yılında yapılan bir araştırmada cinsel istismar suçlarının sadece %20'sinin ortaya çıktığı ve mağdurların çoğunun maruz kaldıkları bu durumları gizledikleri veya gizlemek zorunda kaldıkları ifade edilmiştir (Topçu, 2009: 31). Bu durumda toplum içerisinde cinsel istismarın bilinen sayılardan çok daha fazla olduğu ileri sürülebilir.

Araştırmanın bulguları kısmında TÜİK ve adli istatistik verilerinin, Türkiye'de ve Diyarbakır'daki oranları tasnif edilmiştir. Adli istatistik verilerinde, Türkiye'de çocuk cinsel istismarının 2014 ile 2017 yılları arasında sonuçlanan davalar içerisindeki suç sayıları, cinsiyet ve yaş aralığı, bu suçların kaçında mahkûmiyet, beraat veya diğer karar türlerinin çıktığına ilişkin tablolar oluşturulmuş ve yorumlanmıştır. TÜİK verilerine göre de Diyarbakır'da istismara uğrayan çocukların yaşları ve cinsiyetleri, mağduriyete sebebiyet veren kişi ve mağdurun cinsiyeti ve Diyarbakır'da çocuk cinsel istismarı bazında suça sürüklenen çocukların yaşı ve cinsiyeti analiz edilmiştir. Bu veriler tabloya dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır.

2.3. ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI FAİL PROFİLleri

Bu başlık altında TÜİK ve adli istatistik verilerinden hareketle Türkiye ve Diyarbakır olmak üzere 2014-2017 yılları arasında gerçekleşmiş çocuk cinsel istismarı faillerinin profilleri üzerinde durulmaktadır.

2.3.1.Türkiye'de Çocuk Cinsel İstismarı Fail Profili

Bu kısımda, 2014-2017 yılları arasında Türkiye'de görülen çocuk cinsel istismarı davalarının faillerinin suç sayılarına, cinsiyet ve yaş aralıklarına, çocuk cinsel istismarı suçlarını içeren davaların kaçında mahkûmiyet, beraat ve diğer karar türleri[10] bulunduğuna ilişkin veriler tablolara dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır.

[10] Diğer karar türleri; adli para cezası, hükmün açıklanmasının geri bırakılması veya erteleme kararlarını içermektedir.

Tablo 4: TCK ve Özel Kanunlar Uyarınca Ceza Mahkemelerine Açılan Davalarda Yaş Grubuna Göre Sanıkların İşlediği Suç Sayısı 2017

Madde no		102	103[11]	104[12]	105	Toplam
Genel toplam		6621	16348	1295	11632	35896
Erkek		6552	15751	1250	11503	35056
Kadın		65	573	45	128	811
Bilinemeyen[13]		4	24	-	1	29
12-14	Erkek	127	2128	48	265	2568
	Kadın	2	72	7	8	89
15-17	Erkek	180	1611	150	324	2265
	Kadın	2	25	5	4	36
18+	Erkek	5938	11347	1034	10648	28967
	Kadın	60	405	29	111	605
Yabancı uyruklu	Erkek	307	665	18	266	1256
	Kadın	1	71	4	5	81

Kaynak: Adli Sicil ve İstatistik, 2018: 92

Tablo 4'te gösterilen TCK'nın 102, 103, 104 ve 105. maddeleri tüm cinsel suçları kapsamaktadır. TCK 103. ve 104. maddeleri, çocuğun cinsel istismarı ve reşit olmayanla cinsel ilişki maddelerine karşılık gelmektedir (madde detayları için Bkz

[11] TCK 103. maddesi çocukların cinsel istismarı suçunun kapsamını oluşturan maddedir.
[12] TCK 104. maddesi reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun kapsamını oluşturan maddedir.
[13] UYAP sistemine yaş ve cinsiyet bilgisi girilmemesi nedeniyle tasnif edilemeyen sanıkları kapsamaktadır.

ekler Syf. 132). Adalet istatistiklerine göre 2017 yılında Türkiye genelinde açılan çocuk cinsel istismar (Madde 103) davalarında suç sayısı 16.348'dir. Adli istatistik raporuna göre ise bu davalardaki suç sayılarının 14.394'ünde kesin suç tespit edilmiştir (Adli Sicil ve İstatistik, 2018:70). Bu oran tüm cinsel suç içeren davalardaki suç sayısının yaklaşık olarak %45,5'ine tekabül etmektedir. Tablo genelinde rakamlara bakıldığında en fazla işlenen suç sayısı, çocuğun cinsel istismarı olan TCK'nın 103. maddesine ilişkindir. Bu oran Türkiye'de en çok işlenen cinsel suçun, çocuk cinsel istismarı olduğunu net bir biçimde göstermektedir.

Çocuk cinsel istismarı nedeniyle açılan davalardaki Türkiye Cumhuriyeti uyruklu sanıkların yaklaşık %14,4'ü 18 yaş altında suça sürüklenen çocuklardan oluşmaktadır. Geriye kalan %85,6'i ise 18 yaş üstü, yani yetişkin sanıklar oluşturmaktadır. Türkiye genelinde sanıkların %97,7'sinin erkek olduğu görülmektedir (Adli Sicil ve İstatistik, 2018: 70). Tablo 4'de verilen suç sayıları bir cinsiyet analizine tabi tutulduğunda, erkeklerin bu suçu işlemede oldukça yüksek sayılara (35.056) ulaştığı görülmektedir. Kadınların bu suçu işlemedeki sayıları 811'i bulurken 29 kişinin ise cinsel kimliğinin tespit edilemediği belirtilmiştir (Adli Sicil ve İstatistik, 2018:72).

Tablo 5: TCK ve Özel Kanunlar Uyarınca Ceza Mahkemelerinde Yaş Grubuna Göre Sanıklar Hakkında Verilen Mahkûmiyet Karar Sayısı 2017

Madde no		102	103	104	105	Toplam
Genel toplam		4305	13396	1106	4935	23742
Erkek		4276	13271	1103	4908	23558
Kadın		29	115	3	27	174
Bilinemeyen		-	10	-	-	10
12-14	Erkek	39	913	12	21	985
	Kadın	-	6	-	-	6
15-17	Erkek	47	745	44	51	887
	Kadın	-	5	-	3	8
18+	Erkek	4099	11359	1047	4813	21318
	Kadın	29	101	3	24	157
Yabancı uyruklu	Erkek	91	254	-	23	368
	Kadın	-	3	-	-	3

Kaynak: Adli Sicil ve İstatistik, 2018: 106

Tablo 5'te mahkûmiyet kararının verildiği cinsel suçlar arasında, çocuk cinsel istismarının (Madde 103) ilk sırada olduğu görülmektedir. Tablo 5'te Tablo 4'teki toplam 16.348 suç sayısının, 13.396'sına mahkûmiyet kararı verildiği görülmektedir. Cebir, tehdit ve hile olmaksızın on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunma suçunu düzenleyen TCK 104. maddeden hareketle, bu suçu işleyenlerin 1106'sına mahkûmiyet kararı verilmiştir. Tablo 5'te (Madde 103) 12-14 yaş aralığında 913 ve 15-17 yaş aralığında 745 erkek çocuk suça sürüklenmiştir. Tablo 5'te 103. maddede yer alan çocuk cinsel istismarı (tecavüz) suçunun en çok 18 yaş üstü erkekler tarafından işlendiği görülmektedir. 18 yaş üstü çocuk cinsel istismarı

suçunu işleyen faillerin sayısı 11.359'dur. Bu oran en yüksek orandır. Bu veriler yetişkin, reşit, suçun niteliğini bilen erkeklerin çocuklara cinsel istismarda bulunduğunu göstermektedir. Bu her bakımdan korkunç bir tablodur.

Adli istatistik verilerine göre, Türkiye genelinde 2014-2017 yılları arasında karara bağlanan yani suçun kesinleştiği davalarda cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların oranları, toplam suçlara göre şu şekildedir:

- 2014 yılında %3,2.
- 2015 yılında %13,7.
- 2016 yılında %41,0.
- 2017 yılında %41,1 (Adli Sicil ve İstatistik, 2017:76).

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne göre; çocuk cinsel istismar hükümlülerinin yüzdesi 2006 yılında %42,5 iken, 2016 yılında %58,8'e yükselmiştir. Cinsel suç mağduru olan çocukların yüzdesi 2014'ten 2016'ya %33 oranında artmıştır (Akt. Asuma ve İmdat, 2018:1). Ayrıca belirtilmesi gereken bir husus; çocuk cinsel istismarı ile ilgili sayısal verilerin azlığı ve bu alanda yeterli çalışma olmamasıdır. Adliyelerdeki her dört tecavüz davasından biri çocuklarla ilgilidir. Çocuk istismarı nedeniyle Adli Tıp Kurumuna başvuranların sayısı her geçen yıl artmaktadır. Bu sayı 2012 yılında 2.395, 2013'te 3.002 iken; başvuru sayısı 2014 yılının ekim ayı itibariyle 2.449 olarak kayda geçmiştir (Asuma ve İmdat, 2016: 14).

TÜİK verilerine göre, Türkiye'de 2014-2017 yılları arasında 7.466'sı erkek, 51.818'i kız, toplam 59.284 çocuk cinsel istismara uğramıştır. Ancak TÜİK'in çocuğa karşı işlenen cinsel suçlar ile ilgili verilerine bakıldığında, mağdurların %12.59'unun erkek olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde cinsel istismara uğrayan çocuk sayısı, 2014'ten 2017'ye %67,9 artış göstermiştir ve istismarlar herhangi bir bölgede yoğunlaşmamaktadır. Bu sorun bir Türkiye sorunu olarak görülmelidir (Aygün, 2018). Çocuğa yönelik cinsel istismarda, erkek çocukları için en yüksek orana sahip 10 il sırasıyla; İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara, Antalya, Hatay, Mersin, Diyarbakır, Gaziantep ve Adana'dır. Kız çocukları için ise; İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara, Mersin, Hatay, Gaziantep, Antalya, Adana ve Diyarbakır'dır (Aygün,

2018). Bu illerin sırası yıllara göre değişmekle birlikte, suç oranının yüksek olduğu illerin hep aynı iller olduğu bir gerçektir.

Çocuğa yönelik cinsel istismarda, 2017 yılı yaş aralıkları verilerini incelediğimizde, cinsel istismara maruz bırakılan 11 yaş ve altı erkek çocukların, diğer yaş gruplarına göre fazla (%47,15) olduğu görülmektedir. Cinsel istismara maruz bırakılan kız çocuklarında ise aksi bir durum söz konusudur. Kız çocuklarında yaş ilerlemesiyle istismara maruz kalma doğru orantılıdır. Kız çocuklarında 15-17 yaş grubu, diğer yaş gruplarına oranla %59,18 ile en fazla istismara maruz bırakılan yaş grubudur (Aygün, 2018).

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünün 2018 yılında yayımlamış olduğu adalet istatistikleri adlı son on yıllık rapora göre, Türkiye genelinde TCK ve Özel Kanunlar uyarınca, ceza mahkemelerinde cinsel suçlar kapsamında (102, 103, 104, 105. maddeler) açılan davalarda çocuk cinsel istismarını kapsayan suç sayısı, diğer cinsel suçlara göre %45,5'lik bir orana sahiptir. Bu oran, diğer cinsel suçlara göre en fazla işlenen suç olarak değerlendirilebilmektedir. Çocuk cinsel istismarı nedeniyle açılan davalardaki suç sayısında, sanıkların %14,4'ü 12-14 yaş grubu, %10,5'i 15-17 yaş grubu, %75,1'i ise 18 yaş ve üstü grubu oluşturmaktadır (Adli Sicil ve İstatistik, 2018:91).

2.3.2. Diyarbakır'da Çocuk Cinsel İstismarı Fail Profili

Bu başlık altında adli istatistik verilerine göre Diyarbakır'da yıllara göre çocuk cinsel istismarının suç ve sanık sayıları ile karar türleri incelenmiştir. Bu verilerin tamamı tabloya dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır. Diyarbakır'da 2014-2017 yılları arasında çocuğun cinsel istismarı suçundan açılan davalarda suç, suçun maddesi, sanık ve sanıkların yaşları kategorileri esas alınarak yıllara göre üç ayrı tablo oluşturulmuştur.

Tablo 6: TCK'nın 103. Maddesine Göre Diyarbakır'daki Suç Türü, Sanık Yaşları ve Sayıları, 2014

Madde No	12-15		16-18		18+		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
103/1-2f	-	-	-	-	1	-	1
103/1-a	13	-	15	-	35	-	63
103/1.b	2	-	7	-	14	-	23
103/2	50	-	33	-	48	11	142
103/5	-	-	-	-	-	-	-
103/6	1	-	-	-	4	1	6
103/7	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	66		55		114		235

Kaynak: Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2019[14]

Tablo 6'da sanıkların, çocuk cinsel istismarı suçunu yoğun olarak üç farklı şekilde gerçekleştirildiği görülmektedir. Suçun yoğunlaştığı maddeler sırayla; 103/2, 103/1'a, 103/1b olarak karşımıza çıkmaktadır.

TCK 103/2 madde; "Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur" şeklindedir. Bu madde ile cinsel istismarın işleniş şeklinin "istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi" durumunda bu suçun temel şekline nazaran daha ağır bir ceza uygulanmaktadır. Tablo 6 incelediğinde Diyarbakır ilinde 12-18 yaş grubu suça sürüklenen erkek çocukların sayısı toplam 121'dir. 18 yaş üstü erkek faillerin sayısı ise 102'dir. Çocuk cinsel istismarı suçunu işleyen 12-18 yaş grubu suça sürüklenen erkek çocuklar, 18 yaş üstü erkeklere oranla yaklaşık olarak % 18,6 daha fazladır.

Suçun yoğunlaştığı ikinci madde TCK103/1'a maddesidir. Bu maddeye göre; "Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası

[14] Yazarsız elektronik kaynak olduğu ve sayfa numarası bulunmadığı için sayfa numarası belirtilememiştir.

ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Sarkıntılık düzeyinde kalmış suçun failinin çocuk olması hâlinde soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun, velisinin veya vasisinin şikâyetine bağlıdır. Cinsel istismar deyiminden; a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış" anlaşılmaktadır. Tablo 6'da bu suç kapsamında sanık olarak 12-18 yaş grubu 28 erkek suça sürüklenen çocuk bulunmaktadır.

Suçun yoğunlaştığı bir diğer madde ise TCK103/1b maddesidir. Bu madde; "Cinsel istismar deyiminden; b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar" anlaşılmaktadır. Bu suçun ise ağırlıklı olarak 18 yaş üstü erkekler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.

Tablo 6'da diğer tablolardan farklı olarak TCK'nın 103/6. maddesinden bir yargılama söz konusudur. Bahsi geçen madde ise; "Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur" şeklinde açıklanmaktadır. Tablo 6'da söz konusu yasa maddesinde 2014 yılında 6 kişi istismar ettiği çocukların yaşam hakkını ihlal ederek ölümlerine neden olmuştur. Buradan da anlaşılacağı üzere çocukların hem cinsel dokunulmazlık hakkı hem de en temel hak olan yaşam hakkı ihlal edilmiştir.

Tablo 7: TCK 103. Maddesine Göre Diyarbakır'daki Suç Türü, Sanık Yaşları ve Sayıları, 2015

Madde No	12-15		16-18		18+		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
103/1-2f	8	-	3	-	7	-	18
103/1.a	16	-	17	-	53	4	90
103/1.b	3	-	6	-	11	-	20
103/2	18	-	13	-	40	6	77
103/5	2	-	-	-	-	-	2
103/7	1	-	-	-	-	-	1
Toplam	**48**		**39**		**121**		**208**

Kaynak: Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2019[15]

Tablo 8: TCK 103. Maddesine Göre Diyarbakır'daki Suç Türü, Sanık Yaşları ve Sayıları, 2016

Madde No	12-15		16-18		18+		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
103/1.1c	1	-	5	-	49	-	55
103/1.2c	-	-	-	-	7	1	8
103/1.3c	-	-	1	-	-	-	1
103/1b	1	-	1	-	-	-	2
103/2	7	1	8	-	35	2	53
Toplam	**10**		**15**		**94**		**119**

Kaynak: Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2019[16]

Tablo 7'de suç maddesi ağırlıklı olarak 103/2, 103/1'a, 103/1b olarak karşımıza çıkmaktadır. 2015 yılında toplamda çocuk cinsel istismarı suçundan 208

[15] Yazarsız elektronik kaynak olduğu ve sayfa numarası bulunmadığı için sayfa numarası belirtilememiştir.

[16] Yazarsız elektronik kaynak olduğu ve sayfa numarası bulunmadığı için sayfa numarası belirtilememiştir.

adli işlem, 2016 yılında ise toplamda 119 adli işlem bulunmaktadır. TCK'nın103/2 maddesi daha önce de değinildiği gibi cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunu yani tecavüz suçunu içermektedir. Bu çok ağır tecavüz suçu 2014 yılında 12-15 yaş arası erkeklerde 50 iken, 2015 yılında 18'e ve tablo 8'de görüleceği üzere 2016'da 7'ye düşmüştür. Yine bu suç türü 2014 yılında 16-18 yaş arası erkeklerde 33 iken, 2015 yılında 13'e ve 2016'da 8'e düşmüştür.

Bu değişimlere karşın TCK 103/2'den 18 yaş üstü sanık sayılarına bakıldığında değişimin diğer yaş grupları kadar radikal olmadığı görülmektedir. Örneğin 2014 yılında 103/2 maddesinden 18 yaş üstü 48 erkek, 11 kadın, 2015 yılında 40 erkek, 6 kadın ve 2016'da 35 erkek, 2 kadın sanık olmuştur.

Tablo 9:2014 Yılında Diyarbakır'da Çocuk Cinsel İstismarı Suçundan Verilen Karar Türleri

Kanun Maddesi	Mahkûmiyet	Beraat	Diğer Verilen Karar Türleri	Toplam
103/1'a	33	10	60	103
103/1-2.cümlesi	2	0	0	2
103/1'b	10	5	28	43
103/2	46	16	41	103
103/6	0	0	7	7
Toplam	**91**	**31**	**136**	**258**

Kaynak: Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2019[17]

Tablo 9'a göre 2014 yılında verilen kararlar ağırlıklı olarak TCK 103/1'a, 103/2 ve 103/1b maddelerinden verilmiştir. 103. madde daha önce değindiğimiz gibi çocuk cinsel istismarının nitelikli hâllerini yani tecavüzü tanımlamaktadır. En fazla mahkûmiyet kararı ve yine en fazla diğer karar türleri bu suç türüne verilmiştir. Bu kararlar da 46 mahkûmiyet, 16 beraat, 41 diğer karar türleri diye sınıflandırılmıştır. Diğer karar türleri başlığının içeriği açıklanmamıştır. Bu sınıflandırma davanın

[17] Yazarsız elektronik kaynak olduğu ve sayfa numarası bulunmadığı için sayfa numarası belirtilememiştir.

ertelenmesine yönelik verilen bir kararı veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi durumları içermektedir. Bu bulgulara göre en fazla mahkûmiyet kararı (46) TCK 103/2'den verilmiştir. Bu yüksek oran çocukların tecavüz mağduru olması bakımından önemlidir.

Tablo 10: 2015 Yılında Diyarbakır'da Çocuk Cinsel İstismarı Suçundan Verilen Karar Türleri

Kanun Maddesi	Mahkûmiyet	Beraat	Diğer Verilen Karar Türleri	Toplam
103/1.2 cümle	4	1	9	14
103/1'a	44	5	25	74
103/1b	12	7	5	24
103/2	99	26	58	183
103/6	2	0	4	6
Toplam	**161**	**39**	**101**	**301**

Kaynak: Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2019[18]

Tablo 10'a göre, 2015 yılında karar verilen TCK maddesinde ilk sırayı 103/2, ikinci sırayı 103/1'a, üçüncü sırayı 103/1b oluşturmaktadır. Tablo 9'da görüldüğü üzere kanun maddeleri aynı sıralamayı takip etmektedir. Çocuklara karşı işlenen cinsel istismar suçları genellikle "cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda" maddesiyle alakalıdır. 2014 yılına göre, 2015 yılındaki mahkemeler tarafından verilen kararlarda bir artış söz konusudur. Ayrıca 2015 yılında 103/1'a maddesi (15 yaşından küçük çocuklara karşı işlenen cinsel sarkıntılık) ikinci sıradadır. 2014 yılında, çocuk cinsel istismarından 91 kişiye mahkûmiyet verilirken 2015 yılında 161 kişiye mahkûmiyet kararı verilmiştir.

[18] Yazarsız elektronik kaynak olduğu ve sayfa numarası bulunmadığı için sayfa numarası belirtilememiştir.

Tablo 11: 2016 Yılı Diyarbakır Çocuk Cinsel İstismarı Suçundan Verilen Karar Türleri

Kanun Maddesi	Mahkûmiyet	Beraat	Diğer Verilen Karar Türleri	Toplam
103/1.1 cümle	33	15	8	56
103/1.2 cümle	5	1	0	6
103/1b	3	1	4	8
103/2	24	23	17	64
103/6	18	0	0	18
Toplam	**83**	**40**	**29**	**152**

Kaynak: Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2019[19]

Tablo 11'de 103/6 maddesindeki rakamın yüksekliği dikkat çekicidir. 103/6 maddesi "Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur" şeklindedir. 2016 yılında gerçekleşen çocuk cinsel istismarı vakasında 18 çocuk bu durumdan dolayı hayatını kaybetmiş veya bitkisel hayata girmiştir. Diğer yasa maddeleri açısından da karşılaştırma yapılan yıllara göre keskin değişimler söz konusudur. Örneğin TCK 103/2 maddesi 2014'te 46, 2016'da 24 iken 2015 yılında 99'a yükselmiştir.

Tablo 12: 2017 Yılında Diyarbakır'da Çocuk Cinsel İstismarı Suçundan Verilen Karar Türleri

Kanun Maddesi	Mahkûmiyet	Beraat	Diğer Verilen Karar Türleri	Toplam
103/1.1 cümle	122	24	29	175
103/1.2 cümle	10	1	9	20
103/1.3 cümle	1	1	0	2
103/1b	7	4	5	16
103/2	53	17	26	96
Toplam	**193**	**47**	**69**	**309**

[19] Yazarsız elektronik kaynak olduğu ve sayfa numarası bulunmadığı için sayfa numarası belirtilememiştir.

Kaynak: Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2019[20]

Tablo 12'de TCK 103/1.1 cümlesi "çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" esas alınarak verilen kararlarda 2016 yılına göre ciddi bir artış söz konusudur. 2016'da toplam 56 karar verilmiş iken 2017 yılında karar sayısı 175'e yükselerek ilk sırayı almıştır. Bu bir anlamda daha fazla mahkûmiyet kararının çıktığını ve dolayısıyla çocuk cinsel istismarı vakalarında bir artışın söz konusu olduğu göstermektedir. TCK 103/1.2. cümlesi "cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir" ile verilen mahkûmiyet kararlarında da sürekli bir artış görülmektedir. Örneğin 2014 yılında 2, 2015'de 4, 2016'da 5 iken 2017'de 10'a yükselmiştir. Mahkûmiyet kararlarının yükselmesinin nedenlerinden biri de kamuoyunda oluşan duyarlılıktır. Kamuoyunda oluşan duyarlılık, cinsel istismar davalarına yönelik bir baskı oluşturmaktadır. Bu baskı, istismar sarkıntılık düzeyinde kalmışsa dahi cezai yaptırımlara dönüşebilmektedir.

Adli istatistik verilerine göre, 2017 yılında 103. madde için toplam başvuru sayısı 33.441, 104. madde için 17.482'dir. 103. maddedeki dava sayısının 13.317'si kamu davası[21]; 104. maddedeki dava sayısının 873'ü kamu davası olarak açılmıştır (Adli Sicil ve İstatistik, 2018:53).

Diyarbakır'da çocuk ceza mahkemelerinde 2017 yılında toplam 2.350 davanın 1.001'i yıl içinde açılan davalardan oluşmaktadır. Gelecek yıla devreden 1.125 adet dava dosyası bulunmaktadır (Adli Sicil ve İstatistik, 2018: 89). Ancak bu davalardan kaç tanesinin çocuk cinsel istismarı davası ya da farklı bir suç (hırsızlık, madde kullanımı vb.) olduğu bilinmemektedir. Çünkü adli istatistik verilerinde suç ayrımı yapılmaksızın toplam dava sayıları verilmektedir.

[20] Yazarsız elektronik kaynak olduğu ve sayfa numarası bulunmadığı için sayfa numarası belirtilememiştir.

[21] "Kişinin kendisine işlenen suçtan ötürü şikâyetçi olmamasına rağmen yargıya bildirilmiş suç/suçlar nedeniyle, suç işlediği sanılan kişinin ceza yargı makamları tarafından kovuşturulmasını sağlamak üzere kamu adına savcının açtığı davadır."

2.4. DİYARBAKIR'DA CİNSEL İSTİSMARA MARUZ BIRAKILAN ÇOCUKLARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

Diyarbakır'da istismara maruz kalan çocukların yaşları ve cinsiyetleri, mağduriyete sebebiyet veren kişi, mağdurun cinsiyeti ve Diyarbakır'da çocuk cinsel istismarı bazında suça sürüklenen çocukların yaşı ve cinsiyeti TÜİK verilerine dayanılarak analiz edilmiştir. Bu veriler tabloya dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır.

Tablo 13: Diyarbakır'da Cinsel Suç Mağduru Çocukların Yaşı ve Cinsiyeti

Yıl	-11		12-14		15-17		Genel toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
2014	20	31	8	53	8	214	334
2015	9	29	8	43	12	247	348
2016	23	32	9	65	6	187	322
2017	27	71	16	75	23	297	509
Toplam	**79**	**163**	**41**	**236**	**49**	**945**	**1.513**

TÜİK, Mağduriyete Neden Olan Suç Türü Diyarbakır, 2014-2017[22]

2014-2017 yılları arasında kız çocuklarının cinsel istismar mağduru olmaları, sürekli olarak artış göstermektedir. Aynı şekilde, yaş grupları ilerledikçe istismar edilirlik artmıştır. Yani kız çocuklarının yaşları ilerledikçe, istismarın oranları da artmıştır. Bu durumun nedenlerinden biri, çocuk ve yetişkin ayrımının toplumsal algı düzeyinde silikleşmeye başlamasıdır. Erken yaşta evliliklerin 15-17 yaş grubu döneminde gerçekleştiği göz önüne alındığında, bu yaş grubundaki kız çocuklarının duygusal, cinsel vb. istismar edilmesi, yıllarla ve yaşlarının ilerlemesiyle doğru olarak artmaktadır. Aynı zamanda bu yaş aralığı hem ergenlik dönemi hem de çocuk yaşta evliliklerinin yoğun olarak yaşandığı dönemlerdir. Diyarbakır'da kız çocuklarının en çok istismara uğradığı yıl ise 2017 yılı olarak görülmektedir. Diyarbakır'da erkek çocukları ise 11 yaş altı dönemde diğer yaş gruplarına göre daha fazla istismara maruz kalmaktadır. Özellikle erkek çocukların istismar edildiği

[22] Elektronik kaynak olduğu için sayfa numarası bulunmamaktadır.

yaşlara bakıldığı zaman, çoğunlukla ilkokul ve ortaokul dönemlerinde oldukları görülmektedir. Genel olarak Diyarbakır'da 2016 yılında cinsel istismar mağduru olan çocuk sayısı 322 ile en düşük seviyede iken, 2017 yılında 509'a yükselmiştir.[23] Buradan da anlaşılacağı üzere erkek çocuklar özellikle kendini savunamadığı yaşlarda cinsel saldırıya uğrarken, kız çocuklar aksine büyüdükçe daha fazla cinsel saldırıya maruz kalmaktadır. Bu da kız çocukların büyüdükçe savunmasız hâle geldiğini göstermektedir.

Özellikle belirtilmesi gereken hususlardan biri de TÜİK verilerinde Diyarbakır'da cinsel suç mağduru olan çocukların yaşının ve cinsiyetinin verildiği tablo 13'te, çocuk cinsel istismarının detaylı verilememiş olmasıdır. Tablonun kapsamı geniş tutulmuş ve "cinsel suçlar" başlığı altında verilmiştir. Cinsel suçların kapsamı TCK'da 102, 103, 104 ve 105. maddelere karşılık gelmektedir.

Bu bilgilere ek olarak Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezinin 2018-2019 yılları arasındaki verilerine göre, istismara maruz kalan çocukların yaş grubu ve cinsiyeti aşağıdaki tabloda verilmiştir.

[23]TÜİK, bu verilerin kaynağını jandarma ve emniyet olarak göstermektedir. Bazı vakalar jandarmaya ve emniyete ulaşmadan doğrudan adli makamlara ulaşabilmektedir. Bu veri kaynaklarının farklılığı göz önüne alınarak 2016 yılında çocuk cinsel istismarında düşüş olduğu düşünülmemelidir.

Tablo 14: 2018-2019 Yılları Arasındaki Verilerine Göre, Diyarbakır'da İstismara Maruz Kalan Çocukların Yaş Grubu ve Cinsiyeti

	-12		12-15		15-18		Genel toplam
	Erkek	**Kadın**	**Erkek**	**Kadın**	**Erkek**	**Kadın**	
Genel	83	148	63	178	67	293	832
Cinsel taciz	18 yaşından küçük 5 erkek çocuk, 68 kız çocuk						73
Reşit olmayan ile cinsel ilişki	-	-	-	-	12	180	192
Cinsel saldırı	18 yaşından küçük 3 erkek çocuk, 16 kız çocuk						19
Toplam	-						**1.116**

Kaynak : Atay, 2019[24]

Diyarbakır Barosu'nun 1 Eylül 2018 ile 10 Eylül 2019 tarihleri arasında, Ceza Muhakemeleri Kanunu sanık ve mağdur avukat atamaları verilerine göre, 1.240 kişi cinsel istismara ve saldırıya uğramıştır. Cinsel istismar ve saldırıya uğrayan 1.240 kişiden 1.116'sının çocuk olduğu saptanmıştır. Mağdur çocukların yaş aralığı ise 12 yaşından küçük **231** çocuk, 12-15 aralığında **241** çocuk, 15-18 yaş aralığında **360** çocuktur. Yine mağdur çocukların maruz kaldığı cinsel suç türleri ise 15-18- yaş aralığında **192** çocuk 'reşit olmayanla cinsel ilişki', 18 yaşından küçük **73** çocuk 'cinsel taciz', 18 yaşından küçük **19** çocuk 'cinsel saldırı' şeklinde sıralanmaktadır (Atay, 2019).

[24] Dijital gazete haberi olduğu için sayfa numarası bulunmamaktadır.Bkz: kaynakça

Tablo 15: Diyarbakır'da Mağduriyete Sebep Verenlerin Yakınlığı ve Mağdurun Cinsiyeti[25]

Kişi veya yer	2014		2015		2016		2017	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Akraba	-	1	-	25	1	45	-	38
Arkadaş	-	1	-	-	-	4	1	4
Diğer	-	-	-	16	-	13	1	9
Eşi veya çocukları	-	73	-	49	1	37	1	39
Öz anne öz baba ve kardeş	27	185	25	191	33	153	52	299
Öz anne, üvey baba ve kardeş	1	-	-	1	-	2	1	5
Öz anne, öz kardeş	3	15	3	6	1	11	5	27
Yatılı okulda	-	2	1	2	-	1	2	3
Yetiştirme yurdunda	5	8	-	12	1	3	1	7
Öz baba, üvey anne ve kardeş	-	2	-	2	-	-	1	-
Öz baba ve kardeş	-	4	-	-	1	4	1	3
Tanıdık	-	-	-	15	-	4	-	4
Sokakta	-	5	-	-	-	-	-	-
Toplam	36	296	29	319	38	277	66	438
Genel toplam	332		348		315		504	

Kaynak : TÜİK, 2014-2017[26]

[25] Eşi veya çocukları ve öz anne, öz baba ve kardeş ayrımlarının arasındaki farkın ne olduğu netleştirilememiştir. TÜİK veri paylaşırken bu kıstası açıklamamıştır.

Tablo 15, Diyarbakır'da ensest vakaları göstermektedir. Tablo 14'e göre mağduriyete sebep verenlerin yakınlık derecesi;

1. Öz anne, baba ve kardeş
2. Eşi veya çocukları
3. Akraba
4. Diğer
5. Yetiştirme yurdu, şeklinde sıralanabilmektedir.

Tabloda en yüksek mağdur sayıları öz anne, öz baba ve kardeş kategorisinde görülmektedir. Bu da ensest vakaların ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir. Fakat TÜİK'ten elde edilen bu verilerde kullanılan kategoriler (öz anne, öz baba ve kardeş, eşi veya çocukları tarafından vb.) bilgiyi muğlaklaştırmaktadır. Kullanılan kategorilerin tam olarak hangi akrabalık bağını ifade ettiği açıklanmamıştır. Konu, önemi açısından ve tablodaki verilerin vahameti gözetildiği için, değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

BM Çocuğa Yönelik Şiddet Araştırma Raporu'na göre; dünyada her yıl 73 milyon civarında erkek çocuk ve 150 milyon civarı kız çocuk cinsel şiddete ve tecavüze maruz bırakılmaktadır. Suçun faili ise genellikle mağdurların aile çevrelerindeki kişiler olmaktadır. Çocuğa yönelik şiddet eylemlerinin büyük bölümü anne, baba, öğretmen, arkadaş, iş çevresi ve çocuğa bakan kişiler tarafından gerçekleşmektedir (UNİCEF, 2013).

Adli tıp uzmanı Ayşen Ufuk Sezgin tarafından Türkiye'de yapılan klinik çalışmanın bulgularına göre, ensest saldırganların %57'sini öz babalar, %4'ünü öz ağabeyler, %13'ünü yakın akrabalar, %26'sını ise ikinci dereceden akrabalar oluşturmaktadır. Yasal başvuruda bulunmuş, mahkemesi sonuçlanmış ya da süren vakalarda ise saldırganların %39'unu öz baba, %15'ini öz ağabey, %17'sini yakın akraba, %28'ini ise uzak akrabalar oluşturmaktadır (Çavlin, Kardam ve Aliefendioğlu, 2018: 6).

[26] Elektronik kaynak olduğu için sayfa nuamrası bulunmamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde, Diyarbakır ilinde 2014-2017 yılları arasında resmi sonuca ulaşmış, 20 adet gerekçeli yerel mahkeme kararı, çocuk hakları literatürü temelinde doküman incelemesine tabi tutulmuştur.

3.1. DOKÜMAN İNCELEMESİ

Daha önce yöntem bölümünde belirtildiği gibi doküman incelemesinde iki temel kategori belirlenmiştir. Birinci kategoride fail, failin cinsiyeti, failin yaşı, failin yakınlık derecesi, olay mekânı, mağdurun yaşı, mağdurun cinsiyeti, verilen cezanın türü, cezalarda indirimin gerekçesi gibi temalar belirlenmiştir. İkinci kategoride ise tutanaklara yansıdığı kadarıyla, istismarın ortaya çıkmasıyla birlikte çocuğun farklı hak ihlalleri yaşayıp yaşamadığı veya ortaya çıkan negatif durumlar (şikâyetçi olmama, intihar girişimi, savunmalarda geçen ifadeler, psikolojik raporların tezatlığı gibi) tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kategoride eğitim hakkı, yaşam hakkı, güvenli bir ortamda barınma hakkı, beden ve ruh sağlığının korunması, çocuğun yüksek yararının korunması gibi temalar belirlenmiştir.

Daha öncede belirtildiği üzere gerekçeli kararların olay örgüsü belirlenen temalara göre analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Mahkeme kararları yıllara göre tasniflenmiştir. Araştırma etiği gereği, kişisel verilerin korunması amacıyla, mahkeme kararları kodlanarak ifade edilmiştir.

3.1.1. 2014-2015 Yılları Arası Gerekçeli Yerel Mahkeme Kararları

2014-2015 yılları arasında yedi adet gerekçeli yerel mahkeme kararı bulunmaktadır. Bu kararlar A1, A2, A3, A4, A5, A6 ve A7 şeklinde kodlanmıştır.

❖ A1 Doküman İncelemesi

Dava konusu olayda,

***Fail*:** 45 yaşında, erkek, İngilizce öğretmeni, bekâr, yabancı.

Mağdur: Olayda üç mağdur kız çocuğu vardır. Mağdurlardan ikisi on beş, diğeri on altı yaşındadır.

Olay mekânı: Failin özel ders verdiği ev

İddianamedeki suçlar: Çocuğu müstehcen yayınları okumaya ve seyretmeye teşvik, çocuğun cinsel istismarı.

Verilen cezanın türü: Olayda beraat, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, mahkûmiyet olmak üzere üç farklı karar verilmiştir. Her mağdur için cezalar ayrı ayrı verilmiştir. On yedi yaşında olan mağdura karşı sanık TCK'nın 103/1'a[27] maddesinden beraat etmiştir. On beş yaşındaki iki mağdura yönelik yapılan suçlar için TCK'nın 103/1'a ve 109/1[28] maddeleri gereğince sanığa ayrı ayrı hapis cezaları verilmiştir. Bu cezalar toplam 10 yıldır. Üç mağdur için TCK'nın 226/1-a[29] maddesinden, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiştir.

***Cezada indirim gerekçesi*:** 226/1-a maddesi için yapılan indirimin gerekçesi TCK'nın 62. maddesine[30] atıfla sanığın duruşmadaki saygın tutumu ve Ceza Muhakeme Kanununun (CMK) 231/5. maddesi[31] ile açıklanmıştır. 109/1 ve 103/1'a

---

[27] Bkz: TCK

[28] "Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçu" detaylar için Bkz: TCK.

[29] "Müstehcenlik Suçu"detaylar için Bkz: TCK.

[30] Takdiri indirim ile ilgili yasa maddesidir. "Takdiri indirim nedenlerinin neler olabileceği, sınırlı olmamak üzere ve örnekler şeklinde belirlenmiştir. Bunlar, maddenin ikinci fıkrasında failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri gibi hususlar olarak belirlenmişlerdir. Bu nedenler temel cezanın belirlenmesinde dikkate alınmaz, sadece takdiri indirim nedenleri olarak göz önünde bulundurulması gereği ile kabul edilmiştir" Bkz: TCK.

[31] "Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılmasıyla, sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder" Bkz: CMK.

maddesi için yapılan indirimin gerekçesi yine aynı şekilde failin duruşmadaki saygın tutumu olarak ifade edilmiştir. Sonuç olarak: 103/1a'nın düzenlediği sarkıntılık suçu nedeniyle 17 yaş için beraat, 15 yaş için hapis cezası almıştır. Ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçundan hapis cezası almıştır. Ancak bu cezalarda iyi hâl indirimi uygulanmıştır.

❖ A2 Doküman İncelemesi

Fail: 24 yaşında, erkek, bekâr, gönül ilişkisi olduğu kişi.

Mağdur:16 yaşında, kız çocuğu.

Olay mekânı: Failin ikamet ettiği ev.

İddianamedeki suçlar: Reşit olmayan ile cinsel ilişki, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma.

Verilen cezanın türü: TCK'nın 109/1. maddesi gereği kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçundan beraat, 104/1. maddesi gereği cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunma suçundan ise sanık hakkındaki hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: TCK'nın 104/1 maddesinden verilen ceza, CMK 231/5 maddesi gereğince hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına çevrilmiştir. TCK 62. maddeye atıfla, failin duruşmadaki saygın tutumunu indirim nedeni olarak kabul edilmiştir. Bu sayılan nedenlerin ortaya çıkmasındaki sebeplerden biri, mağdurun birden çok kez gerçekleşen cinsel ilişkiden birinde rızasının olmasıdır. Mağdurun sadece birinde rızasının olduğu, diğerlerinde olmadığına dair beyanı tutanaklarda mevcuttur. Sonuç olarak 16 yaşındaki kız çocuğunun rızası olduğu gerekçesiyle cezada indirim uygulanmış ve hükmün açıklanması ertelenmiştir.

❖ A3 Doküman İncelemesi

Fail: 61 yaş, erkek, evli, dede.

Mağdur: 11 yaş, kız çocuğu, torun.

Olay mekânı: Failin ikamet ettiği ev.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun cinsel istismarı, mağdurun beden ve ruh sağlığını bozacak şekilde cinsel istismar.

Verilen cezanın türü: TCK'nın 103/1. maddesi gereği üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş veya evlat edinen tarafından gerçekleşen istismardan dolayı 103/3-c maddelerine göre faile toplam 12 yıl 6 ay hapis cezası verilmiştir. Failin cinsel istismar suçunu öz torununa karşı ve birden fazla kez işlemiş olması sebebiyle cezada artışa gidilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: TCK'nın 62. maddesinde yer alan takdiri indirimi, indirim nedeni olarak kabul edilmiştir.

❖ A4 Doküman İncelemesi

Fail: İki SSÇ, 15 yaş, erkek, tanıdık ve 14 yaş, erkek, komşu.

Mağdur: 14 yaş, kız çocuğu.

Olay mekânı: Metruk boş bina.

İddianamedeki suçlar: 15 yaşından küçük çocuğa karşı tehdit ve hile kullanarak cinsel istismar ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma.

Verilen cezanın türü: SSÇ'lerden biri için TCK'nın 103/1'a ve 109/2[32] maddelerine göre 8 yıl 4 ay hapis cezası ve diğer SSÇ için 103/1'a maddesinden hükmün açıklanmasının geri bırakılması, 109/2 maddesinden 3 yıl 1 ay hapis cezası

[32] Cebir, tehdit ve hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu. Detaylar için Bkz: TCK.

verilmiştir. Bu suçlar, 15 yaşından küçük çocuğa karşı tehditle, cinsel amaçla, birden fazla kişi ile ve zincirleme şekilde gerçekleştiği için cezalarda artışa gidilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: TCK31/3 maddesi[33] gereği ve 62. maddesine atıfla, cezanın SSÇ'nin yani failin geleceği üzerindeki olası etkileri, bir SSÇ'nin yardım eden olarak katılması ve TCK'nın 31/2 maddesi[34] indirim nedenleri olarak kabul edilmiştir.

❖ A5 Doküman İncelemesi

Fail: SSÇ, 14 yaş, erkek, yabancı.

Mağdur: 7 yaşında, kız çocuğu.

Olay mekânı: Binanın girişi.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun basit cinsel istismarı, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma.

Verilen cezanın türü: SSÇ'ye TCK'nın 103/1 ve 109/2 maddeleri gereğince hapis cezası verilmiş ve bu cezalar, SSÇ'nin daha önce kasıtlı bir suç işlememiş olması ve tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkeme heyetinde oluşan olumlu kanaat sonucu TCK'nın 51. maddesi[35] esas alınarak ertelenmiş ve denetime tabi tutulmuştur.

Cezada indirim gerekçesi: TCK'nın 62. maddesine atıfla SSÇ'nin duruşmadaki iyi hâli ve TCK'nın 31/2. maddesi indirim nedenleri olarak kabul edilmiştir. Sonuç olarak failin 12-15 yaş grubunda olmasına ve takdir yetkisine dayanarak indirim uygulanmıştır.

---

[33] Suç tarihinde 15-18 yaş grubunda olması. Detaylar için Bkz: TCK.
[34] Suç tarihinde 12-15 yaş grubunda olması. Detaylar için Bkz: TCK.
[35] İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır. Detaylar için Bkz: TCK 51. madde.

❖ **A6 Doküman İncelemesi**

Fail: SSÇ, 14 yaş, erkek, teyze oğlu.

Mağdur: 5 yaş, kız çocuğu.

Olay mekânı: Failin ikamet ettiği ev.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun basit cinsel istismarı.

Verilen cezanın türü: SSÇ'ye TCK'nın 103/1 maddesi gereğince hapis cezası verilmiştir. Bu ceza hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına çevrilmiştir. Çocuk Koruma Kanununun 23. maddesi[36] gereğince 3 yıl süreyle denetimli serbestlik tedbiri uygulanmıştır.

Cezada indirim gerekçesi; TCK'nın 31/2. maddesinde ifade edilen "işlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır" hususuna istinaden SSÇ'nin yani failin 14 yaşında olması göz önüne alınmıştır ve indirim gerekçesi olmuştur. Ayrıca TCK'nın 62. maddesine atıfla, çocuğun duruşmadaki iyi hâli, olayda maddi zararın bulunmaması, yeniden suç işlemeyeceği yönünde mahkeme heyetinde oluşan kanaat indirim nedenleri olarak kabul edilmiştir.

❖ **A7 Doküman İncelemesi**

Fail: SSÇ, 16 yaş, erkek, tanıdık.

[36] Çocuğa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda, Ceza Muhakemesi Kanunundaki koşulların varlığı hâlinde, mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Ancak, bu kişiler açısından denetim süresi üç yıldır. Bkz: ÇKK.

Mağdur: 9 yaş, erkek çocuğu.

Olay mekânı: Boş arazi.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun nitelikli cinsel istismarı, cebir, tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma.

Verilen cezanın türü: SSÇ'ye TCK'nın 103/2 tecavüz suçunu düzenleyen maddesi, 103/4 istismarın çocuğa karşı cebir veya tehditle gerçekleşmesi hâlinde cezanın artırıldığı yasa maddesi ve 109/2 hürriyetinden yoksun bırakma maddeleri gereğince hapis cezası verilmiştir. Toplam 21 yıl ceza verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: TCK'nın 31/3. ve 62/1. maddesine[37] göre verilen cezanın, çocuğun geleceği üzerinde olası etkisi indirim nedenleri olarak kabul edilmiştir. Ceza 11 yıl 8 aya düşmüştür.

3.1.2. 2015- 2016 Yılları Arası Gerekçeli Yerel Mahkeme Kararları

2015-2016 yılları arasında 7 adet gerekçeli yerel mahkeme kararı bulunmaktadır. Bu kararlar B1, B2, B3, B4, B5, B6 ve B7 şeklinde kodlanmıştır.

❖ **B1 Doküman İncelemesi**

Fail: Mahkeme tarihinde 46, olay tarihinde 44-45 yaş, erkek, öğretmen.

Mağdur: 14 yaşında dört kız çocuğu, öğrenci.

Olay mekânı: Sınıf.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun cinsel istismarı.

Verilen cezanın türü: TCK'nın 103/1-c maddesi ile açılan davada yargılama sonucunda, CMK 223/2-e maddesi[38] gereği beraat kararı verilmiştir. Bu kararda mahkeme heyetinden bir hâkimin şerhi vardır. Bu şerh, 'mağdurların soruşturma

[37] "Fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine, müebbet hapis; müebbet hapis cezası yerine, yirmi beş yıl hapis cezası verilir. Diğer cezaların altıda birine kadarı indirilir."

[38] Failin bahsedilen suçu işlediğinin sabit olmaması nedeni. Bkz: Ceza Muhakeme Kanunu.

aşamasında birbiriyle örtüşen beyanları, faile iftira atmalarını gerektirecek somut bir nedenin olmaması ve ispatlanamaması, mağdurların anlatımındaki samimiyete itibar edilmesi gerektiği, bu yüzden failin TCK'nın 103/1 maddesi gereğince cezalandırılması gerekirken, beraatı yönündeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum' şeklinde açıklanmıştır.

Cezada indirim gerekçesi: Mahkeme tarafından beraat kararında gerekçeler açıklandığı için herhangi bir indirim gerekçesi yoktur.

❖ B2 Doküman İncelemesi

Fail: İki SSÇ, 14 yaş, erkek, tanıdık.

Mağdur: 11 yaş, erkek çocuğu.

Olay mekânı: Metruk bina.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun cinsel istismarı, tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma.

Verilen cezanın türü: SSÇ'lere TCK'nın 103/2 ve 109/2 maddeleri gereğince ayrı ayrı toplam 10 yıl 4 ay hapis cezası verilmiştir. Bu cezalar, zincirleme şeklinde ve birden fazla kişi ile çocuğa karşı işlediği için arttırılmıştır.

Cezada indirim gerekçesi: TCK'nın 31/2.[39] ve 62/1. mahkemenin takdir yetkisi maddeleri indirim nedeni sayılmıştır.

❖ B3 Doküman İncelemesi

[39]İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır.

Fail: SSÇ, olay tarihinde 14, mahkeme sürecinde 17 yaşında, erkek, dayı oğlu.

Mağdur: Olay tarihinde 12 yaşında, mahkeme sürecinde 15 yaşında, kız çocuğu, gebe.

Olay mekânı: Mağdurun ikamet ettiği ev.

İddianamedeki suçlar: 15 yaşından küçük mağdura vücuda organ sokulması suretiyle cinsel istismar.

Verilen cezanın türü: SSÇ'ye TCK'nın 103/2 tecavüz suçundan toplam 6 yıl hapis cezası verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: TCK'nın 31/2.maddesi gereğince cezada indirim uygulanmıştır.

❖ **B4 Doküman İncelemesi**

Fail: SSÇ, 14 yaş, erkek, tanıdık, (komşu).

Mağdur: 6 yaş, erkek çocuğu.

Olay mekânı: Boş bahçe/arazi.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun nitelikli cinsel istismarı.

Verilen cezanın türü: Faile TCK'nın 103/2 tecavüz suçundan dolayı toplam 1 yıl 4 ay hapis cezası verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: Failin eylemi teşebbüs aşamasında kaldığından gerçekleşmediği ve TCK 31/2 "işlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır" maddesi indirim nedeni sayılmıştır.

❖ **B5 Doküman İncelemesi**

Fail: Dört SSÇ, 12, 14 ve 15 yaş, erkek, tanıdık (aynı mahallede ikamet).

Mağdur:7 yaş, kız çocuğu.

Olay mekânı: Bir binanın arka tarafı.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun cinsel istismarı.

Verilen cezanın türü: Faillere üzerlerine atılı suçu işlediklerine dair elverişli, şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğinden beraat kararı verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: Herhangi bir indirim gerekçesi yoktur.

❖ **B6 Doküman İncelemesi**

Fail: SSÇ, 18 yaş, erkek, tanıdık (komşu).

Mağdur: 16 yaş, erkek, hafif zihinsel engelli.

Olay mekânı: Harabelik bir yer.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun cinsel istismarı, tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma.

Verilen cezanın türü: Faile TCK'nın 103/1 ve 109/2 maddesinden toplam 8 yıl hapis cezası verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: TCK'nın 31/3. maddesi indirim nedeni sayılmıştır. Başka herhangi bir takdiri indirim nedeni bulunmamaktadır.

❖ **B7 doküman İncelemesi**

Fail: SSÇ, 16 yaş, erkek, tanıdık (komşu).

Mağdur: 12 ve 10 yaş erkek çocuğu.

Olay mekânı: Yatılı ilköğretim bölge okulu.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun cinsel istismarı, tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma.

Verilen cezanın türü: Faile TCK'nın 103/2 ve 109/2 maddeleri gereğince her mağdur için ayrı ayrı hapis cezası ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması verilmiştir. Mağdurlardan birine yönelik eylemin teşebbüs aşamasında kalmasından dolayı, 103/2 ve 109/2 hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiştir. Diğer mağdura yönelik gerçekleşen suçlar için toplam 18 yıl 4 ay ceza verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: TCK'nın 31/3. maddesi, TCK'nın 62. maddesine atıfla, olası cezanın geleceği üzerindeki etkisi, mağdurlardan herhangi birinin ruh sağlığının bozulmadığının anlaşılması indirim nedeni olarak sayılmıştır.

3.1.3. 2016-2017 Yılları Arası Gerekçeli Yerel Mahkeme Kararları

2016-2017 yılları arasında altı adet gerekçeli yerel mahkeme kararı bulunmaktadır. Bu kararlar C1, C2, C3, C4, C5 ve C6 şeklinde kodlanmıştır.

❖ **C1 Doküman İncelemesi**

Fail: 32-34 yaşlarında, erkek, evli, baba, ensest.

Mağdur: 7'den 13 yaşına kadar, kız çocuğu (6 yıl boyunca).

Olay mekânı: İkamet ettikleri ev.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun cinsel istismarı, müstehcenlik.

Verilen cezanın türü: Fail TCK'nın 103-1-a cinsel istismar ve 226/1-a müstehcenlik suçu maddelerinden 24 yıl 9 ay hapis cezası verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: Herhangi bir indirim gerekçesi bulunmamaktadır.

- **C2 Doküman İncelemesi**

Fail: 62 yaş, erkek, evli, tanıdık (mahalle esnafı).

Mağdur: 4 yaş, kız çocuğu.

Olay mekânı: Esnafın iş yeri.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun cinsel istismarı.

Verilen cezanın türü: Faile TCK'nın 103/1-a maddesinden 10 yıl hapis cezası verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: Herhangi bir indirim gerekçesi bulunmamaktadır.

- **C3 Doküman İncelemesi**

Fail: 37 yaş, erkek, evli, gönül ilişkisinde olduğu kişi, akraba.

Mağdur: 15 yaş, kız çocuk.

Olay mekânı: Araba.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun nitelikli cinsel istismarı.

Verilen cezanın türü*:* Faile TCK'nın 103/1 ve103/2 maddesi gereğince 16 yıl 8 ay hapis cezası verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: TCK'nın 62/1 maddesine atıfla, cezanın failin geleceği üzerinde olası etkileri indirim nedeni sayılmıştır.

❖ **C4 Doküman İncelemesi**

Fail: SSÇ, 14 yaş, erkek, abi, ensest.

Mağdur: 10 yaş, kız çocuğu.

Olay mekânı: İkamet ettikleri ev.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun nitelikli cinsel istismarı.

Verilen cezanın türü: SSÇ'nin üzerine atılı suçu işlediğine dair cezalandırılmasına elverişli, şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği için, ceza kanunun 223/2'e maddesi uyarınca delil yetersizliğinden beraatına karar verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: Beraat kararı verildiği için, indirim gerektirecek herhangi bir durum bulunmamaktadır.

❖ **C5 Doküman İncelemesi**

Fail: SSÇ, 17 yaş, erkek, gönül ilişkisi olduğu kişi.

Mağdur: 13 yaş, kız çocuğu (imam nikâhı ile evlendirilmiş).

Olay mekânı: Ev.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun nitelikli cinsel istismarı.

Verilen cezanın türü: SSÇ'ye TCK'nın 103/2 maddesi gereğince 5 yıl 6 ay 20 gün hapis cezası verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: TCK'nın 62/1 maddesine atıfla duruşmadaki iyi hâli ve TCK'nın 31/2. maddesi indirim nedeni kabul edilmiştir.

❖ **C6 Doküman İncelemesi**

Fail: SSÇ, 16 yaş, tanıdık (komşu).

Mağdur: 11 yaş, erkek çocuk.

Olay mekânı: Boş arazi.

İddianamedeki suçlar: Çocuğun cinsel istismarı.

Verilen cezanın türü: SSÇ'ye TCK'nın 103/1. cümlesi gereğince suçun işleniş şekli nazara alınarak 4 yıl 5 ay 10 gün hapis cezası verilmiştir.

Cezada indirim gerekçesi: TCK'nın 31/2. maddesi ve TCK'nın 62/1 maddesine atıfla verilecek cezanın geleceği üzerindeki olası etki göz önüne alınarak cezada indirim yapılmıştır.

3.2. DOKÜMAN İNCELEMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Doküman incelemesinin ikinci kategorisinde ise, mahkeme tutanaklarına yansıdığı kadarıyla, istismarın ortaya çıkmasıyla birlikte çocuğun farklı hak ihlalleri yaşayıp yaşamadığı veya ortaya çıkan negatif durumlar (şikâyetçi olmama, intihar girişimi, savunmalarda geçen ifadeler, psikolojik raporların tezatlığı gibi) tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kategoride eğitim hakkı, yaşam hakkı, güvenli bir ortamda barınma hakkı, ruh ve beden sağlığının korunması ve çocuğun yüksek yararının korunması gibi temalar belirlenmiştir.

İncelenen mahkeme tutanaklarında aşağıdaki hak ihlalleri öne çıkmaktadır.

1. Mahkeme sürecinde mağdur kişi için istenen psikolojik veya psikiyatrik raporlarda farklılıklar mevcuttur. Bu durum bazı mahkemelerin uzun bir zamana yayılması veya yaşanan olayın ortaya çıkmasında geçen zamanın uzun olabilmesi gibi durumlarda, mahkemeye pedagoglar/çocuk uzmanları tarafından sunulan raporlar tezatlık göstermektedir. Davanın ilk

zamanı süresinde travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete, depresyon vb. teşhisler konurken, mahkemenin ileri aşamasında yeniden talep edilen raporlarda tam tersi teşhisler ortaya çıkabilmektedir. Bu durum mahkeme heyetinin karar almasını doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkilemektedir. Örneğin B3 kodlu doküman, ensest bir cinsel istismar olayıdır. 12 yaşında bir kız çocuğu gebe kalmış ve bu durumun ortaya çıkması sonrası ailesinden alınıp yurda yerleştirilmiştir. Daha sonra adli soruşturma aşamasına geçilmiştir. İlk aşamada mahkemeye sunulan heyet raporunda mağdurun yaşadığı olay nedeniyle beden ve ruh sağlığının bozulmadığı ifade edilmiştir. Daha sonra psikiyatri kanaat raporunda ruh sağlığının kalıcı yönde bozulduğu ifade edilmiştir. İki rapor arasında 2 yıla yakın bir zaman aralığı mevcuttur. Olayın yaşandığı zamanlarda verilen rapor ile daha sonra verilen rapor arasında ciddi bir fark söz konusudur. Hayatın olağan akışında 12 yaşında bir kız çocuğunun tecavüze uğrayıp gebe kalması sonrasında, normal bir psikolojiye sahip olamayacağı rahatlıkla söylenebilir. Saldırı sonrası, istismar mağdurları ile yapılan çalışmada, saldırıdan sonraki üç ay içerisinde, mağdurların %47'sinde, iki hafta içerisinde %90'ında travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) bulguları saptanmıştır. Bu durum adli süreçte yapılan hataları anlamamıza yardımcı olmaktadır (Asuma ve İmdat, 2016: 20). Cinsel saldırıya uğrayan çocuklarda depresyon, anksiyete, TSSB ve cinsel fonksiyon bozuklukları yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. Mahkeme süreçlerinin bir standardının olmamasıdır. Bazı mahkemeler on ay içerisinde sonuçlanırken, bazı mahkemelerin sonuçlanması iki, üç, dört yıl veya daha fazla sürebilmektedir. Örneğin A2 kodlu mahkemenin sonuçlanması 4 yılı bulmuştur. Bu zamanın uzaması mağdur kişi ve ailesi tarafından yaşanan travmanın güncel kalması anlamına gelebilmektedir. Dolayısıyla travmanın atlatılabilmesi, mağdurun sosyal yaşamına güvenli ve sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için yargılamaların olabildiğince kısa sürede sonuçlandırılması önemli bir durumdur. Mağdur çocuklar duruşmalarda sanık ile birden fazla kez yüz yüze gelmekte, aynı ortamda bulunmak mecburiyetinde kalmaktadır. Yargılama aşamalarındaki bu

durumlar, çocuk hakları sözleşmesinin dört temel ilkesinden biri olan çocuğun üstün yararı ilkesini ihlal etmektedir.

3. Diğer önemli bir sorun mağdurun velisi olan kişilerin önce şikâyetçi olup sonra vazgeçme veya hiç şikâyetçi olmama durumlarıdır. Mahkeme süreci işlerken velilerin ifadesindeki değişiklik sıklıkla rastlanan bir durumdur. Özellikle fail kişi akraba ise bu durum daha fazla olabilmektedir. Aile ve akrabalığa dair toplumsal normlar devreye girmektedir. A4, A6, B1, B5, B6, C4 ve C5 kodlu dokümanlarda bu beyanlarla karşılaşılmıştır. Örneğin A6 kodlu dokümanda teyzesinin oğlu tarafından istismar edilen mağdurun annesinin şikâyetçi olmadığına dair beyanı mevcuttur.
4. Önemli problemlerden bir diğer mağdurların, maruz kaldıkları istismar sonrası intihar girişiminde bulunmalarıdır. Özellikle ensest vakalar sonrasında, mağdur çocuklar buna başvurabilmektedirler. Örneğin A3 ve C1 kodlu dokümanlarda intihar girişimi gerçekleşmiştir. Çocuklar, en güvende hissettikleri bir ortamda, en güvendikleri kişiler tarafından istismara maruz kalabilmektedirler. Bu durum, çocuğun cinsel dokunulmazlığını, güvenli bir ortamda yaşama ve barınma hakkını, sağlıklı ve sosyal bir ortamda yaşama ve gelişme hakkını ihlal etmektedir.
5. 2014 yılından sonra incelenen dokümanlarda mahkemelerin işleyişinde bazı değişiklikler söz konusudur. 2014 ve öncesi yıllarda, çocukların fail olduğu durumlarda, sanıklar ağır ceza mahkemelerinde yargılanmaktadır. 2014 yılı sonrası, çocuk koruma kanunun işlevsellik kazanmasıyla birlikte bu yargılamalarda tanımlamalar, yerler ve infaz durumlarında değişiklikler yapılmıştır. Çocuk ağır ceza mahkemeleri kurulmuş, fail çocuk tanımlaması değişmiş ve uluslararası literatür esas alınarak suça sürüklenen çocuk tanımlanması kullanılmaya başlanmış ve ceza infaz süreçleri değişmiştir. Ayrıca mağdurların ifadeleri adli gözlem odalarında alınmaya başlanmış ve pedagogların yargılama süreçlerine katılmaları sağlanmıştır.

Tespit edilebilen hak ihlallerine ve olumsuz durumlara ek olarak doküman incelemesinde gözlenen bazı değişiklikler mevcuttur. 2014 yılı sonrası, Aile ve

Sosyal Politikalar Bakanlığı özellikle 12 yaş altı mağdurların bulunduğu mahkemelere katılım göstermektedir. Örneğin B1, B3, C1, C2, C3 ve C4 kodlu davalara katılmışlardır. 2014 yılı sonrası mağdur ve SSÇ'lerin olduğu mahkemelerde, verilen kararların gerekçesi açıklanırken, sıklıkla ÇKK ve bazı bilimsel çalışmalara atıflar yapılarak sosyal inceleme raporları esas alınmıştır. Bilimsel çalışmalara B1 kodlu davada rastlanmaktadır. Çocuk cinsel istismarı üzerine yazılmış doktora tezlerine atıf vardır.

İncelenen mahkeme kararlarında elde edilen verilere göre faillerin cinsiyeti tablo 16'da medeni durumu tablo 17'de, yaşları tablo 18'de, yakınlık derecesi tablo 19'da olay mekanları tablo 20'de verilen ceza türleri de tablo 21'de gösterilmiştir. Tablo 22 ve 23'te ise mağdurların yaşları ve cinsiyetleri gösterilmiştir.

Aşağıda yer alan tablo 16'ya göre yapılan doküman analizinde, yirmi beş cinsel istismar faili vardır. Çünkü A4, B2 ve B5 dokümanlarında birden fazla fail bulunmaktadır. Tabloda görüleceği üzere çalışmada incelenen 20 dokümanın hepsinde failleri erkekler oluşturmaktadır. Bu durum erkek egemen bir toplumsal yapıya işaret etmektedir. Yine doküman analizinde mağdur cinsiyetleri dikkate alındığında ağırlıklı olarak kız çocuklarının olduğunu görülecektir.

Tablo 16: Fail Cinsiyet Tablosu

Doküman Numarası	Cinsiyet
A1	1. Erkek
A2	2. Erkek
A3	3. Erkek
A4	4. 2 Erkek
A5	5. Erkek
A6	6. Erkek
A7	7. Erkek
B1	8. Erkek
B2	9. 2 Erkek
B3	10. Erkek
B4	11. Erkek
B5	12. 4 Erkek
B6	13. Erkek
B7	14. Erkek
C1	15. Erkek
C2	16. Erkek
C3	17. Erkek
C4	18. Erkek
C5	19. Erkek
C6	20. Erkek

Tablo 17: Faillerin Medeni Durumu

Doküman Numarası	Medeni Durum
A1	Bekar
A2	Bekar
A3	Evli
A4	2 Bekar
A5	Bekar
A6	Bekar
A7	Bekar
B1	Evli
B2	2 Bekar
B3	Bekar
B4	Bekar
B5	4 Bekar
B6	Bekar
B7	Bekar
C1	Evli
C2	Evli
C3	Evli
C4	Bekar
C5	Bekar
C6	Bekar

Tablo 17'de görüleceği üzere doküman analizinde, faillerin 5'i evli 20'si ise bekâr erkeklerden oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle faillerin dörtte biri evli erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 18: Faillerin Yaşı

Doküman Numarası	Yaş
A1	45
A2	24
A3	61
A4	15-14
A5	14
A6	14
A7	16
B1	45
B2	14-14
B3	14
B4	14
B5	12-14-15-15
B6	18
B7	16
C1	32
C2	62
C3	37
C4	14
C5	17
C6	16

Tablo 18'e göre 25 failden 1'i 18, 7'si 18 yaş altı, 10'u 15 yaş altı, 7'si ise yetişkinlerden oluşmaktadır. Faillerde en yüksek yaş 62 iken en düşük yaş ise 12 olarak görülmektedir. Failin 12 yaşında olduğu vaka da mağdurun yaşı 7, failin 62 yaşında olduğu vakada ise 4 yaşında olduğu görülmektedir.

Tabloda faillerin ağırlıklı yaş aralığı 12-18 olarak görülmektedir. Son zamanlarda tartışılmakta ve konuşulmakta olan akran zorbalığı kavramına burada değinmek gerekmektedir. Akran zorbalığı, birçok öğrencinin sıklıkla yaşadığı, birbirini tanıyan iki öğrenci arasında sürekli olarak meydan gelen olumsuz durumlardır. Şiddet eğiliminin özel bir boyutu olan zorbalık kavramı için; zarar verici veya rahatsız edici eylemler olduğu, süreklilik gösterdiği, daha güçlü olan tarafın saldırdığı ve daha güçsüz olan ile aralarında güç dengesizliğinin olduğu tespit edilmiştir (Yıldırım, 2012: 40). "Zorbalık" kavramı, eğitim içerikli olarak güçlü olanın daha az güçsüz olana sürekli ve kasıtlı olarak baskı uygulayan veya baskın olan davranışları tanımlamaktadır. Baskın olan birey sürekli olarak daha güçsüz olan üzerinde taciz ve eziyet yoluyla şiddete sebep olmaktadır. Akran zorbalığı, aynı yaş ve akran olan kişiler arasında olmakta; zorba, mağdura göre herhangi bir anlamda daha güçlü olmakta ve olumsuz davranış süreklilik göstermektedir (Yıldırım, 2012: 40). Bir kereye mahsus ortaya çıkan münferit olaylar bu kapsamda değerlendirilmemektedir. İncelenen A4,B2,B3,B6,C4 numaralı dokümanlarda mağdur çocuğun karşı karşıya kaldığı bu istismar olayı akran zorbalığının net örneklerinden biridir. İncelenen bazı dosyalarda ise akran zorbalığından çıkarak istismar suçunu da oluşturmuştur. B3 numaralı doküman buna örnek olarak gösterilebilir. Akran zorbalığı çoğunlukla bilimsel çalışmalarda çoğunlukla okullarda gerçekleşmesinden ve okulların akranların sosyalleşme alanı olmasından dolayı kurumsal istismar olarak değerlendirilmektedir. İncelenen dokümanlarda ise cinsel istismar veya taciz vakaları okul dışında ki mekanlarda gerçekleşmiştir. Yine incelenen dokümanlara bakıldığında akranların arasında ki ilişkilerin duygusal bağ bulunmadığı, gerçekleşen cinsel istismar veya taciz zor kullanarak ve tehditle gerçekleşmiştir.

Çocuk cinsel istismarını akran tarafından yahut yine bir çocuk tarafından gerçekleştirilmiş olması, toplum içerisinde çocukluğa ve cinselliğe bağlı olumsuz bir arka belleğin var olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda mahremiyetin, bedensel ve cinsel dokunulmazlık haklarının farkındalığının düşük olmasını da gözler önüne sermektedir. Gelişim dönemleri itibariyle mental olarak belirli bir kapasiteye ulaşmış çocukların bu suça sürüklenmelerinde toplumsal bir neden aramak gerekmektedir.

Belirtilmesi gereken bir başka husus ise gerekçeli mahkeme kararlarında ağırlıklı olarak faillerin çocuk yaşta yani 18 yaşından küçük olması Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi'nden elde ettiğimiz verilerle doğrudan alakalıdır. Çünkü çocuk hakları merkezinin müdahil olduğu davaların çoğunluğu failinde çocuk olduğu, yani suça sürüklenen çocuklardan oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi hem mağdurun hem de failin çocuk olduğu durumlarda çoğunlukla müdahil olmaktadır. Bu durum failin ağırlıklı olarak çocuk olduğu tablo 18'i karşımıza çıkarmaktadır. Bu nedenle tablonun verilerini yorumlarken Diyarbakır'da gerçekleşen çocuk cinsel istismarı olaylarının çoğunluğunun failleri çocuktur genellemesinde veya çıkarımında bulunamamaktayız.

Tablo 19: Faillerin Yakınlık Derecesi

Doküman Numarası	Yakınlık derecesi
A1	Yabancı
A2	Tanıdık
A3	Dede
A4	2 Tanıdık
A5	Yabancı
A6	Teyze oğlu
A7	Tanıdık
B1	Tanıdık
B2	2 Tanıdık
B3	Dayıoğlu
B4	Tanıdık
B5	4 Tanıdık
B6	Tanıdık
B7	Tanıdık
C1	Baba
C2	Tanıdık
C3	Tanıdık
C4	Abi
C5	Tanıdık
C6	Tanıdık

Tablo 19'da görüleceği üzere vakalar 2'si yabancı, 18'i tanıdığı, 5'i ise akrabaları tarafından (ensest) gerçekleştirilmiştir. Faillerin 18 gibi yüksek bir oranı

mağdurların tanıdığı kişilerdir. Üstelik bunların 3'ü ise gönül ilişkisi yaşadığı kişilerden oluşmaktadır.

Bu rakamlara göre mağdurların çoğu tanıdığı, güvendiği kişilerden tarafından istismara maruz kalmıştır. Sayısal olarak incelendiğinde dokümanlardaki toplam 25 failden 23'ü tanıdıkları ve akrabası olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece 2 fail yabancıdır.

Tablo 20: Olay Mekânı

Doküman Numarası	Yakınlık derecesi
A1	Failin evi
A2	Failin evi
A3	Failin evi
A4	Tenha veya boş arazi/bina
A5	Tenha veya boş arazi/bina
A6	Failin evi
A7	Tenha veya boş arazi/bina
B1	Sınıf
B2	Tenha veya boş arazi/bina
B3	Mağdurun evi
B4	Tenha veya boş arazi/bina
B5	Tenha veya boş arazi/bina
B6	Tenha veya boş arazi/bina
B7	Tenha veya boş arazi/bina
C1	Mağdurun evi
C2	Failin işyeri
C3	Araba
C4	Mağdurun evi
C5	Failin evi
C6	Tenha veya boş arazi/bina

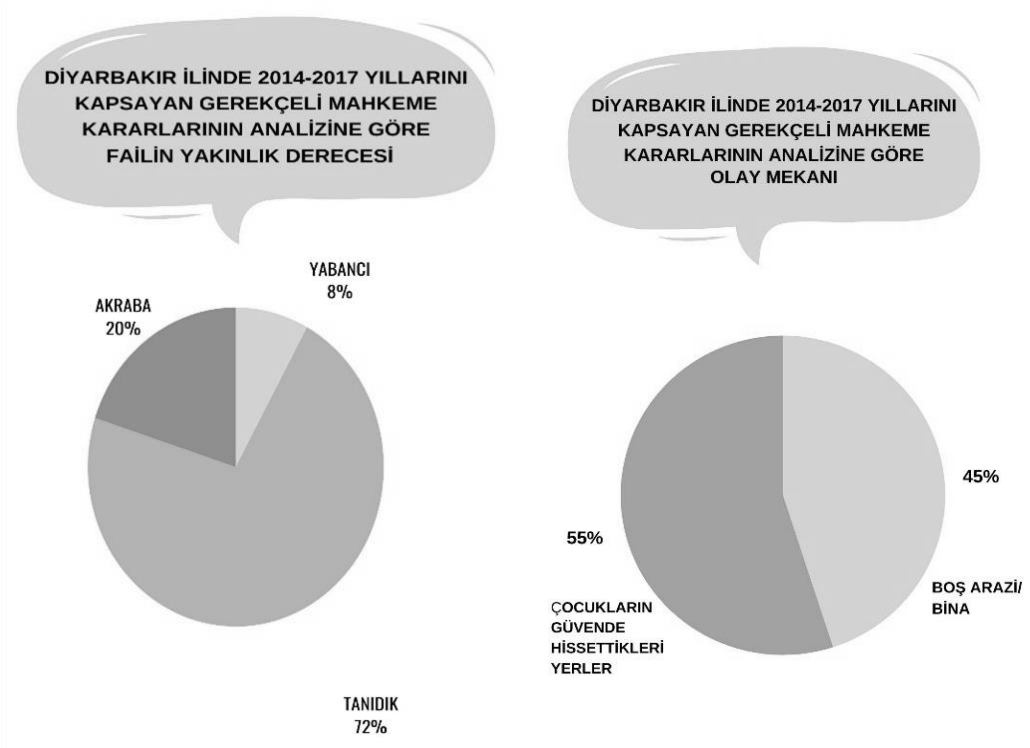
Tablo 20'ye göre olay mekânının 3'ü mağdurun kendini güvende hissettiği yaşam alanı olan evlerdir. Olay mekânının 6'sı failin yaşam alanı olan ev ve iş yeri,

1’i araba, 1’i ise sınıftır. Yine olayların 9’u ise tenha veya boş arazi denilen yerlerde gerçekleşmiştir. Faillerin büyük çoğunluğunun tanıdık ve akraba olması da dikkate alındığında aslında çocuklara yönelik cinsel istismarın çocukların güven içinde olması gereken mekanlarda gerçekleştiği görülür. Kısaca çocuklar en yakınındakiler, güven duydukları, tanıdıkları, kişiler tarafından saldırıya uğramaktadır.

Faillerin çocuk olduğu durumlarda yani Suça sürüklenen çocuk verilerine bakıldığında, Türkiye genelinde cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda 2017 yılında 1603 suç adedi mevcuttur. 12-15 yaş aralığında 750 erkek, 27 kız çocuğu, 15-18 yaş aralığı 763 erkek, 12 kız çocuğu, bu suça sürüklenmiştir. Bu 1603 suç arasından 514 mahkûmiyet, 219 beraat ve kalanlara ise farklı kararlar verilmiştir (Adli Sicil ve İstatistik, 2017: 72).

Yapılan doküman incelemesi sonucu ortaya çıkan duruma göre failin yakınlık derecesi ve olay mekânı oranları aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 1: Doküman Analizine Göre Failin Yakınlık Derecesi ve Olay Mekânı

Tablo 21: Verilen Cezanın Türü

Doküman Numarası	Ceza türü
A1	Beraat/ HAGB/hapis
A2	Beraat/ HAGB
A3	Hapis cezası
A4	Hapis/HAGB
A5	Ertelemeli hapis cezası
A6	Ertelemeli hapis cezası
A7	Hapis cezası
B1	Beraat
B2	2 Hapis cezası
B3	Hapis cezası
B4	Hapis cezası
B5	4 Beraat
B6	Hapis cezası
B7	Hapis cezası/ HAGB
C1	Hapis cezası
C2	Hapis cezası
C3	Hapis cezası
C4	Beraat
C5	Hapis cezası
C6	Hapis cezası

Tablo 21'de de görüleceği üzere olaylar sonrası açılan davalarda 15 hapis cezası, 8 beraat, 4 hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve 2 ceza erteleme kararı çıkmıştır. Her ne kadar tabloda 16 hapis cezası görülse de reel olarak 11 fail cezaevine konulmuştur. 3 kişi suçsuz bulunmuş, beraat etmişlerdir. 2 davada hapis cezaları ertelenmiş, yani failler cezaevine konulmamış, serbest kalmışlardır. Faillerin birden fazla olduğu 4 davada bazı failler beraat etmiş, bazılarında ise hükmün açıklanması geri bırakılmıştır. Bu verilere bakıldığında en çok uygulanan cezanın hapis cezası olduğu görülmektedir.

Buraya kadar oluşturulan tablolarda faillerin profillerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Tablo 22 ve 23'de ise mağdurların cinsiyet ve yaş bilgileri verilmiştir.

Tablo 22 : Mağdurun Cinsiyeti

Doküman Numarası	Cinsiyet
A1	1. 3 Kız
A2	2. Kız
A3	3. Kız
A4	4. Kız
A5	5. Kız
A6	6. Kız
A7	7. Erkek
B1	8. Kız
B2	9. Erkek
B3	10. Kız
B4	11. Erkek
B5	12. Kız
B6	13. Erkek
B7	14. 2 Erkek
C1	15. Kız
C2	16. Kız
C3	17. Kız
C4	18. Kız
C5	19. Kız
C6	20. Erkek

Tablo 22’de de görüleceği üzere toplam 23 mağdur bulunmaktadır. A1 ve B7 davalarında birden fazla mağdur bulunmaktadır. Mağdurların 7’si erkek, 16’sı ise kız çocuklarından oluşmaktadır. Bir başka deyişle mağdurların yaklaşık olarak %70’i kız çocuklarından oluşmaktadır. Elde edilen bu veriler kız çocuklarının erkek çocuklara oranla daha fazla istismara maruz kaldığını göstermektedir.

Tablo 23: Mağdurun Yaşı

Doküman Numarası	Yaş
A1	15-15-16
A2	16
A3	11
A4	14
A5	7
A6	5
A7	9
B1	14
B2	11
B3	12
B4	6
B5	7
B6	16
B7	12 -10
C1	7
C2	4
C3	15
C4	10
C5	13
C6	11

Tablo 23’ de mağdurların istismara maruz kaldığı zamandaki yaşları verilmiştir. Bu verilere göre mağdurların 16’sı, 10-15 yaş aralığında, 3’ü 16 yaşında, 7’si ise 10 yaşından küçüktür. 10 yaşından küçük olan mağdurlar arasında 4, 5, 6 ve 7 yaş gibi oldukça küçük yaşlara rastlanmaktadır. Bu korkunç bir durumdur.

Söz konusu yaş grupları toplumda yeni sosyalleşmeye başlamakta ve bedenlerini de yeni tanımaya başlamaktadırlar. Aynı zamanda bu yaş gruplarında cinsellik, cinsel dokunulmazlık ve mahremiyet gibi kavramlar tam olarak anlam bulmamaktadır. Bu yönüyle mağdurlar hem cinsel olarak hem de masumiyetleri açısından istismar edilmektedir. Bu durum failler açısından düşünüldüğünde suçun ortaya çıkma ihtimalini de azaltmaktadır.

SONUÇ

Bir bilimsel disiplin olarak sosyoloji içerisinde çocuklar genellikle yetişkinlik dönemine hazırlanması gereken küçük yetişkinler olarak algılanmaktadır. Bundan dolayı çocukluk üzerine yapılan çalışmalar genelde sosyalizasyon süreçlerine odaklanmaktadır. Ele alış tarzına bakıldığı zaman sosyolojinin çocuğu aile sosyolojisi ve eğitim sosyolojisi başlıkları altında ele aldığı, okul ve akran gibi araçlarla tartıştığı görülmektedir. Çalışmanın kuramsal ve kavramlar çerçevesinde yeni çocukluk sosyolojisinin çocuğa olan bakış açısına ve çocukluk döneminin görüşlerine yer verilmiştir.

Daha önce de değinildiği gibi yeni çocukluk sosyolojisinin temel niteliği çocuğu ele alış tarzının diğer çocukluk görüşlerine göre farklı olmasıdır. Yeni çocukluk sosyolojisine göre çocukluk zamana ve mekâna göre değişmektedir. Çocukların sosyal ilişkileri ve kültürleri yetişkin dünyalarından farklıdır. Çocuklar toplumun pasif olmayan aktörleri konumundadır. Çocuklar, küçük yetişkinler değildir. Çocuklar ve çocukluk başlı başına özgün olarak incelenmesi gereken bir olgudur. Yeni çocukluk sosyolojisine göre, çocukluk sosyal olarak inşa edilmektedir. Tekrarlanacak olursa bu yaklaşım evrensel bir çocukluğun olmadığı iddiası üzerinden şekillenmiştir. Biyolojik tanımlamaların dışında çocukluğun sosyal yapı içerisinde inşa edildiğini ileri sürmektedir. Çocukluk, toplum içerisinde deneyimlenmektedir. Bu yaklaşımda yaşanılan yere göre veya yerel bağlamda çocuğun ne olduğu, statüsünün nasıl anlaşılacağı ile yerelde çocuğun hangi özelliklerinin önemsendiği ve bunların hangilerine değer atfedildiği gibi sorular sorulmaktadır.

Çocukluğun ve çocukların sosyoloji içerisinde belli başlı başlıklar üzerinden ele alınması, ele alınırken sürekli olarak sosyalleşme kavramının göz önünde bulundurulması, çocukların aktör, özne ve hak temelli olarak ele alınmaması, bu

çalışmanın çıkış noktasını oluşturan etmenlerdendir. Ayrıca, çocukların günümüz dünyasında toplumda bir birey olarak sahip olduğu hakların farkındalığı ve bu hakların çeşitli şekilde ihlal edilmesi de çalışmanın bir başka çıkış noktasını oluşturmaktadır. Özelikle çocuğun sadece sosyalleşmesi gereken bir varlık olarak ele alınması, sosyal uyum içerisinde belirli kural ve kaidelere göre yetiştirilmesi ve eğitilmesi, çocuğun özgün bir birey olduğu esasını es geçmektedir. Bu durum çocuğa yönelik çeşitli hak ihlallerini ortaya çıkarmaktadır. Bu ihlallerden biri de cinsel dokunulmazlığa karşı yaşanan ihlallerdir. Bu hak ihlalleri, son yıllarda hem Türkiye'nin hem de dünyanın en önemli problemlerinden biri olması dolayısıyla üzerinde tartışılmayı ve araştırılmayı gerektirmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, Diyarbakır'da meydana gelen çocuk cinsel istismarı vakalarını incelemektir. Çalışmada kentteki çocuk cinsel istismarı vakaları gerekçeli yerel mahkeme kararlarının doküman incelemesi yöntemiyle ve sosyolojik bir bakış açısıyla analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bu amaçla önce Diyarbakır'da 2014-2017 yılları arasında meydana gelen çocuk cinsel istismarı vakalarının sayısı tespit edilmiştir. Bu davalar içinden iki kritere dayanarak bir eleme yapılmıştır. Bu iki kriterden biri Diyarbakır Barosu'nun davalara müdahil olmasıdır. Diğer kriter ise istismar davasını kapsaması ve gerekçeli kararın verilmiş olmasıdır. Bu ölçütlere göre, toplam yirmi adet gerekçeli yerel mahkeme kararı elde edilmiştir. Mahremiyet gereği ve araştırmanın hassas bir konu olmasından dolayı gerekçeli kararda yer alan fail veya mağdurun özel bilgilerini içeren detaylar kullanılmamıştır. Bu kararların tamamı araştırmanın bulgular kısmında kullanılmıştır. Doküman incelemesinde iki temel kategori belirlenmiştir. Birinci kategoride fail, failin cinsiyeti, failin yaşı, failin yakınlık derecesi, olay mekânı, mağdurun yaşı, mağdurun cinsiyeti, verilen cezanın türü, cezalarda indirimin gerekçesi gibi temalar belirlenmiştir. İkinci kategoride ise tutanaklara yansıdığı kadarıyla, istismarın ortaya çıkmasıyla birlikte, çocuğun farklı hak ihlalleri yaşayıp yaşamadığı veya ortaya çıkan negatif durumlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kategoride eğitim hakkı, yaşam hakkı, güvenli bir ortamda barınma hakkı, ruh ve sağlığının korunması, çocuğun yüksek yararının korunması gibi temalar belirlenmiştir. Gerekçeli kararların olay örgüsü belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır.

Elde edilen dokümanların belirlenen kategori ve temalara göre incelenmesiyle birlikte, faillerin profilleri, istismarın yaşandığı mekanlar, istismarın kim tarafından gerçekleştirildiğine dair sonuçlar elde edilmiştir. Doküman incelemesi Diyarbakır ili için bir profil ortaya çıkarmıştır. Yapılan doküman analizinde incelenen toplam yirmi davada yirmi beş fail vardır. Bu faillerin tamamı erkektir. 2'si yabancı, 18'i tanıdığı, 5'i ise akrabaları tarafından (ensest) gerçekleştirilmiştir. Faillerin 18 gibi yüksek bir oranı mağdurların tanıdığı kişilerdir. Üstelik bunların 3'ü ise gönül ilişkisi yaşadığı kişilerden oluşmaktadır.Yani çocuklar tanıdıkları, güvendikleri kişiler tarafından istismara uğramaktadır. Bu olayların on biri tenha veya boş olan arazi/binalarda (ikamet edilen mahallenin etrafında), dokuzu ise failin, mağdurun veya akrabalarının ikamet ettiği evlerde gerçekleşmiştir. Sonuç olarak çocukların güvende olması gereken mekanlarda istismara uğraması düşündürücüdür. Faillerin beşi evli, yirmisi ise bekârdır. Belirlenen yirmi beş failden on sekizi 18 yaş altı (suça sürüklenen çocuk), yedisi ise yetişkin kişilerdir. Faillerin bu özelliklerinin yanı sıra eğitim durumlarına bakıldığında tutanaklarda bu özelliklerle ilgili net bir bilgi geçmemektedir. Mahkeme heyeti öğrenim durumu kriterini sormamakta, herhangi bir işte çalışıp çalışmadığı sorulmaktadır. Olayın akışında ortaya çıkan bazı bilgiler hariç eğitim seviyelerine ilişkin açık bir bilgi bulunmamaktadır. Örneğin doküman incelemesinde olay akışında A1 ve B1 fail kişilerin üniversite mezunu, A4, A6 ve B5' in ilkokul veya lise öğrencisi olduğu anlaşılmaktadır.

Olaylar sonrası açılan davalarda 15 hapis cezası, 8 beraat, 4 hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve 2'de ceza erteleme kararı çıkmıştır. Bu verilere göre çocuklar 2014-2017 yılları arasında en fazla tanıdığı kişiler tarafından ve yine en fazla kendilerini güvende hissettikleri yerlerde istismara maruz kalmışlardır. Dikkat çekilecek bir başka husus ise ensest davaları genelde TCK'nın 103. maddesindeki yakınlık derecesi ile ilgili tanımlamaları içeren ibarelerden yola çıkılarak görülmektedir. Bu durum yasal bir boşluk doğurmaktadır; çocukların korunmasını ve haklarından etkin bir şekilde yararlanmalarını engellemekte ve buna bağlı olarak çocuk haklarını ihlal etmektedir. Bunun yanı sıra mahkeme süreçlerinde ceza indirimi veya iyi hâl indiriminin belirli bir standardının olmaması, bunların neye göre yüksek ve düşük olduğuna dair bir tespite varılmasını engellemektedir.

2014-2017 yılları arasında kız çocuklarının cinsel istismar mağduru olmaları, sürekli olarak artış göstermektedir. Aynı şekilde, kız çocuklarında yaş grupları ilerledikçe istismar edilirlik artmıştır. Yani kız çocuklarının yaşları ilerledikçe, istismarın oranları da artmıştır. Bu durumun nedenlerinden biri, çocuk ve yetişkin ayrımının toplumsal algı düzeyinde silikleşmeye başlamasıdır. Erken yaşta evliliklerin 15-17 yaş grubu döneminde gerçekleştiği göz önüne alındığında, bu yaş grubundaki kız çocuklarının duygusal, cinsel vb. açıdan istismar edilmesi, yıllarla ve yaşlarının ilerlemesiyle doğru olarak artmaktadır. Aynı zamanda bu yaş aralığı hem ergenlik dönemi hem de çocuk yaşta evliliklerinin yoğun olarak yaşandığı dönemlerdir. Diyarbakır'da kız çocuklarının en çok istismara uğradığı yıl ise 2017 yılı olarak görülmektedir. Diyarbakır'da erkek çocukları ise 11 yaş altı dönemde diğer yaş gruplarına göre daha fazla istismara maruz kalmaktadır. Özellikle erkek çocukların istismar edildiği yaşlara bakıldığı zaman, çoğunlukla ilkokul ve ortaokul dönemlerinde oldukları görülmektedir. Genel olarak Diyarbakır'da 2016 yılında cinsel istismar mağduru olan çocuk sayısı 322 ile en düşük seviyede iken, 2017 yılında 509'a yükselmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere erkek çocuklar özellikle kendini savunamadığı yaşlarda cinsel saldırıya uğrarken, kız çocuklar aksine büyüdükçe daha fazla cinsel saldırıya maruz kalmaktadır. Bu da kız çocukların büyüdükçe savunmasız hâle geldiğini, çevresi tarafından ise toplumsal cinsiyet rollerine uyumlu olarak görülmeye başladığını göstermektedir.

Çalışmada incelenen gerekçeli kararların çoğunluğunu nitelikli cinsel istismar davaları oluşturmaktadır. Teşebbüs aşaması veya tecavüzle sonuçlanan davalar çoğunluktadır. Bu durum kent halkı için istismarın algısının ne düzeyde olduğu veya istismardan ne anladığı üzerine düşündürücüdür. Eldeki dokümanlara göre olayların adli mercilere yansıması, hayati sonuçlar doğurduktan sonra meydana gelmektedir. Taciz boyutunda kalan birçok vaka adli mercilere çoğu zaman yansımamaktadır. Bu durum genel olarak Türkiye, özel olarak Diyarbakır için geçerli bir durumdur. Genellikle taciz boyutunda kaldığı bilinen birçok olayın üstü kapatılmaya, bireylerin kendi yöntemleri ile çözülmeye çalışılmaktadır. Aslında mağdurun toplumda yaşayacağı birçok olumsuz durum ve bunun endişesi ile hareket etmesi olayın kapatılmaya çalışılmasını doğrudan etkilemektedir. Olay kapatılırken gözetilen durum daha çok ailenin kişisel kaygıları olurken, çocuğun yaşadığı fiziksel ve ruhsal

durum es geçilmektedir. Ayrıca çocuğun yaşadığı mağduriyet sonrası süreçlere katılımı, çocuk koruma kanununda tanımlanmış şekliyle gerçekleşmemektedir. Kendini ifade edeceği her platform psikolojik ve ruhsal açıdan oldukça zorlayıcıdır. Yine yaşanan istismar sonrasında bazı yasa maddelerinde, örneğin 104-105. maddelerde şikâyete bağlı olup, fail hakkında soruşturma başlatılması çocuk reşit olmadığı için ailesi ya da vasisi tarafından yürütülmektedir. Bu süreç mağdur kişinin ifade edeceği konuları kısıtlarken, vasi kişinin ifadelerinde de değişiklik doğurmaktadır.

Elde edilen dokümanlarda inceleme yapılırken, tutanaklara yansıdığı kadarıyla mahkeme sürecinde yaşanan negatif veya pozitif durumlar araştırmanın ikinci kategorisi olarak değerlendirilmiştir. Bu kategoriye göre mahkeme sürecinde yaşanan olumsuz durumlar;

- Mağdur kişi için istenen psikolojik veya psikiyatrik raporlardaki farklılıklar ve uyuşmazlıklar,
- Mağdurun velisi olan kişilerin önce şikâyetçi olup, sonra vazgeçme veya hiç şikayetçi olmama durumları,
- Mağdurların maruz kaldıkları istismar sonrası intihar girişiminde bulunmaları,
- Mahkeme süreçlerinin bir standardının olmaması şeklinde sıralanabilir.

Doküman analizinde ortaya çıkan mağdur kişi için istenen psikolojik veya psikiyatrik raporlardaki farklılıklar ve istismar mağduru ile ilgili özellikle psikolojik yönden olumlu gelen raporlar, eleştiriye açıktır.

Ayrıca 2014 yılından sonra incelenen dokümanlarda mahkemelerin işleyişindeki bazı olumlu değişiklikler görülmüştür. Örneğin, 2014 yılı sonrası bir gerekçeli kararda mağdur ve suça sürüklenen çocukların olduğu mahkemelerde verilen kararların gerekçesi açıklanırken, sıklıkla ÇKK ve bazı bilimsel çalışmalara atıflar ve sosyal inceleme raporlarının alınması gibi pozitif durumlara vurgu yapıldığı da görülmektedir.

Adli istatistik verilerine göre 2014 yılında Diyarbakır ilinde 12-18 yaş grubu suça sürüklenen erkek çocukların sayısı toplam 121'dir. 18 yaş üstü erkek faillerin sayısı ise 102'dir. Çocuk cinsel istismarı suçunu işleyen 12-18 yaş grubu suça sürüklenen erkek çocuklar, 18 yaş üstü erkeklere oranla yaklaşık olarak %18,6 daha fazladır. 2014 yılında tecavüz suçu (103/2. Madde) 12-15 yaş arası erkeklerde 50 iken 2015 yılında 18'e ve 2016'da 7'ye düşmüştür. Yine bu suç türü 2014 yılında 16-18 yaş arası erkeklerde 33 iken, 2015 yılında 13'e ve 2016'da 8'e düşmüştür.

Faillerin işlediği suç türlerine bakıldığında 2014 yılında verilen kararlar ağırlıklı olarak TCK 103/1'a, 103/2 ve 103/1b maddelerinden verilmiştir. 103. madde daha önce değindiğimiz gibi çocuk cinsel istismarının nitelikli hâllerini tanımlamaktadır. Ve bu suç türünden en fazla mahkûmiyet kararı verilmiştir. Bu kararlarda 46 mahkûmiyet, 16 beraat, 41 diğer karar türleri diye sınıflandırılmıştır. 2014 yılına göre, 2015 yılındaki mahkemeler tarafından verilen kararlarda bir artış söz konusudur. 2014 yılında, çocuk cinsel istismarından 91 kişiye mahkûmiyet verilirken 2015 yılında 161 kişiye mahkûmiyet kararı verilmiştir. 2016 yılında ise dikkat çekici olan TCK'nın 103/6 maddesinde verilen kararlardır. Daha önce de değinildiği gibi bu madde "Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur" şeklindedir. 2016 yılında gerçekleşen çocuk cinsel istismarı vakasında 18 çocuk bu durumdan dolayı hayatını kaybetmiş veya bitkisel hayata girmiştir. Diğer yasa maddeleri açısından da karşılaştırma yapılan yıllara göre keskin değişimler söz konusudur. Örneğin TCK 103/2 maddesi 2014'de 46 iken 2015 yılında 99'a yükselmiştir. TCK 103/1.1 cümlesi "çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" esas alınarak verilen kararlarda 2016 yılına göre ciddi bir artış söz konusudur. 2016'da toplam 56 karar verilmiş iken 2017 yılında 175' yükselerek ilk sırayı almıştır. Bu bir anlamda daha fazla mahkûmiyet kararının çıktığını ve dolayısıyla çocuk cinsel istismarı vakalarında bir artışın söz konusu olduğu göstermektedir. Örneğin Diyarbakır'da 2017 yılında 509 çocuk cinsel istismara maruz kalmıştır. Bu durum cinsel istismar vakalarında önceki yıllara göre bir artış yaşandığını göstermektedir. Bu madde için verilen karar türlerinin yaklaşık olarak %70'i mahkûmiyet olmuştur.

TÜİK verilerinden elde edilen verilere göre mağdurların profiline bakıldığında, 2014-2017 yılları arasında kız çocuklarının cinsel istismar mağduru olmaları, sürekli olarak artış göstermektedir. Aynı şekilde, yaş grupları ilerledikçe istismar edilirlik artmıştır. Yani kız çocuklarının yaşları ilerledikçe, istismar oranları da artmıştır. Bu durumun nedenlerinden biri, çocuk ve yetişkin ayrımının toplumsal algı düzeyinde silikleşmeye başlamasıdır. Erken yaşta evliliklerin 15-17 yaş grubu döneminde gerçekleştiği göz önüne alındığında, bu yaş grubundaki kız çocuklarının duygusal, cinsel vb. açıdan istismar edilmesi, yıllarla ve yaşlarının ilerlemesiyle doğru olarak artmaktadır. Aynı zamanda bu yaş aralığı hem ergenlik dönemi hem de çocuk yaşta evliliklerinin yoğun olarak yaşandığı dönemlerdir. Diyarbakır'da kız çocuklarının en çok istismara uğradığı yıl ise 2017 yılı olarak görülmektedir. 2017 yılında yaşanan artışın birçok nedeni olabilir. Bu nedenler istismarın görünürlüğünün artması, çocuk cinsel istismarına yönelik farkındalığın artması, adli mercilere başvurunun artması ve istismar olayının artması olarak sıralanabilir. Diyarbakır'da erkek çocukları ise 11 yaş altı dönemde diğer yaş gruplarına göre daha fazla istismara maruz kalmaktadır. Özellikle erkek çocukların istismar edildiği yaşlara bakıldığı zaman, çoğunlukla ilkokul ve ortaokul dönemlerinde oldukları görülmektedir. Genel olarak Diyarbakır'da 2016 yılında cinsel istismar mağduru olan çocuk sayısı 322 ile en düşük seviyede iken, 2017 yılında 509'a yükselmiştir.[40] Buradan da anlaşılacağı üzere erkek çocuklar özellikle kendini savunamadığı yaşlarda cinsel saldırıya uğrarken, kız çocuklar aksine büyüdükçe daha fazla cinsel saldırıya maruz kalmaktadır. Bu da kız çocukların büyüdükçe savunmasız hâle geldiğini göstermektedir.

Çocuk cinsel istismarını konu edinen bu araştırmanın bulgularına dayanarak çocuk cinsel istismarı sosyolojik olarak dört farklı gerekçeyle açıklanabilir:

1. Kutsal aile miti/ erillik, devlet ve aile ilişkisi.

2. İkili (kadın/erkek) toplumsal cinsiyet algısı ve cinsiyet rolleri.

[40]TÜİK, bu verilerin kaynağını jandarma ve emniyet olarak göstermektedir. Bazı vakalar jandarmaya ve emniyete ulaşmadan doğrudan adli makamlara ulaşabilmektedir. Bu veri kaynağının farklılığı göz önüne alınarak 2016 yılında çocuk cinsel istismarında düşüş olduğu izlenimi yaratmamalıdır.

3. Teknolojik gelişmeyle birlikte artan pornografi, bedenin metalaşması ve cinsellik. Örneğin incelenen dokümanlarda istismar suçu işlenirken aynı zamanda mağdur kişiye teknoloji vasıtasıyla pornografik içerikli görüntülerin zorla izletilmesi bu durumun bir göstergesi olarak görülebilir. Özellikle kadın bedeni ve cinselliği metalaşarak pornografik bir şekilde sunulmakta, teknoloji ile kolay ulaşılır bir hâle gelmekte ve fail kişi tarafından bir zor aygıtı olarak kullanılabilmektedir (Örneğin A1, C1 davaları).

4. İçselleştirilmiş iktidardan doğan dil ve dilden doğan şiddet kültürü (toplumsal cinsiyet temelli şiddet). Örneğin, davaların seyrinde fail kişi tarafından mağdura yönelik sözel olarak cinsel şiddet uygulanmakta ve bunu bir savunma aracına dönüştürmektedir. Özellikle bir gönül ilişkisi söz konusu olmuşsa, istismarı rızaya dayalı bir ilişkiye dönüştürmek için çokça rastlanan bir durumdur. Ayrıca bazı mahkeme heyetlerinin tutumu da bu yönlü olabilmektedir. (Örneğin A1,A2,C3,C4 davaları)

Diyarbakır, muhafazakâr, gelenek ve göreneklerine önem veren bir kenttir. Çekirdek ve geniş ailelerin çoğunlukta olduğu ve kültürünü sürdürdüğü bir toplum yapısına sahiptir. Aynı zamanda kentleşme sürecinde olan bir kenttir. 1990'lı yıllarda kırdan kente yoğun göçlerin yaşanması, Diyarbakır merkez nüfusunu artırmış ve kozmopolit bir hale getirmiştir. Kent nüfusu kır nüfusundan fazla olan bu kentte, gecekondu yapılanmalarının ve modern yapılanmaların olduğu mahallere de rastlamak mümkündür. Bu özelliği ile ailelerin ve çocukların farklı yaşamlarının olduğu gerçeğini de ortaya koymaktadır.

Çocuk cinsel istismarının son zamanlarda sürekli gündeme gelmesi toplum içerisinde istismar olaylarında sürekli bir artış olup olmadığı sorusunu akıllara getirmektedir. Kuşkusuz sık sık gündeme gelmesindeki en önemli etkenlerden biri toplumsal farkındalığın artmasıdır. Bireylerin, ana akım haberler dışında bağımsız ve tarafsız haber kanallarına daha etkin ulaşabiliyor olması, özellikle olayların sosyal medya kanalıyla hızla yayılabilmesi de başka bir etkendir. Ayrıca, çocuk hakları alanında çalışan STK'ların mücadelesi, cinsel istismar suçlarının daha görünür ve konuşulur olmasını sağlamaktadır. Politika üreticiler tarafından suçun ortadan

kalkması faile verilen ceza ile doğru orantılı olarak görülmektedir. Bu dayanakları sınayacak ve hangi politikanın daha iyi sonuç verdiğini izleyecek verilerde bulunmamaktadır. Daha öncede değinildiği gibi Türkiye Lanzarote Sözleşmesi'ni imzalamış ve ulusal hukuka aktarmıştır. Bu nedenle çocukların cinsel suistimalini ve çocuğa yönelik cinsel istismarı önlemek ve bunlarla mücadele etmek; cinsel suistimal ve cinsel istismar mağduru çocukların haklarını korumak; çocukların cinsel suistimaline ve cinsel istismarına karşı ulusal ve uluslararası iş birliğini yaygınlaştırmak gibi sorumluluklarını yerine getirmesi yönünde eleştiriye açıktır.

Cinsel suç mağdurları, eylem sonucunda fiziksel ve psikolojik travmalara maruz kalmakta, çoğu kez tüm çabalara ve tedavilere rağmen, eylemin etkileri bertaraf edilememektedir. Mağdurun ailesi ve sosyal çevresi de bu travmadan derin biçimde etkilenmektedir. Bu bağlamda, cinsel suçlar ile klasik yaptırımlarla mücadele etmenin, toplumu ve çocukları korumak bakımından yeterli olmadığı söylenebilir. TCK'da, cinsel suçlar kapsamında uygulanan hapis cezası oranlarında herhangi bir eksiklik yahut yetersizlik yoktur. İnsani yaşam standartları ve toplumsal düzen göz önüne alındığında, uzun yıllara varan ceza sürelerinin yeterli olduğu görülmektedir. Dünya genelinde, hemen hemen benzer oranlar uygulanmaktadır. Pratikte eksikliğe düşülen nokta, ceza yasalarının uygulanması ve Türkiye'deki sistemin iyileştirici olmamasıdır. Bu bağlamda iyileştirmeler kapsamındaki sosyal hizmet ve psikolojik destek gibi rehabilitasyonların uygulanması gerekmektedir.

İstismarın ortadan kaldırılması için öncelikle şiddet kültürünü ortadan kaldırmak gerekmektedir. İstismar, hak ihlali olduğu kadar aynı zamanda bir şiddet türüdür. Bu konuda farkındalığın artması, çocuğa yönelik bakış açısının değiştirilmesi, çocuğu bir birey olarak görmenin topluma kazandırılması, hak bilincini ortaya çıkaracak çalışmaların yapılması, sivil toplum örgütlerinin bu alanda daha aktif bir pozisyona geçmesi, resmi kurum ve kuruluşların cinsiyetçi bakış açısının dönüştürülmesi, yargılama aşamasında ortaya çıkan aksaklıkların ortadan kaldırılması, çocuğun üstün yararının gözetilmesi, cinsellik tabularının dönüştürülmesi, eğitim hayatında cinsiyetçi, eril ve şiddet içerikli söylemlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Yine istismara karşı mücadelede Milli Eğitim Müdürlüğünce, eğitim kurumları aracılığıyla yapılacak olan farkındalık eğitimleri ve

bilinçlendirme programları, yerel yönetimler aracılığıyla şehir içerisinde ki eylem ve etkinliklerine konu olan programların düzenlenmesi veya aile ve sosyal politikalar bakanlığına bağlı kurumların yaşanacak istismar vakalarında faili cezalandırmaya odaklanması yerine olay öncesine odaklanacak faaliyetlerin geliştirilmesi, medyanın cinsel şiddet diline karşı farkındalıklı haber dilini kullanması gibi bir çok farkındalık çalışması yeni araştırma konularına bir öneri olarak sunulabilmektedir.

KAYNAKÇA

Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Suç ve Şiddetle Mücadele, Uygulama ve Araştırma Merkezi (Asuma) ve Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği (İmdat). (2016). *Türkiye'de Çocuk İstismarı Raporu-1*. İstanbul.

Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Suç ve Şiddetle Mücadele, Uygulama ve Araştırma Merkezi (Asuma) ve Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği (İmdat). (2018). *Türkiye'de Çocuk İstismarı Raporu.* İstanbul.Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı. (2019, Nisan 19). *Adli Sicil ve İstatistil Genel Müdürlüğü*. T.C. Adalet Bakanlığı Test Adliyesi Resmi Web Sitesi: http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/ist_arsiv.html adresinden alındı

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu. (2004). T.C Resmi Gazete, 25611, 10 Ekim 2004.

5395 Çocuk Koruma Kanunu. (2009). T.C Resmi Gazete, 25876, 15 Temmuz 2009.

ADLİ SİCİL VE İSTATİSTİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (2019). *Yayınlarımız : Adli İstatistikler Yayın Arşivi.* T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü: https://adlisicil.adalet.gov.tr adresinden alındı

Antakyalıoğlu, Ş., Kumcu, D., & Korkmaz, S. (2014). *Bağırsaydı Sesi Duyulurdu.* Ankara: Kapasite Geliştirme Derneği.

Aries, P. (1962). *Centuries of Childhood.* (R. Baldick, Çev.) London: Jonathan Cape Ltd.

Asuma ve İmdat. (2016). *Türkiye'de çocuk İstismarı raporu-1*. İstanbul.

Asuma ve İmdat. (2016). *Türkiye'de çocuk İstismarı raporu-1*. İstanbul.

Asuma Ve İmdat. (2018). *Türkiyede Çocuk istismarı raporu.* istanbul.

Asuma, & İmdat. (2018). *Türkiye'de Çocuk İstismarı Raporu -2.* istanbul: Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon derneği.

Atay, A. (2019, Kasım 21). aralık 1, 2019 tarihinde Mezopotamya Haber Ajansı: http://mezopotamyaajansi22.com/tum-haberler/content/view/77415 adresinden alındı

Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi. (2011, 9 10). *Lanzarote Sözleşmesi*.

Aygün, Y. (2018, Kasım 7). Türkiye'nin Korkulan ve Korkutan Konusu: Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar. İstanbul. http://www.dokuz8haber.net/toplumsalcinsiyet/turkiyenin-korkulan-ve-korkutan-konusu-cocuga-yonelik-cinsel-istismar/ adresinden alındı

Bumin, K. (1998). *Batı'da Devlet ve Çocuk.* İstanbul: Patika Yayınları.

Cunnigham, H. (1995). *Children and Chilhood in Western Society Since 1500.* Londra: Longman.

Cüceloğlu, D. (2012). *İnsan ve Davranışı.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Çavlin, A. (2019, Ocak 19). Derin Devlete Benzer Bir Derin Aile Var. (İ. Aktan, Röportaj Yapan) Gazete Duvar: https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2019/01/19/alanur-cavlin-derin-devlete-benzer-bir-derin-aile-var/ adresinden alındı

Çavlin, A., Kardam, F., & Aliefendioğlu, H. (2018). *Ailenin Karanlık Yüzü Ensest.* İstanbul: Metis Yayınları.

Çelebi, N. (2001). *Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları.* Ankara: Anı Yayınları.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokolü. (2002). *Kanun*. T.C Resmi Gazete, 47557, 9 Mayıs 2002.

Deveci, U. D., & Açık, D. D. (2003). Çocuk İstismarı Nedenlerinin İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı arşivi,* 396-405.

Doğan, İ. (2000). *akıllı küçük çocuk kültürü ve çocuk hakları üzerine sosyo-kültürel bir inceleme.* istanbul: sistem yayıncılık.

dumrul, a. c., & danacı, a. h. (2014). *kadın ve kız çocuklarına karşı işlenen cinsel şiddet suçlarında cezasızlık sorunu raporu.* insan hakları ortak platformu. ankara: kapasite geliştirme derneği.

Elkind, D. (1999). *Çocuk Ve Toplum* . (D. Öngen, Çev.) Ankara : Ankara üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi yayınları.

elkind, d. (tarih yok). değişen dünyada çocuk yetiştirme ve eğitim. 15-23. (e. g. kapçı, Çev.) ankara.

Foucault, M. (2010). *Cinselliğin Tarihi.* (H. U. Tanrıöver, Çev.) istanbul: ayrıntı yayınları.

Franklin, B. (1993). *Çocuk Hakları.* (A. Türker, Çev.) İstanbul: ayrıntı yayınları.

Gittins, D. (2009). The Historical Construction of Chilhood. *An İntroduction to Chilhood Studies s. 35-49*. Berkshire: Open University Press.

Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakalrı. *Sosyoloji Dergisi* (Armağan sayısı), 1-22.

Gürdal, A. D. (2013, ekim). sosyolojinin ihmal edilen kategorisi çocuklar üzerinden çocukluk sosyolojisine bakmak. *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*(4), 1-26.

Hobsbawm, E. J. (1989). *Devrim Çağı: 1789-1848.* (J. Ergüder, & A. Şener, Çev.) ankara: v yayınları.

Holt, j. (2000). *Çocukluktan Kaçış.* (S. yılancı, & C. Aksoy, Çev.) istanbul: beyaz yayınları.

İnal, k. (2006, ekim- aralık). Türk Medyasında Egemen Çocuk İmgesi. *Sivil toplum Dergisi,* 7-18.

İnal, K. (2007). *modernizm ve çocuk- geleneksel, modern ve postmodern çocukluk imgeleri.* ankara: sobil yayıncılık.

inal, k. (2018). *çocuk hakları ve siyaset.* istanbul: yeni insan yayınevi.

İnan, A. N. (1968). Çocuk Hakları Beyannamesi İlkerlerinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*(1), 201-219.

İnsan Hakları Derneği. (2014). *doğu ve güneydoğu anadolu bölgesi çocuk hakalrı ihlalleri raporu.* Diyarbakır.

İnsan Hakları Derneği. (2015). *doğu ve güneydoğu anadolu bölgesi çocuk hakalrı ihlalleri raporu.* diyarbakır.

İnsan Hakları Derneği. (2016). *doğu ve güneydoğu anadolu bölgesi çocuk hakalrı ihlalleri raporu.* diyarbakır.

Işık, H. (2009). Okul Güvenliğinin Boyutlarına İliğkin Kavramsal Bir Analiz. *İlköğretmen Dergisi*, 26-31.

James, A., & Prout, A. (1997). *Constructing and Reconstructing Chilhood.* London: UK Falmer Press.

James, A., & Prout, A. (2001). Yeni Çocukluk Sosyolojisinde Sorunlar,Yaklaşımlar Ve Pratikler. (e. kapçı, Dü.) *Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi*, 27-36.

James, A., Jenks, C., & Prout, A. (1998). *Theorizing Childhood* . UK: polity.

Keser, İ. (2016). *Çocuk Cinsel İStismarı.* adana: karahan kitapevi .

Kincheloe, J. L. (2018). *eleştirel pedogoji.* (k. inal, Çev.) istanbul: yeni insan yayınevi.

King, M. (tarih yok). The Child, Childhood and Children's Right within Sociology.

Koçak, c., & Büyükgönenç, L. (2011, haziran). toplumdaki bireylerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik bilgi ve görüşleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(1), 89-104.

Kramer, S. N. (1999). *Tarih Sümerde Başlar .* (H. Koyukan, Çev.) istanbul: kabalcı yayınları.

Kuyurtar, E. (2006). Çocuk Hakları ve Paternalizm. *Sivil Toplum Dergisi*, 45-58.

Mayall, B. (2018). *Çocukluk Sosyolojisi Tarihi.* (T. F. Orman, Çev.) istanbul: beta yayınları.

Mutluay, n. (2007). *yunan ve roma uygarlığında çocuk.* ankara: ütopya Yayınları.

Onur, B. (2001). *Dünya'da ve Türkiye'de DEğişen Çocukluk.* Ankara: ANKARA ÜNİVERSİTESİ ÇOCUK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ YAYINLARI.

onur, b. (2005). *türkiye'de çocukluğun tarihi.* istanbul: imge kitapevi yayınları.

onur, b. (2007). *Çocuk, Tarih ve Toplum.* istanbul: imge kitapevi yayınları.

onur, b. (2009). *türk modernleşmesinde çocuk.* ankara: imge kitaevi yayınları.

Özarslan, A. D. (2016). *Çocuk ve Çocukluk Sosyolojisi.* istanbul: Resse Yayınları.

öztan, g. g. (2013). *türkiye'de çocukluğun politik inşası.* istanbul: istanbul bilgi üniversitesi yayınları.

Öztürk, H. K. (2017). Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 253-276.

Polat, O. (2004). *Klinik Adli Tıp.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Polat, P. D. (2006). çocuk hakalrı ve sivil toplum. *sivil toplum dergisi*, 115-121.

Poster, m. (1989). *eleştirel aile kuramı.* (h. tapınç, Çev.) istanbul: ayrıntı yayınları.

Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu.* (K. İnal, Çev.) Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.

Sezgin, A. U. (1993). ensestin psikosoyal ve adli yönden incelenmesi. *yayımlanmış yüksek lisans tezi*. istanbul adli tıp enstitüsü.

Sharar, S. (1983). *the fourth estate- a History of women in the middle ages.* london: Routledge.

Şen, B. G. (2011). Çocuk sosyolojisi bağlamında ailelerin çocuklarına bakış açılarının değerlendirilmesi elazığ ile örneği. *Doktora Tezi*. Elazığ: Yüksek Öğretim Kurumu.

T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2017). *Adli İstatistikler 2017.* Ankara: Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü.

T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2018, Ağustos). *Adalet İstatistikleri 2017.* Ankara: Resmi İstatistik Programı.

Taner, Y., & Gökler, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali; Psikiyatrik Yönleri. *hacettepe tıp dergisi*(35), 82-86.

Tezcan, P. D. (2017). *çocuk sosyolojisi.* ankara: anı yayıncılık.

Tıraşçı, Y., & Gören, S. (2007). çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle tıp dergisi*, 70-74.

Topçu, S. (2009). *Cinsel İstismar.* ankara : Phoenix yayınevi.

TÜİK. (2018, Nisan). *Türkiye İstatistik Kurumu*. TÜİK: http://www.tuik.gov.tr adresinden alındı

UNİCEF. (2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. UNİCEF Türkiye Temsilciliği.

UNİCEF. (2011). *Türkiye'de Çocukların Durumu.* UNİCEF.

UNİCEF. (2013).

Wyness, M. (2012). *Chilhood And Society.* Hampshire: Palrave Macmillan.

Yalom, M. (2002). *Memenin Tarihi.* (A. Gün, Çev.) istanbul: çitlembik Yayınları.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, R. (2012). Akran Zorbalığı. *celal bayar üniversitesi sosyal bilimler dergisi*(2), 39-51.

YASALAR ve SÖZLEŞMELER

5237 Sayılı *Türk Ceza Kanunu*. (2004). T.C Resmî Gazete, 25611, 10 Ekim 2004.

5395 Sayılı *Çocuk Koruma Kanunu.* (2009). T.C Resmî Gazete, 25876, 15 Temmuz 2009.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. UNICEF Türkiye Temsilciliği, 2004.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek *Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokolü. (2002).* Kanun. T.C Resmî Gazete, 47557, 9 Mayıs 2002.

EKLER

TÜRK CEZA KANUNU

Kanun Numarası: 5237

Kabul Tarihi: 26/9/2004

Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 12/10/2004 Sayı:25611

Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 43

Çocukların cinsel istismarı

Madde 103- (Değişik: 18/6/2014-6545/59 Md.)

(1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Sarkıntılık düzeyinde kalmış suçun failinin çocuk olması hâlinde soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun, velisinin veya vasisinin şikâyetine bağlıdır. Cinsel istismar deyiminden;

a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.

(2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.

(3) Suçuna) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

b) İnsanların toplu olarak bir arada yaşama zorunluluğunda bulunduğu ortamların sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

c) Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş veya evlat edinen tarafından,

d) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından,

e) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle, işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehditle ya da (b) bendindeki çocuklara karşı silah kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Cinsel istismar için başvurulan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(6) Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Reşit olmayanla cinsel ilişki

Madde 104- (1) Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.(1)

(2) (İptal: Ana. Mah.nin 23/11/2005 tarihli ve E: 2005/103, K: 2005/89 sayılı kararı ile; Yeniden düzenleme:18/6/2014-6545/60 Md.) Suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) (Ek: 18/6/2014-6545/60 Md.) Suçun, evlat edineceği çocuğun evlat edinme öncesi bakımını üstlenen veya koruyucu aile ilişkisi çerçevesinde koruma, bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın ikinci fıkraya göre cezaya hükmolunur.